

Styrelsen för 
PSYKOLOGISKT FÖRSVAR

Ann-Louise Franzén om folkomröstningen

-EU känns ännu långt borta

**EG-parlamentet flyttar
in i "piratbygge"**

Småstater kan styra EG:s framtid

DEN PROBLEMATISKA INFORMATIONEN-

*Dagspressens bevakning
av EU-frågan
inför folkomröstningen*

*Jan Svensson
Rolf Hedquist*



RAPPORT 169-4

DEN PROBLEMATISKA INFORMATIONEN

Dagspressens bevakning av EU-frågan
inför folkomröstningen

*Jan Svensson
Rolf Hedquist*

*Stockholm
1996*

Utgiven av
Styrelsen för psykologiskt försvar
ISSN 1401-2537
Omslagsfoto: Thomas Wester/Bildhuset
Stockholm 1996

INNEHÅLL

FÖRORD	5
INLEDNING	7
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	9
Mediestruktur och demokrati	9
Tidigare forskning om EU-bevakning	12
UTBUD OCH INNEHÅLL	14
Artikeltyper	15
Innehållskategorier	18
Evenemangstyper	23
Nyhetsförmedlarna	31
Sammanfattande om utbud och innehåll	35
SAMMANHANG OCH FRAGMENTARISERING	36
Debattrefererande artiklar	37
Sammanfattande om de debattrefererande artiklarna	52
Personporträtterande artiklar	53
Sammanfattande om de personporträtterande artiklarna	63
Organisationsbeskrivande artiklar	63
Sammanfattande om de organisationsbeskrivande artiklarna	75
Sammanfattande om sammanhang och fragmentarisering	75
AKTÖRERNA OCH DERAS YTTRANDE	77
OPINION OCH ARGUMENTATION	85
EG eller EU	85
Oktober 1993	85
April 1994	92
November 1994	94
Argumentation under oktober, april och november	103
Perspektiv	105
DEN PROBLEMATISKA INFORMATIONEN	107
SUMMARY IN ENGLISH	110
LITTERATUR	111
SPFs SENASTE RAPPORTER	113

FÖRORD

I ett demokratiskt samhälle är det av vikt, att medborgaren har tillgång till kunskaper och information för att kunna ta aktiv del i den demokratiska debatten och processen. Rätten till information är av det skälet - liksom yttrandefriheten - grundlagsfäst i Sverige (RF 2 §) och gäller såväl under ostörda som störda förhållanden (ytterst krig). Av yttrandefriheten följer bl a att en mångfald av åsikter, meningsriktningar, verklighetsbilder etc skall presenteras och underställas medborgarens prövning; kort sagt att det råder en fri opinionsbildning.

Mot denna bakgrund är det ingen tillfällighet, att Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) ägnar ett betydande forskningsmässigt intresse åt hur samhällskommunikationen och samspelet mellan dess huvudaktörer fungerar inte minst i störningssituationer. Hur beterar sig m a o sändaren (myndigheter etc), förmedlaren (oftast press, radio och TV) och mottagaren/medborgaren i sådana situationer? För att demokratin skall fungera, krävs att medborgaren har förtroende dels för informationskällorna, dels för de medier som förmedlar informationen och detta förtroende måste grundläggas under ostörda förhållanden.

Det är mot den bakgrunden som SPFs brett upplagda forskningsprojekt kring informationskampanjen inför folkomröstningen om ett svenskt EU-inträde skall ses. I det perspektivet kan huvudfrågeställningarna i projektet sägas vara: Hur bedrivs en av samhället understödd informationskampanj rörande två motsatta meningsriktningar (ja eller nej till EU) i dagens informationsmiljö? Hur speglas och debatteras denna viktiga samhällsfråga av de svenska medierna? Hur ser medborgarna på ett EU-inträde, på informationskampanjen och på de påverkansförsök man utsattes för inför folkomröstningen den 13 november 1994?

I de sex studier som nu presenteras har de angivna frågeställningarna kring informationskampanjen belysts såväl utifrån ett nationellt som ett lokalt perspektiv, vilket innebär att kampanjaktiviteter och mediebetende i Umeå, Östersund, Kalmar, Uddevalla och Malmö har varit föremål för särskilt intresse. Kampanjen har vidare studerats över tid på så sätt att data- och analysmaterial har insamlats under olika perioder under det år som föregick folkomröstningen.

I denna studie belyser och analyserar docent Jan Svensson, Lunds universitet och docent Rolf Hedquist, Umeå universitet hur EU-frågan har behandlats i ett antal riksspridda och regionala tidningar. Vilka sakfrågor är föremål för debatt i tidningarna och vilka aktörer deltar i debatten? Ikläder sig pressen rollen som medborgarens kritiskt granskande ombud, eller är den passiv speglare av kampanjerna eller t o m "pläderare" för ja- eller nej-sidan? Finns det skillnader mellan de nationella och regionala/lokala tidningarnas förhållningssätt till EU-frågan? Detta är några av de frågor som Svensson och Hedquist belyser och diskuterar i sin studie "Den

problematiska informationen. Dagspressens bevakning av EU-frågan inför folkomröstningen”.

De övriga fem studierna inom EU-projektets ram är följande: Gunilla Jarlbro & Lars Palm, EU-kampanjernas anatomi, Mia Holmgren & Bertil Flodin, Biblioteken och folkomröstningen om EU - En studie av lokal samhällsinformation, Göran Palm, Mellan ideal och verklighet - Journalister om EU-journalistik, Bengt-Göran Martinsson & Roger Säljö, Bilder av EU - Insändare och debatt i svenska tidningar och Lennart Sjöberg, Riskuppfattning och inställning till svenskt medlemskap i EU - En studie av attityder inför folkomröstningen.

Slutligen vill undertecknad som ansvarig för projektet rikta ett tack till min kollega på SPF, förste forskare Göran Stütz samt till mina medarbetare informationschef Eva Jansson-Regnér och informationssekreterare Ulrika Lyth, som svarat för redigering och layout av projektets rapporter.

*Roland Nordlund
forskningschef, SPF*

INLEDNING

I föreliggande rapport redovisas en studie av hur ett antal svenska morgontidningar hanterade EG/EU-frågan året före folkomröstningen i november 1994. Studien behandlar både de insatser som tidningarna gjorde för att sprida information och bilda opinion i EG/EU-frågan och den bevakning av själva kampanjen som tidningarna genomförde. Studiens fokus ligger på de journalistiska texternas innehåll och språkliga utformning.

Folkomröstningen om EU är kanske den viktigaste av de fem folkomröstningar som har genomförts i Sverige under det här århundradet. Folkomröstningarna om alkoholförsäljning och högertrafik liksom folkomröstningen om ATP berörde bara begränsade delar av människors tillvaro. Folkomröstningen om kärnkraft var mer omfattande, men den var inte lika definitiv som EU-omröstningen. Det formulerades ett tredje alternativ, och det fanns (och finns fortfarande) alternativa energikällor. Dessutom har det ju visat sig att resultatet av kärnkraftsomröstningen har tolkats på olika sätt.

Folkomröstningen 13 november 1994 var alltså en viktig händelse och därmed också den kampanj som föregick omröstningen. Det är rimligen här som SPF:s intresse kommer in i bilden. Det centrala problemet är vad det är som händer i samhället och med medborgarna när information och åsikter ska spridas och hämtas in i en så stor och viktig fråga som EG/EU-frågan.

Situationen skilde sig från andra liknande processer med omfattande informationsinsatser. Det var inte frågan om kriskommunikation. Folkomröstningen initierades inte av en plötslig katastrof, vars konsekvenser medborgarna måste förhålla sig till på ett eller annat sätt. Det var inte heller frågan om en valkampanj inför t ex ett riksdagsval. Skillnaderna är flera: För det första fanns det ingen beredskap sedan tidigare, inga rutiner att falla tillbaka på. Medborgarna kunde inte luta sig mot tidigare kunskaper eller erfarenheter om vad de olika alternativen skulle innebära. En annan sak är att både journalisterna och väljarna trots allt tycktes använda de strategier som de brukar tillämpa. För det andra var processen betydligt mer utdragen i tiden än vad som brukar vara fallet vid andra slags val. Sverige (Ingvar Carlsson) lämnade in Sveriges medlemsansökan redan sommaren 1991, mer än tre år innan svenska folket slutligen skulle ta ställning. Det säger sig självt att informationsströmmarna under en så lång tidsrymd hinner ändra karaktär många gånger, liksom opinionsläget. För det tredje var frågan inte partiskiljande, vilket gör att de mest välsmorda valapparaterna inte kunde tas i bruk i full utsträckning. Det gällde väl framför allt den socialdemokratiska partiapparaten. Moderaterna å den ena sidan och Vänsterpartiet och Miljöpartiet å den andra hade de interna möjligheterna att blåsa på för fullt.

Det förelåg alltså en på många sätt besvärlig (men intressant) informations- och opinionssituation, med många aspekter som griper in i varandra. Det som står i fokus i vår studie är dagspressens roll i processen,

enkannerligen tidningarnas innehåll och utformning. Den övergripande frågeställningen har formulerats på följande sätt i förarbetena till projektet:

Hur betar sig "förmedlaren"- dvs främst medierna - i den aktuella kampanjsituationen? Ikläder man sig rollen som medborgarnas kritiskt granskande ombud, eller blir medierna passiva speglare (på nyhetsplats) av kampanjen eller t o m "pläderare" för ja- eller nej-sidan? Vilka sakfrågor är föremål för debatt i medierna och vilka aktörer deltar i debatten? Finns det skillnader mellan de nationella och regionala/lokala mediernas förhållningssätt (ja eller nej till EG)? (Nordlund 1993)

Även om vi inte lyckats svara uttömmande på alla dessa frågor har vi arbetat i projektplanens anda och försökt föra upp frågorna till diskussion. För att ge ett mer uttömmande svar på frågan hade det varit nödvändigt att också studera utbudet i radion och televisionen, som för många människor utgör de viktigaste informationskanalerna. Ramarna för undersökningen har emellertid inte tillåtit ett sådant mer omfattande grepp. Inriktningen på morgontidningsmaterialet kan motiveras med den uppfattning som ofta framförs, att det är i morgontidningarna som man finner den fördjupade informationen (se t ex Bergström 1994:41).

Det övergripande syftet med studien är alltså att visa vilken bild eller vilka bilder av EG/EU-komplexet som framträder i ett antal svenska morgontidningar. Det handlar dels om bilden av EG/EU, dels om den bild av den svenska debatten som förmedlades till läsarna. Vi har också varit intresserade av hur tidningarna framställt konsekvenserna av ett ja respektive ett nej i folkomröstningen. Har de bilder som framställts varit sådana, att den svenske medborgaren har kunnat gå till valurnan med ett tillräckligt beslutsunderlag?

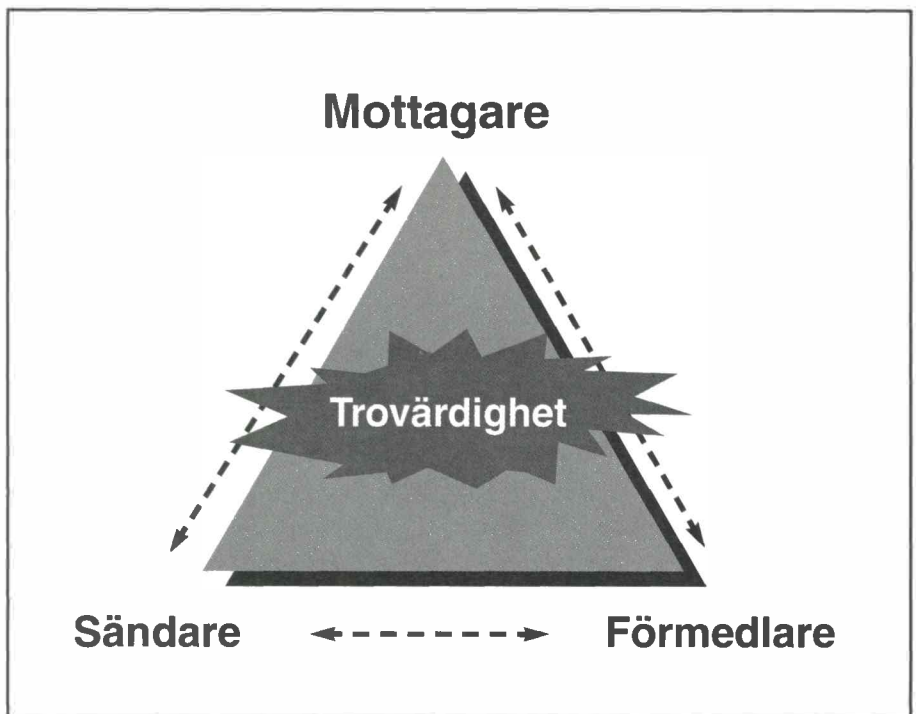
I nästa kapitel redogör vi för några teoretiska utgångspunkter, både sådana som mer allmänt rör mediernas roll i och för samhällsinformationen och sådana som specifikt rör EU-frågan. Därefter följer fyra mer empiriskt anlagda kapitel som redovisar fyra separata men varandra belysande undersökningar. De metoder som kommit till användning redovisas i respektive kapitel. I det tredje kapitlet försöker vi ge en övergripande bild av innehållet i de undersökta tidningarna. Vi redovisar både antalet artiklar av olika slag, deras fördelning på olika tidningar och deras fördelning på olika innehållsliga och redaktionella kategorier. I det fjärde kapitlet diskuteras mer i detalj den journalistiska utformningen av några vanliga artikeltyper, med koncentration på frågan om sammanhang och fragmentarisering. I det femte kapitlet redovisar vi en studie av de olika politiska aktörernas behandling i de delar av materialet som behandlar den svenska debatten, och i det sjätte kapitlet redogör vi för tidningarnas egna opinionsbildande ambitioner som de framkommer i ledarartiklarna. I de sjunde och sista kapitlet försöker vi dra samman trådarna och göra en utvärdering av pressens möjligheter att tillhandahålla information för beslut i komplicerade samhällsfrågor.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

En studie av dagspressutbud i samband med en viktig samhällsfråga reser många teoretiska frågor, som skulle kunna vara värda ingående behandling. Vi har inte ansett att det ligger inom ramen för den här undersökningen att driva dessa frågor i botten, men vi vill ange några ramar för de empiriska analyserna. För det första kommenterar vi en del föreställningar om pressens roll i ett större medieperspektiv, inklusive frågan om den demokratiska funktionen. Därefter redovisar vi en del av de undersökningar med relevans för EG/EU-frågan som hittills har publicerats. I båda avseendena försöker vi lyfta upp de egenskaper hos journalistiska texter som kan antas påverka läsarnas möjligheter att ta till sig innehållet.

Mediestruktur och demokrati

En gemensam utgångspunkt för de olika studierna i SPF-projektet är den modell av kommunikationssituationen som presenteras i Nordlund (1994). Den kommunikativa arenan ses som en triangel med medborgarna, myndigheterna och medierna i varsitt hörn. I den gynnsamma situationen råder balans mellan de olika aktörerna och informationen kan flöda fritt i alla riktningar.



Modellen har givetvis relevans också för den speciella kommunikations-situation som EU-omröstningen skapade, men den måste problematiseras på åtminstone en punkt. Det som var speciellt med EU-frågan (och som skiljer den exempelvis från information i samband med Tjernobyloolyckan) är att myndigheten inte är den enda - eller ens den huvudsakliga - sändaren. Det var i stället de olika kampanjorganisationerna (se Jarlbro & Palm 1996), som i första hand etablerade sig i sändarrollen. Myndigheterna fick en i samhällsinformationssammanhang mycket speciell roll genom inrättandet av Sekretariatet för Europainformation, som i sin tur samarbetade med bl a folkbiblioteken för att skapa informationsmöjligheter åt medborgarna (se Flodin & Holmgren 1996).

Medierna- i vårt fall tidningsjournalisterna - hade alltså inte enbart eller ens huvudsakligen att hantera myndighetsinformation. De måste också förhålla sig till de båda kampanjsidornas önskemål om att nå ut med sina respektive budskap. Mediernas uppgift komplicerades ytterligare av att de inte bara kunde göra rena nyhetsvärderingar och skildra kampen mellan de konkurrerande intressena. De förväntades också bidra till det sakliga och i någon mening objektiva informationsutbudet i själva sakfrågan (Sekretariatet för Europainformation 1994).

Den komplicerade kommunikationssituation som rådde ställde frågan om mediernas roll i demokratiprocessen på sin spets. Åtminstone sedan 1972 års pressutredning presenterade sitt betänkande har medierna ansetts ha fyra viktiga funktioner: den informerande funktionen, den kommenterande funktionen, den granskande funktionen och gruppkommunikationsfunktionen (SOU 1975:79). Som framhålls i en expertrapport från 1994 års pressutredning är det uppenbart att formuleringen av dessa mål i mycket återspeglar det tidiga 70-talets partipolitiska struktur och de problem som då fanns på tidningsmarknaden. De grundläggande funktionerna är i första hand formulerade för att tillgodose statens och de politiska partiernas informationsbehov. Medborgarnas intressen lyfts inte fram på samma sätt (SOU 1994:94, s 179). I expertutlåtandet framhålls vikten av att medborgarperspektivet stärks: "Från ett medborgarperspektiv är det centrala att massmedierna förser medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i viktiga samhälleliga angelägenheter, men också ger möjlighet för medborgaren att yttra sig i viktiga frågor" (SOU 1994:94, s 181). Det finns en utbredd föreställning hos journalister att just rollen som medborgarnas förerådare och som informationsförmedlare är mycket viktig (Weibull 1991). Det är ingen tvekan om att EU-frågan var (och är) en fråga där tidningarnas förmåga att lösa dessa uppgifter testas på ett mycket påtagligt sätt.

Mediernas viktiga roll i demokratiprocessen lyfts också upp i Demokratirådets rapport, *Demokrati som dialog*, (Rothstein 1995). Författarna framhåller att demokratin förutsätter ett offentligt samtal som gör olika frågeställningar tillgängliga för debatt, eftertanke och moralisk-politisk föränd-

ring. De menar också att massmedierna spelar en avgörande roll i denna process. "Journalisten uppträder samtidigt som pjäsförfattare, aktör, regissör och recensent" (Rothstein 1995:37). En del av detta frågekomplex kommer att beröras i kapitlet om fragmentarisering och sammanhang.

Det faktum att det offentliga samtalet i ökande utsträckning har kommit att ske på mediernas villkor reser frågan om politisk representativitet. I ett system där de politiska församlingarna på olika nivåer är de viktigaste offentlighetsarenorna garanteras representativiteten åtminstone formellt genom de allmänna valen. I den mediala offentligheten är representativiteten inte lika självklar. Det är i stor utsträckning upp till den enskilda tidningsredaktionen att bestämma vilka politiska aktörer som ska få utrymme och göra sin röst hörd (jfr Hjarvard 1995:30). En del av denna problematik kommer att behandlas nedan i kapitlet om aktörer och verbaltyper.

Det finns alltså en utbredd uppfattning om att medierna har en viktig uppgift att fylla i den demokratiska processen, men samtidigt formuleras ofta betänkligheter inför mediernas möjligheter och förmåga att lösa uppgiften. Framför allt har man ifrågasatt om de villkor som journalisterna arbetar under är sådana att de ger möjlighet för fördjupad information. I en rapport från maktutredningen diskuterar Pettersson & Carlberg (1990) den s k medielogiken, som i vissa fall kan leda till "att det korta, slagkraftiga uttrycket triumferar över den långsamma, eftertänksamma reflektionen (a a, s 99)". De konstaterar att den extrema varianten är ovanlig, men att det även i den normala journalistiska verksamheten uppstår problem som bottnar i behovet att på kort tid och på litet utrymme sammanfatta komplicerade sammanhang (a a, s 99).

I olika sammanhang framhålls också de gängse journalistiska teknikerna som en försvårande faktor när det gäller att skapa underlag för ett fungerande offentligt samtal och ett rationellt beslutsfattande. Drag som förenkling, förstärkning, personifiering, vinkling och stereotypisering är som regel ingen bra utgångspunkt för fördjupad reflektion. (Se t ex Hvittfelt 1989; Hjarvard 1995.)

En annan fråga som har stor relevans för förståelsen av mediernas roll i demokratiprocessen är den faktiska medieanvändningen. Generellt sett är massmedieexponeringen hög. En genomsnittlig dag 1993 såg 83% av befolkningen på tv, 77% lyssnade på radio och 73% läste en morgontidning (SOU 1994:94, fig 5.7, s 157). Detta är emellertid inte detsamma som att 75-80% av befolkningen aktivt söker information för politisk orientering. Det typiska för tidningsläsningen är att den begränsas till lokaltidningsläsning. Det är mindre än tre procent av befolkningen utanför Stockholm som har en stockholmstidning som huvudtidning, och i de fall då en stockholmstidning förekommer som tillval rör det sig huvudsakligen om högt utbildade personer (SOU 1994:94, s 123). Man kan på goda grunder anta att den typiske svenske medborgaren får sin huvudsakliga samhällsorienterande information från sin lokaltidning samt från televisionens nyhetssändningar, framför

allt Rapport. Detta förhållande får relevans för resonemangen i anslutning till innehållsanalysen i följande kapitel.

Det som sagts ovan aktualiserar också den mer generella frågan om förändringen av den svenska offentlighetsstrukturen. I sin idealtypiska utformning (se Habermas 1962) uppfattas offentligheten som en arena för diskussion av gemensamma samhällseliga angelägenheter, en arena som är avskild både från det privata å ena sidan och från statsapparaten å den andra. För diskussionen i denna offentlighet spelade tidningarna en viktig roll. I takt med det moderna samhällets utveckling har offentligheten successivt eroderats och gränserna har suddats ut. Vi har fått en rad olika offentligheter med varierande grad av tillgänglighet (se Svensson 1988). Medierna har spelat en viktig roll i denna process. Vissa delar av journalistiken har utvecklat ett nära (kanske till och med symbiotiskt) förhållande till den politiska och ekonomiska eliten och i den processen övertagit synsätt och värderingar som överensstämmer med elitens. Andra delar av journalistiken har penetrerat gränsen mot det privata och tagit på sig uppgiften att fylla många av de funktioner som tidigare fylldes av familjen och människors nära umgänge. Man skulle kunna säga att det har skett en uppdelning mellan ett systemvärldsperspektiv och ett livsvärldsperspektiv i Habermas mening (se Habermas 1984:335; Kivikuru 1995). Båda perspektiven kan vara företrädare inom ett och samma medium, men det sker också ett slags ansvarsfördelning med radioprogram som Dagens Eko, Tendens och Studio Ett och de riksspridda dagstidningarna som företrädare för systemvärldsperspektivet och televisionen och de lokala tidningarna som företrädare för livsvärldsperspektivet. Detta behöver i och för sig inte vara problematiskt, men det blir det om medieutnyttjandet varierar systematiskt med ålder, utbildning, bostadsort eller andra egenskaper.

En annan förändring av offentlighetsstrukturen är den som kan beskrivas med termerna internationalisering respektive regionalisering. Å ena sida är vi på väg att få en offentlighet som är europeisk eller åtminstone västeuropeisk och som är förbehållen de nationella eliterna. Å andra sidan får vi ett antal olika offentligheter som definieras av lokala och regionala intressen. I processen kommer den gemensamma, nationella offentligheten att få successivt minskad betydelse med ty åtföljande svårigheter att hantera samhällseliga frågor på en nationell nivå (jfr Pedersen 1994).

Tidigare forskning om EU-bevakning

Av naturliga skäl har det hittills inte publicerats särskilt mycket forskning kring mediernas EU-bevakning. I det följande ska dock nämnas några arbeten med relevans för vår studie.

Det mest omfattande arbetet är Ulf Wallins avhandling *Vad fick vi veta? En studie i svenska nyhetsmediers rapportering åren före folkomröstningen om EU*. Wallin kan bl a konstatera att bevakningen under åren 1988 och 1989 överhuvudtaget är begränsad. När den förekommer är det framför allt i de

båda stockholmstidningarna Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Dessutom placeras EG-materialet ofta på näringslivssidorna, vilket enligt Wallin innebär "att tidningarnas EG-rapportering i huvudsak vänder sig till en liten, tämligen kvalificerad läsekrets" (Wallin 1994:11). Den bild som framträder är att organisationen är odemokratisk och ineffektiv/byråkratisk (a a, s 95). Undersökningen av utbudets innehållsprofil visar att det framför allt är näringsliv och handel som dominerar. Däremot är det ovanligt med artiklar om kultur, utbildning, ungdomsfrågor, miljöfrågor osv (a a, s 102f). Den bild av den tidiga EG-bevakningen som Wallin ger har stora likheter med den bild som framträder i vår innehållsanalys nedan. När det gäller de aktörer som deltar i debatten kan Wallin visa att politikerna till övervägande del är EG-positiva, medan övriga aktörer (journalister, fackliga företrädare, kulturarbetare osv) till största delen är EG-negativa (a.a. sid 175f). I en studie av det han kallar informationsvärde kan Wallin visa att Dagens Nyheter utmärker sig med större bredd och djup i beskrivningarna än övriga undersökta tidningar (a.a. sid 200f).

Hvitfelt (1994), som i stor utsträckning bygger sina resonemang på Wallins studier, lyfter upp det problematiska i att tillgången till information i så stor utsträckning är beroende av var man bor (och därmed vilken tidning man läser). Han betonar också att denna skevhet i informationsspridningen inte kan kompenseras av televisionens nyhetssändningar. "Så länge Rapport ger mindre information om vad som händer i EG än vad exempelvis Östersundsposten och Länstidningen gör, kan inte det programmet utjämna de informationsklyftor som uppstår mellan läsare av storstads- och landsortspress" (Hvitfelt 1994:144f).

I en liten studie av dagspressutbudet från januari 1994 visar Annica Roos (1994) att det framför allt är det nationella och Brysselorienterade stoffet som dominerar, medan de lokala perspektivet är dåligt företrätt. Den tidning som har den mest omfattande bevakningen är Svenska Dagbladet.

UTBUD OCH INNEHÅLL

Den innehållsanalytiska delen av undersökningen har två huvudsakliga syften, för det första att ge en grund för fortsatt språkvetenskaplig analys av vissa av texterna och för det andra att ge en översiktlig bild av innehållet i materialet. Det första syftet är i en mening det primära; det har varit nödvändigt att genomföra något slags sortering av materialet för att de språkvetenskapliga analyserna skulle bli hanterliga. Samtidigt har det andra syftet givetvis ett värde i sig självt. I den mån det finns skevheter i rapporteringens omfattning och innehåll bör det lyftas fram. Några av de frågeställningar som har aktualiserats är följande: Vilken typ av innehåll är vanligast i materialet som helhet och i olika tidningar? Vad är det för händelser som initierar artikelskrivandet? Var har nyheten sitt ursprung, dvs vem förmedlar nyheten? Är det en journalist eller är det någon nyhetsbyrå?

Fler frågor och varianter av frågorna kommer att redovisas efterhand i den fortsatta framställningen. I det närmast följande avsnittet redovisas materialets sammansättning och principer för urvalet. Därefter följer avsnitt om de olika artikeltypernas frekvens och spridning, om nyhetsartiklarnas innehållsprofil, om artiklarnas koppling till olika typer av evenemang eller händelser samt om utnyttjandet av olika typer av nyhetsförmedlare. I det avslutande avsnittet sammanfattas några av de väsentligaste iakttagelserna.

De tidningar som ingår i undersökningen är *Arbetet* (ARB), *Barometern* (BAR), *Bohusläningen* (BOH), *Dagens Nyheter* (DN), *Länstidningen* (LT), *Sydsvenska Dagbladet* (SDS), *Skånska Dagbladet* (SkD), *Svenska Dagbladet* (SvD), *Västerbottens Folkblad* (VF), *Västerbottenskuriren* (VK), *Östersunds-posten* (ÖP) samt *Östra Småland* (ÖS).

Materialet är utvalt för att ge en rimlig spridning över olika landsändar och för att täcka in de orter där projektet har velat specialstudera kampanjen. Vi har också fått en fördelning på olika tidningstyper. Materialet omfattar två stockholms-tidningar (DN och SvD), tre storstadstidningar, som i realiteten har blivit malmötidningar, (ARB, SDS och SkD) samt sju landsortstidningar (BAR, BOH, LT, VF, VK, ÖP och ÖS). De analyserade tidningarna har olika politisk färg och representerar (på ledarplats) olika inställningar i EG/EU-frågan.

Materialinsamlingen har utförts av företaget *Imedia*, som har haft till uppgift att samla in alla artiklar om EG/EU under månaderna oktober 1993 och april 1994 samt under veckorna före folkomröstningen. Av praktiska skäl har vi begränsat oss till veckan omedelbart före folkomröstningen, dvs 7-13 november 1994.

Artikeltyp

I materialet finns sammanlagt 3002 artiklar som på ett eller annat sätt handlar om EG/EU. Bland dessa har vi urskilt *notiser, nyhetsartiklar, kommentarer, ledare, partsinlagor, pressgrannar* samt *övriga*. Med notiser avses korta, telegramliknande meddelanden som saknar byline men som ofta har någon källangivelse. Nyhetsartiklar är längre texter som utvecklar en händelse eller ett sammanhang på något sätt. De är ofta försedda med byline, men det är inget nödvändigt krav. De har utan undantag rubrik och som regel också en ingress som är grafiskt markerad, oftast med halvfet stil. Kommentarer utgörs av längre, resonerande eller analyserande artiklar som skrivits av någon som antingen är knuten till tidningens ledarsida eller som är regelbundet återkommande kolumnist el dyl. Ledarna definieras av det sammanhang där de uppträder. De är som regel anonyma. Notiser, nyhetsartiklar, kommentarer och ledare redovisas också sammanslaget som *redaktionellt material*. Till partsinlagorna har förts både stort upplagda debattartiklar och insändare av olika slag. De är skrivna av personer som inte är knutna till tidningen. Pressgrannar utgörs av citat från andra tidningar. Till gruppen övriga har förts citat från kända personer, förstasidespuffar, kalendarier etc. Svårigheterna vid kategoriseringen har främst gällt avgränsningen av nyhetsartiklar mot notiser å den ena sidan och kommentarer å den andra. Ledare, partsinlagor och pressgrannar har otvetydigt kunnat kategoriseras. Resultatet av kategoriseringarna redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Olika typer av artiklar i materialet fördelat på undersökningstillfällena.

	Not	Nyh	Komm	Led	Red	Deb	Ins	Prgr	Övr	Tot
okt 93	124	299	31	53	507	41	24	5	15	592
apr 94	158	367	51	50	626	62	95	4	8	795
nov 94	207	669	45	98	1019	196	278	33	89	1615
Tot	489	1335	127	201	2152	299	397	42	112	3002

Tabellen visar att mängden EG/EU-artiklar föga förvånande var betydligt större veckan före folkomröstningen än vid de tidigare mättillfällena. Siffrorna är inte direkt jämförbara, men det genomsnittliga antalet artiklar per dag var 19 i oktober 1993, 27 i april 1994 och 231 i november 1994. Läsarna kunde alltså dagligen ta del av bortåt tio gånger så mycket information veckorna före folkomröstningen som de kunde ett halvår eller ett år tidigare. Den allra

största ökningen sker på insändarsidorna. Partsinlagorna (dvs debattartiklar och insändare) blir oerhört mycket vanligare, men även tidningarnas egenproducerade material ökar i omfång.

Det rådde med andra ord en helt annan informationssituation vid det sista mättillfället än vid de båda tidigare, något som märks inte bara vid mätningar av omfånget utan också när det gäller informationens innehåll (se nedan). En metodisk konsekvens av detta är att man måste vara extra försiktig vid tolkning av undersökningsresultat som bygger på äldre data (se t ex Wallin 1994).

För att göra förhållandena lite tydligare redovisar vi också de procentuella fördelningarna i tabell 2 nedan. Siffrorna är där och i det följande avrundade till heltal, varför summan inte alltid blir 100.

Av tabell 2 framgår tydligare hurdan fördelningen är mellan det redaktionella materialet och sådant som kommer från annat håll. Vid de båda första mättillfällena var den helt övervägande delen av materialet sådana artiklar som tidningarnas egna journalister producerat (eller bearbetat från telegrammaterial). Veckan före folkomröstningen var andelen redaktionellt material mindre än två tredjedelar. Partsinlagornas andel hade däremot ökat från 11 respektive 20 till 29.

Det är alltså inte förrän veckorna före folkomröstningen som det offentliga samtalet kring EU-frågan tar fart på allvar. Även om frågan i någon mening var aktuell under lång tid, så fördes den inte på allvar upp på dagordningen förrän andra frågor som skymde sikten hade klarats av. En bidragande orsak var rimligen de politiska partiernas uttalade önskan att ligga lågt till dess att riksdagsvalet var avklarat i september.

Tabell 2 Olika typer av artiklar. Procentuell andel.

	Not	Nyh	Komm	Led	Red	Deb	Ins	Prgr	Övr	n
okt 93	21	51	5	9	86	7	4	1	3	592
apr 94	20	46	6	6	78	8	12	1	1	795
nov 94	13	41	3	6	63	12	17	2	6	1615
Tot	16	45	4	7	72	10	13	1	4	3002

De skillnader som föreligger mellan mättillfällena i oktober och april tyder på en ganska svag ökning av intresset. I oktober var det några händelser av principiellt intresse som hamnade i fokus, dels den tyska författningsdomstolens ratificering av Maastrichtfördraget, dels en acceleration av förhandlingarna om det svenska avtalet. Dessa händelser gav upphov till en viss allmän debatt. I april är den viktigaste enskilda händelsen de olika center-

stämmor som hålls på olika håll för att fastlägga Centerpartiets ställnings- tagande i medlemskapsfrågan. Dessa möten ger upphov till en ganska stor mängd nyhetsartiklar, men någon större ökning av mer allmänt EU-material kan man inte skönja.

Det hittills sagda har gällt materialet i sin helhet. I tabell 3 nedan redovisas fördelningen på de olika tidningarna och de olika tidningstyperna.

De tidningar som har flest artiklar är inte oväntat SvD och DN. Därefter följer malmötidningarna med SkD, SDS och Arbetet i nämnd ordning. Stockholmstidningarnas dominans kunde förutses. Resultatet överensstämmer både med vad Wallin (1994) och Roos (1994) kommer fram till. Lokaltidningarna har alla ganska låga siffror. Av de båda östersundstidningarna har ÖP mest EG/EU-material, men skillnaden mellan dem är inte dramatisk. Skillnaden är något större mellan de båda västerbottenstidningarna. Om man bor i Umeå och vill veta något om EU, så är man uppenbarligen mer betjänt av att läsa Västerbottenskuriren hellre än Västerbottens Folkblad. I Kalmar och Uddevalla får man överhuvudtaget inte veta så mycket om EG/EU via sina tidningar. Siffran för Östra Småland är påfallande låg.

Tabell 3. Artikeltyperna fördelade på olika tidningar och tidningstyper. Procentuell andel.

	Not	Nyh	Komm	Led	Red	Deb	Ins	Prgr	Övr	n
ARB	19	33	6	5	64	12	15	-	10	247
BAR	15	41	4	6	66	14	14	1	6	162
BOH	7	43	6	7	63	19	15	1	3	162
DN	21	50	5	6	82	7	5	2	4	435
LT	10	33	5	9	57	12	29	-	2	197
SDS	11	40	2	6	59	9	27	1	5	271
SkD	26	43	3	6	78	10	8	3	2	277
SvD	22	49	5	6	82	8	3	3	4	583
VF	18	45	3	7	73	12	13	2	-	135
VK	11	56	3	11	81	10	6	-	3	207
ÖP	6	38	3	7	55	9	35	-	2	245
ÖS	9	62	1	9	80	14	6	-	-	81
Sthlm	21	50	5	6	82	7	4	3	4	1018
Malmö	19	39	4	6	67	10	16	1	6	795
L-ort	10	44	4	8	66	12	19	0	2	1189
Tot	16	45	4	7	72	10	13	1	4	3002

När det gäller fördelningen mellan redaktionellt material och olika slags partsinlagor är det två förhållanden som är iögonenfallande. För det första kan man se att de båda stockholmstidningarna har väldigt få partsinlagor. I de stora, rikstäckande morgontidningarna är det alltså svårt för "den vanlige medborgaren" att göra sin röst hörd. Den som verkligen får utrymme i någon av stockholmstidningarna (kanske framför allt på DN Debatt) kan å andra sidan räkna med att få desto större uppmärksamhet. För det andra kan man konstatera att det är de båda östersundstidningarna som har den allra största andelen partsinlagor. Det starka motståndet mot EU-anslutningen som fanns i Jämtland tog sig alltså också uttryck i en hög debattintensitet och en frikostig policy från tidningens sida när det gällde publicering av bidrag från organisationsföreträdare och enskilda. Av malmötidningarna är det SDS som ger störst utrymme åt partsinlagor.

När det gäller de olika tidningstyperna kan vi se att stockholmstidningarna skiljer sig från de andra tidningstyperna med en stor andel redaktionellt material; de har de högsta värdena både för notiser och nyhetsartiklar. Malmötidningarna och landsortstidningarna har ungefär lika stor andel redaktionellt producerade artiklar. De skiljer sig emellertid åt sinsemellan vad gäller fördelningen av notiser och nyhetsartiklar. Landsortstidningarnas låga värde för notiser är något förvånande. Man skulle kunna tycka att notisformen vore ett behändigt alternativ för tidningar med små ekonomiska och personella resurser. Förklaringen ligger möjligen i det faktum att det innehåll som notiserna skulle ha inte vore intressant för landsortstidningarnas läsare. Som kommer att framgå nedan är det framför allt det lokalt anknutna stoffet som behandlas, och det görs i form av artiklar, gärna stort uppslagna med tillhörande bilder.

Sammantaget kan man alltså säga att redan denna första genomgång av de olika artikeltyperna visat på stora skillnader mellan olika tidningar och kanske ännu mer mellan olika tidningstyper. Det stoff som tidningskonsumenten kan utnyttja för sitt ställningstagande blir i hög grad beroende av var han bor och vilken eller vilka tidningar han läser. Skillnaden i utbud antyder en skillnad mellan ett livsvärldsperspektiv och ett systemvärldsperspektiv (se vidare nedan).

I resten av detta kapitel är det bara nyhetsartiklarna som diskuteras. Det betyder inte att vi anser att de andra typerna är ointressanta. Åtgärden är närmast praktisk. Det är nyhetsartiklarna som i någon mening är kärnan i de olika tidningarnas innehåll. Det stoff som tas upp där är också det som ledarskribenter och övriga kommentatorer kan förhålla sig till på ett eller annat sätt. Till skillnad från notiserna kan nyhetsartiklarna också förväntas ha en varierande språklig och textuell utformning. Arten och graden av denna variation är ett av de fenomen som vi har velat undersöka närmare.

Innehållskategorier

I det förra avsnittet redovisades den totala förekomsten av EG/EU-relaterat material i morgontidningarna. I detta avsnitt redovisas fördelningen på

olika slags innehåll i nyhetsartiklarna. Syftet är att försöka frilägga skillnader mellan tidningarna med avseende på de delar av EU-problematiken som fokuseras.

Nyhetsartiklarna har vid analysen fördelats på 12 större innehållsgrupper, i vissa fall med underavdelningar. Kategoriseringen har så att säga skett på materialets villkor, dvs vi har inte haft något färdigt analyschema att utgå ifrån. Vi har också försökt hitta en rimlig balans när det gäller kategoriernas omfattning. De ska vara tillräckligt preciserade för att den enkilda kategorin inte ska bli alltför luddig men ändå så generella att inte varje artikel blir sin egen kategori. De kategorier som urskilts redovisas i följande uppställning. Det totala antalet belägg för varje kategori och underkategori anges inom parentes.

1.Allmänt om EG/EU (91)

Kategorin innehåller artiklar om allmänna informationsinsatser (22), artiklar om nordiskt samarbete (19) samt övriga artiklar (50). Denna första kategori har blivit något av en slaskgrupp, som innehåller de artiklar som inte har kunnat passas in i någon annan mer preciserad grupp. Detta gäller i synnerhet artiklarna under övrigt.

2.EU:s organisation och verksamhet (63)

Till denna grupp har förts artiklar som på ett eller annat sätt behandlar EU:s uppbyggnad och verksamhet, vem som sitter på olika poster, hur beslutsprocesserna ser ut etc. Undergrupperna är EU-parlamentet (3), EU-kommissionen (8), offentlighet (3), beslutssystem (11), regionalstöd (4) samt övrigt (34).

3.Avtal (113)

Hit har förts alla artiklar som behandlar avtal och avtalsförhandlingar av olika slag. Underavdelningarna är medlemsförhandlingarna (39), EES-avtalet (10), Maastrichtavtalet (14), Gattavtalet (15), Schengenavtalet (2), alkoholfrågor (13), regionalstöd (5) samt övrigt (15). Här är det ganska tydligt att vissa händelser, t ex den tyska författningsdomstolens ratificering av Maastrichtavtalet eller diskussioner om möjligheterna att kvarhålla restriktioner för alkoholförsäljningen i Sverige har spelat en stor roll för den journalistiska bevakningen och därmed för tidningarnas innehåll.

4.Försvar (46)

Hit har förts artiklar om militära frågor, men också artiklar om gränskontroller (narkotika, husdjur) etc. Kategorin är alltså tämligen heterogen.

5.Kultur (51)

Även denna kategori har ett heterogent innehåll. De undergrupper som kunnat urskiljas är utbildning och forskning (15), massmedier (8), idrottsfrågor (15), språk (2) samt övrigt (11).

6.Miljö (26)

Hit har de relativt få artiklarna om miljöfrågor förts.

7.Arbetsmarknad (33)

Dessa artiklar är framför allt sådana som behandlar arbetslösheten och möjligheterna att komma tillrätta med den. Dessutom ingår en del artiklar om fackliga frågor.

8.Ekonomi (120)

Ekonomiska frågor spelar periodvis en ganska stor roll i rapporteringen om EG/EU. Underavdelningar är valuta och marknad (39), statsfinanser (8), stödpengar (31) samt övrigt (42).

9.Näringsliv (117)

Även näringslivsfrågor är en viktig del av rapporteringen. En lång rad av näringslivsgrenar utgör undergrupper: livsmedel (25), jordbruk (22), mejeri-näring (14), fiske (7), bilindustri (4), teko-industri (4), transport (3), stål-industri (2), skogs- och träindustri (5), konsumentfrågor (2), djurhållning (7) samt övrigt (22).

10.Annat land (108)

Hit har förts alla artiklar som behandlar förhållandena i något annat land från EG/EU-perspektiv. Artiklar om t ex idrotten i Italien eller teko-industrin i Portugal har förts hit, och inte till *kultur* respektive *näringsliv*, vilket också hade varit möjligt. De länder som förekommer i artiklarna är Danmark (17), Norge (20), Finland (16), Island (2), Tyskland (3), Holland (4), England (3), Irland (2), Österrike (2), Schweiz (3), Belgien (1) Frankrike (8), Italien (1), Spanien (4), Portugal (4), Grekland (10), Polen (1), Slovenien (2), USA (2) samt övriga (3).

11.Medlemskap (239)

Hit har förts alla artiklar som fokuserar på själva medlemskapsfrågan på ett eller annat sätt. Underavdelningar är folkomröstningen/ valet (34), folkomröstningen/ kampanjen (10), inställning hos organisationer och företag (13), inställning hos enskilda personer (10), inställning hos fackliga organisationer (16), inställning hos Centerpartiet (35), redovisning av opinionsläget (53), inställningen hos EU-parlamentet (15), tolkningen av omröstningsresultatet (12), konsekvenser av omröstningen (20) samt övrigt (21). I vissa fall har gränsen mot den följande kategorin, svensk debatt, blivit ganska otydlig, framför allt i de undergrupper som handlar om olika personers och organisationers inställning i medlemsfrågan.

12.Svensk debatt (328)

Hit hör alla artiklar som handlar om den svenska debatten, dvs artiklar som redogör för vad en eller annan aktör i den svenska debatten har sagt vid

möten, i paneldebatter, vid presskonferenser etc. Underavdelningar är paneldebatter/tv-debatter (73), möten av olika slag (126), debatten kring Winberg (8), debatten kring von der Esch (8), personintervjuer (33), översikter över debattläget (10) samt övrigt (70).

Givetvis finns det också här gränssfall, och somliga artiklar hade kunnat föras till mer än en grupp. Det gäller t ex artiklar som konfronterar *ekonomi* och *miljö*. I de flesta fall är kategoriseringen dock ganska given.

De olika innehållsgruppernas fördelning framgår av tabell 4. I tabellen har kategorierna *organisation* och *avtal* slagits samman, liksom de ekonomiskt inriktade kategorierna *arbetsmarknad*, *ekonomi* och *näringsliv*.

Tabell 4. Olika innehållsgrupper fördelade på undersökningstillfällena. Procentuell andel.

	Allm	Org/ avt	Försv	Kult	Miljö	Ekon	Annat land	Medl	Deb	n
Okt 93	7	30	3	3	2	24	8	7	15	299
Apr 94	6	11	4	4	3	20	8	23	22	367
Nov 94	8	7	3	4	1	19	8	20	30	669
Tot	7	13	3	4	2	20	2	18	25	1335

Ser man på den procentuella fördelningen för totalmaterialet kan man konstatera att det framför allt är medlemskapsfrågan och den debatt som rasar kring denna som tilldrar sig dagstidningsjournalisternas intresse. 43 procent av alla artiklar kan hänföras till någon av dessa båda kategorier. Därefter är det de ekonomirelaterade artiklarna som är vanligast, med 20 procent. Det som kan förvåna är den påfallande låga siffran för kategorierna *försv*, *kultur* och framför allt *miljö*. Miljöargumenten användes flitigt av båda sidor i debatten, men i dagspressen är det alltså ovanligt med mer omfattande redovisning av miljöproblematiken.

Siffrorna för det totala materialet säger emellertid inte hela sanningen. Några av kategorierna får ganska olikartad bevakning vid de olika undersökningstillfällena. Den sammanslagna kategorin *organisation/avtal* företer en tydlig, successiv minskning. Den viktigaste förklaringen till förändringen är att de förhandlingar och de avtal som är nyhetsmässigt intressanta vid de båda första tidpunkterna är avklarade i november 1994, och därför tar man inte upp utrymme för beskrivning av dem. Detta trots att avtalens innehåll rimligen har stor relevans för väljarnas ställningstagande. De viktiga frågorna om byråkrati, självständighet, offentlighet etc behandlas alltså inte särskilt intensivt i slutfasen inför folkomröstningen.

De ekonomirelaterade artiklarna blir också ovanligare, även om ned-

gången inte är särskilt påfallande. Nedgången för den sammanslagna gruppen förorsakas i första hand av en minskning av artiklar om arbetsmarknadsfrågor, som endast har 6 belägg i november mot 12 respektive 15 i oktober och april. Även detta är en punkt där man kan sätta ett frågetecken för journalisternas/redaktionernas prioriteringar. Arbetsmarknadsfrågorna, som innefattar frågan om den europeiska arbetslösheten, borde rimligen vara viktiga att lyfta upp i den allmänna diskussionen. Så sker emellertid inte. Det görs inga utspel från politikerhåll, och då blir problemkomplexet inte heller behandlat i någon större utsträckning.

Artiklarna om medlemskap är ganska få i oktober 1993. De blir betydligt vanligare vid de båda senare undersökningstillfällena. I april är det framför allt Centerpartiets ställningstagande som dominerar. I november 1994 handlar artiklarna om fackliga företrädare och organisationer och om enskilda personer som tagit ställning i medlemskapsfrågan.

Artiklarna om den svenska debatten blir successivt vanligare, efterhand som debattens intensitet tilltar. Detta är inte förvånande, men förstärker ytterligare bilden av händelsestyrning i tidningsbevakningen.

De olika innehållsgruppernas fördelning i de olika tidningstyperna framgår av tabell 5.

Tabell 5. Innehållsgrupperna fördelade på tidningstyper. Procentuell andel.

	Allm	Org/ avt	Försv	Kult	Miljö	Ekon	Annat land	Medl	Sv deb	Tot
Sthlm	6	16	5	5	3	23	11	15	17	505
Malmö	7	14	5	3	2	22	9	16	23	309
L-ort	8	10	1	3	1	16	5	22	33	521
Tot	7	13	3	4	2	20	8	18	25	1335

Stockholms tidningarna skiljer sig från de båda andra tidningstyperna genom att ha något större andel för innehållskategorierna *kultur* och *miljö*. Det är tydligt att dessa frågor förutsätter goda resurser om de ska uppmärksammas.

Stockholms tidningarna och malmötidningarna skiljer sig tillsammans från landsortstidningarna genom att ha stor andel för *organisation/avtal*, *försvar*, *ekonomi* och *annat land*. De tidningar som inte alls eller bara i viss utsträckning kan betraktas som lokaltidningar har alltså utvecklat en speciell intresseprofil, med inriktning på det internationella och på ekonomi och politik i vid mening. För de mer renodlade lokaltidningarna spelar dessa frågor en underordnad roll - också i ett fall som detta, när olika aspekter av EU-frågan ska belysas.

När det gäller kategorierna medlemskap och svensk debatt kan man se tre olika förhållningssätt, där stockholmstidningarna har minst, malmötidningarna något mer och landsortstidningarna klart mest. De konkreta framställningar, där själva folkomröstningen har gjorts till händelsen får alltså störst utrymme i landsortstidningarna.

När det gäller innehållskategorierna kan man alltså se en skevhet i materialet i stort. Vissa ämnesområden, ekonomi, medlemskapet och den svenska debatten, dominerar ganska stort i utbudet, medan andra frågor som brukar betraktas som viktiga får väldigt litet utrymme. Man kan också se en tydlig snedfördelning mellan olika tidningstyper. Storstadstidningarna har en annan innehållsprofil än landsortstidningarna. Det går inte att utifrån dessa data säga något om informationsutbudets påverkan på folkomröstningsresultatet. Däremot kan man konstatera att i komplicerade samhällsfrågor kommer den information som går på djupet att spridas ojämnt över olika befolkningsgrupper, ett förhållande som i sig är nog så allvarligt.

Evenemangstyper

I detta avsnitt behandlas frågan vad det är som föranleder journalisten/tidningen att skriva en viss artikel. Den normala nyhetsjournalistiken är i huvudsak händelsestyrd, dvs journalisterna skriver om det som har hänt och gör det i ett dagsaktuellt perspektiv. Det skulle inte nödvändigtvis behöva vara på det sättet när det gäller EG/EU-frågan. Den stod på dagordningen under lång tid, många händelser var förutsebara, och det förelåg ett behov av grundläggande information som tidningarna skulle kunnat bidra till att tillgodose. Det borde ha funnits utrymme för mer långsiktiga strategier som tog sig uttryck i ett annat artikelurval än det traditionellt nyhetsmässiga.

För att komma åt problemet har vi kategoriserat de analyserade artiklarna med avseende på *evenemangstyper*, dvs de typer av händelser som har initierat artikeln. Kategoriseringen bygger på de uppgifter som finns i artiklarna. Vi har inte gjort några andra försök att spåra de redaktionella övervägandena (jfr Palm 1996). Följande typer har urskilts:

- | | |
|----------------|---|
| <i>Beslut</i> | Beslut om nya lagar eller regler. Lagändringar. Nya regler för byggande. Medlemsavtalet. |
| <i>Debatt</i> | Debatter eller diskussioner mellan meningsmotståndare. |
| <i>Domstol</i> | Domstolsutslag i frågor som rör EG/EU. Gäller framför allt den tyska författningsdomstolens ställningstagande till Maastrichtfördraget. |
| <i>Eget</i> | Egna initiativ som tagits av journalisten eller tidningen. Hit förs de artiklar som inte är direkt händelsestyrd. |

<i>EU</i>	Initiativ från EU-kommissionen om någon utredning eller dylikt. Ofta anges inte hur informationen har kommit ut.
<i>Kampanj</i>	Olika slag av kampanjer som startas av organisationer med intressen i EU-frågan.
<i>Möte</i>	Hit förs artiklar om olika slags sammankomster där huvudsakligen <i>meningsanhängare</i> är närvarande. Kan också var utfrågningar av olika slag. Sammanträden. Styrelsemöten. Besök av organisationsföreträdare. Seminarier.
<i>Opinion</i>	Artiklar som föranleds av att någon opinionsundersökning redovisas.
<i>Skrift</i>	Olika former av skrifter som ges offentlighet. Allt från tidningsartiklar och broschyrer till böcker i flera band. Forskningsrapporter. Ofta presenteras skriften vid någon presskonferens, men den har inte desto mindre förts till denna kategori.
<i>Toppmöte</i>	Möte mellan politiker eller betydelsefulla organisationsföreträdare. Innefattar även förhandlingar som har förts i olika frågor.
<i>Valet</i>	De artiklar som motiveras av att valet behandlas som ett evenemang.
<i>Övrigt</i>	Hit förs artiklar som föranleds av ett tydligt angivet men i sammanhanget ovanligt evenemang. Exempel: kommunal tjänstemän på resa, försöksproduktion av vin, facklig aktion, tullavslöjande, invigningar, vårbruksstart, enkät, bilmässa, val till ordförande i Europarådet, intagning till högskolan, utbildningsstart, upphandling, regeringsskifte, Vellinge kommun, koräkning, radiointervju, uppvaktning, strejk och renslakt.

Inte heller denna kategorisering är naturgiven, och det finns naturligtvis en del oklara fall. Oftast är det emellertid mycket tydligt angivet i artikeln vad som har föranlett journalisten att skriva den. De olika evenemangstypernas fördelning framgår av tabell 6 på sidan 26.

Den nedersta raden i tabellen visar att tidningarna också i EG/EU-frågan är tämligen hårt händelsestyrda. Endast en fjärdedel av artiklarna är sådana som tycks ha kommit till på journalistens/redaktionens eget initiativ. Ungefär lika många motiveras av möten av olika slag, som man funnit anledning att bevaka. Andra vanliga anledningar är att någon skrift i ämnet har publicerats, att ett toppmöte har hållits eller att någon debatt har gått av stapeln. De resterande kategorierna har relativt få belägg.

Graden av händelsestyrning är emellertid inte konstant under hela under-

sökningsperioden. Det är mycket påtagligt att journalistens/redaktionens arbete ändrar karaktär när folkomröstningen närmar sig. (Exakt när förändringen sker går inte att läsa ut av materialet.) Andelen egeninitierade artiklar stiger från 10 respektive 14 procent till 37 procent. Denna förändring bottnar utan tvekan i en ambition hos alla redaktionerna att förutom den "vanliga" nyhetsbevakningen också presentera material som redaktionen själv tagit initiativ till och som åtminstone delvis syftar till att ge medborgarinformation inför folkomröstningen. Här föreligger alltså i någon mån en motvikt mot den händelsestyrning som påtalats tidigare. Samtidigt kan man naturligtvis hävda att många av dessa artiklar också är händelsestyrda, men att det är medlemskapet i sig eller själva folkomröstningen som utgör händelsen.

Tabell 6 visar också på andra skillnader mellan undersökningstillfällena. De debatt- och opinionsinitierade artiklarna blir av naturliga skäl flera i november. Övriga typer minskar sin andel. I april finns toppar för *beslut* och *möte*. Återigen är förklaringen de många möten som hålls av olika centerpartistiska organisationer och de beslut som fattas där. I oktober är det vanligt med *domstol*, *skrift* och *toppmöte*.

Siffrorna i tabell 6 bygger på hela materialet sammanslaget. Men det är ju inte självklart att alla tidningarna har samma fördelning. I tabell 7 på sidan 27 redovisas de olika evenemangstypernas fördelning på de olika tidningarna och tidningstyperna.

Liksom fallet var med tabell 6 är det svårt att säga något om de enskilda tidningarna. Däremot kan man urskilja vissa förklarbara drag i den del av tabellen som redovisar de olika tidningstypernas värden.

Stockholms-tidningarna skiljer sig från de båda andra tidningstyperna med hög andel för *skrift* och *toppmöte*. Det är alltså stockholms-tidningarnas reportrar som har tid att någotsånär ofta läsa EU-relevant material på arbetstid. Det är också stockholmsjournalisterna som i störst utsträckning följer och kommenterar det storpolitiska skeendet. Stockholms-tidningarna har också det högsta värdet för evenemangstypen EU, vilket förmodligen kan förklaras på samma sätt. Dessutom är det i stort sett bara stockholms-tidningarna som har råd att hålla egna korrespondenter i Bryssel. Att malmötidningarna har ett högre värde än landsortstidningarna för den här evenemangstypen hänger förmodligen samman med ett flitigare utnyttjande av TT-materialet (se nedan).

De evenemangstyper där stockholms-tidningarna har lägre värde än de båda andra tidningstyperna är *debatt*, *möte*, *opinion* och *valet*. De konkreta, händelseinriktade artiklarna får alltså minst utrymme i stockholms-tidningarna, mest i landsortstidningarna.

Mängden egeninitierat material varierar som framgår av tabell 7 mellan de olika tidningarna. Det finns också en skillnad mellan stockholms- och malmötidningarna å ena sidan och landsortstidningarna å den andra. Vad som inte framgår av tabellen är variationen över tid. Som framgick ovan ökar andelen egeninitierat material i november, men skillnaden mellan olika

Tabell 6. Olika evenemangstyper. Absoluta tal och procentuell andel.

	Beslut	Debat	Domst	Eget	EU	Kamp	Möte	Opinion	Skrift	Toppm	Valet	Övr	Tot
Okt 93	6	9	14	31	16	4	59	13	52	57	-	38	299
April 94	29	13	4	52	26	8	121	3	49	23	-	39	367
Nov 94	8	61	-	250	6	3	133	61	73	17	21	36	669
Totalt	43	83	18	333	48	15	313	77	174	97	21	113	1335
Procent													
Okt 93	2	2	5	10	5	1	20	4	17	19	-	13	
April 94	8	4	1	14	7	2	33	1	13	7	-	11	
Nov 94	1	9	-	37	1	0	20	9	11	3	3	5	
Totalt	3	6	1	25	4	1	23	6	13	7	2	9	

Tabell 7. Olika innehållstyper fördelade på olika tidningar och tidningstyper. Procentuell andel.

	Beslut	Debatt	Domst	Eget	EU	Kamp	Möte	Opinion	Skrift	Toppm	Valet	Övr	n
ARB	4	9	4	15	5	1	27	5	9	6	4	13	82
BAR	6	9	-	18	2	-	40	3	5	2	9	8	67
BOH	9	1	3	21	1	-	23	11	16	7	3	4	70
DN	4	5	1	32	4	2	15	2	17	10	1	7	217
LT	5	8	2	25	-	2	36	5	14	2	-	3	64
SDS	2	5	-	35	4	2	16	9	12	4	1	11	108
SkD	1	8	2	28	3	1	24	7	13	8	-	6	119
SvD	2	6	2	22	7	1	19	4	15	12	1	8	288
VF	2	10	-	15	-	-	25	25	16	5	3	15	61
VK	2	7	1	18	2	1	30	8	13	10	2	8	115
ÖP	3	5	-	29	2	1	29	7	7	3	2	11	94
ÖS	2	8	-	32	-	-	28	8	10	2	-	10	50
Stockholm	3	5	2	27	6	2	18	3	15	11	1	8	505
Malmö	2	7	2	27	4	1	22	7	12	6	1	10	309
Landsort	4	7	1	22	1	1	30	8	12	5	3	8	521
Totalt	3	6	1	25	4	1	23	6	13	7	2	9	1335

tidningar är stora. Högst andel under november har DN med 52 procent, följt av SDS med 48. Lägst har VF (21) och Barometern (23). Det föreligger också en tydlig skillnad mellan stockholmstidningarna (44) och malmötidningarna (41) å den ena sidan och landsortstidningarna (31) å den andra.

Stockholmstidningarna och landsortstidningarna kan sägas fylla två helt olika uppgifter som kan ställas på en fungerande demokratisk press. I stockholmstidningarna är det tidningarnas egna experter som reder ut begreppen. (Hur det går till visas i kapitlet om sammanhang och fragmentarisering nedan.) I landsortstidningarna får den folkliga opinionen komma till tals.

Vi har också studerat förhållandet mellan evenemangstyperna och innehållskategorierna för att på den vägen få en bättre bild av vad som åstadkommer artikelutbudets innehållsprofil. I följande tabell är det evenemangstypernas fördelning som beskrivs.

Tabell 8. Evenemangstyper fördelade på innehållskategorier. Procentuell andel.

	Allm	Org/ avt	Försv	Kult	Miljö	Ekon	Annat land	Medl	Sv deb	n
Beslut	2	16	9	-	5	26	16	23	2	43
Debatt	-	2	2	2	-	2	2	1	88	83
Domstol	-	83	6	6	-	-	6	-	-	18
Eget	6	13	5	9	3	25	12	16	11	333
EU	-	31	-	4	-	44	4	15	2	48
Kamp	7	-	-	-	-	7	7	13	67	15
Möte	6	4	4	1	1	9	4	21	50	313
Opinion	5	-	-	-	-	3	10	78	4	77
Skrift	8	15	2	4	3	39	9	6	5	174
Toppm	12	42	5	-	1	19	9	11	-	97
Valet	14	5	-	-	-	5	-	57	19	21
Övrigt	14	12	0	5	2	33	10	6	15	113
Tot	7	13	3	4	2	20	8	18	25	1335

Evenemangstypen *beslut* har i första hand med *ekonomi* och *medlemskap* att göra. I det första fallet är det frågan om beslut om bestämmelser som kan tänkas påverka ekonomiska förhållanden hos staten eller hos företag, i det senare fallet är det frågan om organisationer eller enskilda som har bestämt

sig för vilken ställning de ska inta i medlemskapsfrågan. Evenemangstypen *debatt* är nästan helt reserverad för de artiklar som behandlar *den svenska debatten*. Observera att förhållandet inte är reciprokt (jfr tabell 9). Evenemangstypen *domstol* handlar nästan uteslutande om *avtal*, närmare bestämt Maastrichtavtalet, som i oktober 1993 ratificerades av den tyska författningsdomstolen. Evenemangstypen *eget* är jämnare utspridd än någon av de andra evenemangstyperna. Vanligast är dock *ekonomi* och *medlemskap*. I båda fallen rör det sig huvudsakligen om reportageliknande artiklar, där journalisten antingen besökt något företag eller intervjuat någon enskild person. Evenemangstypen *EU* har dels med *organisation/avtal*, dels med *ekonomi* att göra. I båda fallen är det frågan om EU-interna verksamheter och avgöranden, t ex hur olika regler ska se ut, vilka konsekvenser de får, vem som ska få stödpengar etc. Evenemangstypen *kampanj* är ovanlig. De allra flesta artiklarna, (12 av 15) handlar om *den svenska debatten* eller *medlemskapet*. Evenemangstypen *möte* har nästan samma fördelning som *kampanj*. Nästan tre fjärdedelar handlar om *den svenska debatten* och *medlemskapet*. Evenemangstypen *opinion* handlar till största delen om *medlemskapet*. Den relativt höga siffran för *annat land* har att göra med opinionsundersökningar i andra länder, främst Norge. Evenemangstypen *skrift* är liksom typen *eget* ganska utspridd. Vanligast är dock *ekonomi* och *organisation/avtal*, som tillsammans svarar för mer än hälften av artiklarna. Evenemangstypen *toppmöte* är i första hand knuten till *organisation/avtal*, i någon mån till *ekonomi*. Evenemangstypen *valet* har med *medlemskapet* och *svensk debatt* att göra. De evenemangstyper som hamnat i kategorin *övrigt* har en ganska blandad karaktär.

Det är ingen av evenemangstyperna som lyfter fram innehållskategorierna *allmänt*, *försvar*, *kultur*, *miljö* eller *annat land*. Det kan vara så att de principer och traditioner som styr det journalistiska arbetet missgynnar dessa områden, som man annars kunde tycka skulle vara väsentliga. Det finns i alla fall inget som säger att de a priori skulle vara mindre väsentliga för ställningstagandet i folkomröstningen än de ekonomiska frågorna, som lyfts fram i fyra av evenemangstyperna.

Tre evenemangstyper lyfter fram innehållskategorin *organisation/avtal*. Den ena av dessa (*domstol*) är av mycket speciell karaktär. För att frågorna om EU:s organisation ska fokuseras så tycks det krävas antingen ett utspel från EU, eller ett toppmöte av något slag.

Att *medlemskap* och/eller *svensk debatt* lyfts fram i 7 av de 11 etiketterade evenemangstyperna är inte särskilt förvånande. Det överensstämmer med journalistisk praxis. Man kan givetvis fråga sig om denna prioritering är den mest funktionella från ett demokratiperspektiv.

I följande tabell är det innehållskategoriernas fördelning på evenemangstyperna som beskrivs. Det går alltså att se vilka olika slags evenemang som i första hand initieras respektive innehållskategori.

Tabell 9. Innehållskategorierna fördelade på evenemangstyper. Procentuell andel.

	Allm	Org/ avt	Försv	Kult	Miljö	Ekon	Annat land	Medl	Sv deb	Tot
Beslut	1	4	9	-	8	4	7	4	0	3
Debatt	-	1	4	4	-	1	2	0	22	6
Domstol	-	9	2	2	-	-	1	-	-	1
Eget	22	24	39	57	43	30	37	22	11	25
EU	-	9	-	4	-	8	2	3	0	4
Kamp	1	-	-	-	-	0	1	1	3	1
Möte	20	7	24	8	15	10	11	28	48	23
Opinion	4	-	-	-	-	1	7	25	1	6
Skrift	14	15	9	14	23	24	14	4	8	13
Toppmöte	13	23	11	-	4	7	8	5	-	7
Valet	3	1	-	-	-	0	-	5	1	2
Övrigt	21	7	2	12	8	14	10	3	5	9
n	91	176	46	51	26	270	108	239	328	1335

Kategorin *allmänt* initieras framför allt av *eget, möte* och *övrigt*. Kategorin *organisation/avtal* initieras framför allt av *eget* och *toppmöte*, i viss mån av *skrift*. Kategorin *försvar* initieras av *eget* och ganska ofta av *möte*. Kategorin *kultur* initieras i mer än hälften av fallen av *eget*, i någon mån av *skrift* och *övrigt*. Kategorin *miljö* initieras av *eget* och i viss mån av *skrift*. Kategorin *ekonomi* initieras av *eget* och av *skrift*. Kategorin *annat land* initieras av *eget*. Kategorin *medlemskap* initieras av *eget, möte* och *opinion*. Kategorin *svensk debatt* initieras av *möte* och *debatt*.

Här framträder en delvis annan bild än den som framträdde vid studiet av den förra tabellen. Praktiskt taget alla innehållskategorier har evenemangstypen *eget* som den vanligaste eller näst vanligaste typen. Förklaringen är givetvis den att typen *eget* totalt sett är så frekvent, med nästan en fjärdedel av alla belägg, samtidigt som typen inte favoriserar någon speciell innehållskategori. Evenemangstypen *möte*, som totalt sett är nästan lika vanlig som typen *eget*, har ju som framgick ovan tre fjärdedelar av sina belägg i kategorierna *medlemskap* och *svensk debatt*, vilket gör att resterande kategorier förekommer mera sällan.

Det kan vara intressant att notera att evenemangstypen *skrift* hör till de vanligaste typerna för fyra av innehållskategorierna, däribland de annars

styvmoderligt behandlade *kultur* och *miljö*. För att dessa innehållskategorier ska få uppmärksamhet krävs det alltså antingen ett eget initiativ från journalisten/redaktionen, eller också att det publiceras någon rapport eller utredning som blir uppmärksammad. Detta förklarar också varför dessa båda kategorier är vanligast i de båda stockholmstidningarna.

Genomgången av förhållandet mellan evenemangstyper och innehållskategorier har visat att EU-informationens innehåll i stor utsträckning styrs av samma överväganden som annan nyhetsbevakning. Även om det i den sista veckan före folkomröstningen sker en stor ökning av det egeninitierade materialet, så är det redaktionernas traditionella praxis som styr utformningen. Det innehåll som aktualiseras vid de evenemang som redaktionerna av rutin har bevakning på blir också det innehåll som kommer att dominera tidningarnas redovisning.

För att sammanfatta resonemangen om olika evenemangstyper, kan man säga att graden av händelsestyrning är stor i EG/EU-frågan liksom i andra frågor som är utsatta för kontinuerlig eller tillfällig bevakning. Detta har påpekats i flera andra studier (se Hvitfelt 1994). Det sker dock en stor och tydlig förändring under perioden just före folkomröstningen, då det egeninitierade materialet ökar sin andel.

Liksom fallet var när det gällde innehållskategorierna råder det stora skillnader mellan stockholmstidningarna och landsortstidningarna. (Malmötidningarna intar i många fall en mellanställning.) Det är framför allt stockholmjournalisterna som bevakar sådana evenemang som har internationell eller storpolitisk relevans. Dessutom är det de som i stor utsträckning läser utredningar och rapporter. Journalisterna på landsortstidningarna bevakar i större utsträckning lokala, folkomröstningsrelaterade evenemang.

Nyhetsförmedlarna

En intressant fråga är hur tidningarna skaffat sig tillgång till de uppgifter som återges i artiklarna. Materialet tillåter inte någon utförlig granskning av de olika nyheternas väg, men det har varit möjligt att urskilja om nyheten hämtats in direkt av någon av tidningens journalister eller om den kommer från någon nyhetsbyrå (i de flesta fall TT). Dessutom har det varit möjligt att se vilken journalist som i förekommande fall skrivit artikeln.

Vi har skilt på *Tidning*, då någon journalist som är knuten till tidningen står för artikelinnehållet, *TT*, alltså Tidningarnas Telegrambyrå, samt *Övriga*, som utgörs av Alternativet (1), AP (2), Direkt (6), FLT (7), New Scientist (1) och Utrikespolitiska institutet (1).

Det totala antalet och fördelningen på olika undersökningstillfällen framgår av tabell 10.

Tabell 10. Nyhetsförmedlare vid olika undersökningstillfällen.
Procentuell andel.

	Tidning	TT	ÖVR	n
Okt 93	67	32	1	299
April 94	74	25	1	367
Nov 94	70	28	2	669
Totalt	71	28	1	1385

I runda tal är 70 procent av artiklarna framställda som tidningseget material, medan knappt 30 procent kommer från TT. (Kategorin *övriga* är försumbar.) Det råder inga större skillnader mellan de olika undersökningstillfällena. TT:s andel är något lägre i april, möjligen beroende på att de händelser som dominerar rapporteringen, framför allt de olika centermötena, i stor utsträckning bevakas av tidningarnas egna reportrar. Det Brysselrelaterade stoffet är inte så omfattande.

Fördelningen på olika tidningar och tidningstyper framgår av följande tabell.

Tabell 11. Nyhetsförmedlare i de olika tidningarna och tidningstyperna.
Procentuell andel.

	Tidning	TT	ÖVR	n
ARB	65	35	-	82
BAR	85	15	-	67
BOH	41	50	9	70
DN	95	6	-	217
LT	64	36	-	64
SDS	64	36	-	108
SkD	43	56	2	119
SvD	82	15	2	288
VF	57	43	-	61
VK	51	48	1	115
ÖP	78	20	2	94
ÖS	64	36	-	50
Sthlm	88	11	1	505
Malmö	56	43	1	309
Landsort	63	36	2	521
Totalt	71	28	1	1335

Skillnaden mellan de olika tidningarna är betydande. DN har nästan 95 procent tidningseget material, och Barometern och SvD har också mycket höga siffror med 85 respektive 82. Bohuslänningen och SkD hamnar i den andra änden med 41 respektive 43 procent. Det verkar inte som om skillnaderna i detta avseende kan förklaras med tillhörighet till en viss tidningstyp. Det något förvånande resultatet när det gäller tidningstypernas fördelning som framgår av den nedersta delen av tabellen är att det är malmötidningarna som är mest beroende av TT. En tänkbar förklaring är att malmötidningarna delvis har samma ambition som stockholmstidningarna - alltså att kunna kommentera det internationella och storpolitiska skeendet - utan att ha samma ekonomiska och personella resurser. TT-materialet blir då en möjlighet att åstadkomma en del av det man eftersträvar. Den likhet som tidigare visats mellan stockholmstidningarna och malmötidningarna är kanske snarare en likhet mellan stockholmstidningarna och TT. Landsortstidningarna å sin sida är mer helhjärtat inriktade på det lokala stoffet, och utnyttjar sina egna, begränsade resurser för att lyfta fram det lokalt intressanta materialet.

I följande tabell redovisas de olika materialtypernas fördelning på de olika innehållsgrupperna.

Tabell 12. Nyhetsförmedlarna fördelade på de olika innehållsgrupperna. Procentuell andel.

	Allm	Org/ avt	Försv	Kult	Miljö	Ekon	Annat land	Medl	Sv deb	n
Tidn	7	12	4	4	2	20	7	16	27	941
TT	6	15	2	4	2	20	10	23	21	376
Övr	11	22	-	-	11	28	17	6	6	18

TT-materialets fördelning stämmer ganska bra med storstadstidningarnas fördelning, så som den beskrivs i tabell 5 (se ovan s 22). Att Malmötidningarna ser ut som Stockholmstidningarna beror alltså till stor del på att de utnyttjar TT-material som i sin tur har samma innehållsprofil som Stockholmstidningarna - ett internationellt och storpolitiskt perspektiv.

Slutligen redovisar vi i tabell 13 de olika nyhetsförmedlarnas fördelning på olika evenemangstyper. Tabellen återfinns på följande sida. De artiklar som producerats av tidningarnas egna journalister har övervikt för *debatt*, *eget* och *övrigt*. De artiklar som producerats av TT har övervikt för *EU*, *opinion*, *skrift* och *toppmöte*. Också här kommer TT:s internationella och storpolitiska inriktning till synes.

Tabell 13. Artiklar från olika nyhetsförmedlare fördelade på olika evenemangstyper. Procentuell andel.

	Beslut	Debatt	Domst	Eget	EU	Kamp	Möte	Opinion	Skrift	Toppm	Valet	Övr	n
Egen	3	7	1	31	3	1	23	3	11	6	2	9	941
TT	4	5	2	10	5	1	25	13	17	11	1	7	376
Övriga	6	17	6	17	6	-	-	11	11	6	6	17	18
Totalt	3	6	1	25	4	1	23	6	13	7	2	9	1335

Sammanfattande om utbud och innehåll

Det material som undersökts i den här delen av studien kan antas ge en någotsånär god bild av det totala dagspressmaterialet, och därmed också av den EU-information som svenska tidningsläsare i allmänhet kunde ta del av.

Undersökningen visar att det sker en dramatisk ökning av utbudet veckorna före folkomröstningen. Trots att EG/EU-frågan var aktuell under lång tid, så blev den inte nyhetsstoff på allvar förrän själva folkomröstningen kunde göras till nyhetshändelse.

Undersökningen visar också på stora skillnader mellan olika tidningar och tidningstyper. Stockholmstidningarna har överlägset mest EU-material, medan vissa av lokaltidningarna ger ganska knapphändig information. Den som t ex bara läser Västerbottens Folkblad eller Östra Småland får i stor utsträckning lita till andra nyhetsmedier (televisionen) för att skaffa sig en bild av sammanhangen.

Förutom skillnaderna i omfång föreligger också en skillnad i utbudets karaktär. Landsortstidningarna (i synnerhet östersundstidningarna) ger betydligt mer utrymme åt olika partsinlagor än vad storstadstidningarna gör.

När det gäller innehållet kan man se att vissa ämnesområden blir tämligen stymoderligt behandlade, t ex *försvar*, *kultur* och *miljö*, trots att dessa områden ofta framhålls som viktiga. De tunga ämnesområdena *organisation/avtal* och *ekonomi* behandlas relativt utförligt, men i avtagande grad. Ju närmare folkomröstningen vi kommer desto mindre blir utrymmet för dessa kategorier. I stället är det artiklar som fokuserar på själva medlemsfrågan eller den svenska debatten som blir vanliga. Detta förhållande, som tydligast kommer till uttryck i landsortstidningarna, är sannolikt en effekt av de rådande nyhetsvärderingsprinciperna.

Analyserna av evenemangstyperna visar också på den tydliga händelsestyrningen. Endast en fjärdedel av artiklarna har tillkommit på journalistens eller redaktionens eget initiativ. Det sker dock en påtaglig ökning av det redaktionellt initierade materialet under perioden närmast folkomröstningen. Generellt kan man säga att det är de vanliga nyhetsrutinerna som styr utbudets karaktär.

Slutligen kan man se att beroendet av TT varierar beroende på tidningstyp. Stockholmstidningarna har mycket lite TT-material, medan malmötidningarna har en förbluffande stor andel. Möjligen är detta en följd av malmötidningarnas ambition att så mycket som möjligt bevaka också det storpolitiska och internationella skeendet.

SAMMANHANG OCH FRAGMENTARISERING

Denna del av studien har gjorts i syfte att komma närmare materialet och se vilka språkliga och journalistiska tekniker som används vid framställningen av olika slags innehåll. Den centrala frågan vi har ställt oss är i vilken utsträckning artiklarna kan sägas motsvara de krav som kan ställas på en diskursiv text, dvs en text som är skriven så, att läsaren från en eller flera kända utgångspunkter successivt bibringas ökade insikter inom det område som texten behandlar (jfr Svensson 1995). Någon fullständig enighet om vad som kan betraktas som en diskursiv text går förmodligen inte att nå, men vi ska ge ett förslag. Enligt vår mening bör en diskursiv text vara *explicit*, *genomskinlig*, *kontextoberoende*, *strukturerad* och *analyserande*, och den bör bära *sanningsanspråk*.

Att texten är explicit innebär dels att det som avses också finns uttryckt i texten och inte bara är underförstått, dels att uppenbart viktiga aspekter på ämnet inte förtigs. Man ska inte behöva läsa mellan raderna, och texten ska inte vara uppenbart vinklad.

Att texten är genomskinlig innebär att man ska kunna förstå hur författaren har gått tillväga, hur han har skaffat sig sin information och i vilken mån han uttrycker egna tankar och åsikter.

Att texten är kontextoberoende innebär att man som läsare ska ha en möjlighet att sätta sig in i sammanhanget, även om man inte känner till saken på förhand. Kraven varierar naturligtvis; det är uppenbart att en vetenskaplig text eller en facktext av något annat slag kan vara diskursiv utan att för den skull vara tillgänglig för var och en som saknar förkunskaper.

Att texten är strukturerad innebär att vi ska kunna skönja något slags princip för hur informationen är organiserad. Det kan finnas många olika slags struktureringsprinciper. Vad som däremot inte fungerar är en lista med stickord plus löst påhängda kommentarer.

Att texten är analyserande innebär att författaren markerar ett slags förhållningssätt till verkligheten, att han försöker tolka den. Även en beskrivande text bygger ju på någon form av analys.

Att texten bär sanningsanspråk innebär att författaren gör en utsaga om verkligheten som han ställer sig bakom. Denna princip sorterar bort olika slags expressiva texter, skämt och uppenbara lögner. Däremot är det fullt tänkbart att en diskursiv text innehåller felaktiga påståenden; författaren kan ju helt enkelt ha misstagit sig.

Det är förmodligen omöjligt att hitta en text som till alla delar uppfyller dessa krav, men man kan ha kriterierna som en idealtypisk modell som man kan matcha autentiska texter mot. Nyhetstexter som det är frågan om i det här fallet förväntas normalt inte vara diskursivt uppbyggda, men man kan säga att många av de ovan nämnda kriterierna blir applicerbara också på dem, i synnerhet när de handlar om en viktig samhällsfråga där informa-

tionsbehovet hos medborgarna är stort. I genomgångarna nedan har vi också kommenterat andra textuella drag som kan tänkas påverka texternas användbarhet som informationsunderlag. I det första avsnittet nedan behandlas texter som redogör för debatter i EU-frågan som hölls i olika delar av landet, i det andra behandlas texter som mer direkt fokuserar på medlemsfrågan, och i det tredje behandlas texter som beskriver EU:s organisation. Urvalet är inte avsett att vara representativt i någon teknisk mening, utan är avsett att illustrera en del av de fenomen som aktualiserades i det föregående kapitlet.

Debattrefererande artiklar

I materialet finns 72 artiklar som tillhör innehållskategorin *svensk debatt* och evenemangstypen *debatt*. Av dessa har vi valt ut fem artiklar som vi analyserat med språkliga och textanalytiska metoder i syfte att få en bild av de respektive texternas grad av diskursivitet.

Vad står EU för? Barometern 940413.

Artikeln är föranledd av en debatt på Åkershällskolan i Nybro den 12 april 1994. Deltagare i panelen var Birger Schlaug och Ulf Andersson.

Artikeln handlar bara inledningsvis om själva debatten. Journalisten låter i ingressen några elever säga att det är svårt att veta vad man ska tro. Själv säger hon att debatten var tam trots att gymnasieelever normalt är välinformerade. I det sista påståendet hämtar hon stöd från Schlaug. Inledningen omfattar ungefär en femtedel av artikeln.

De resterande fyra femtedelarna handlar om EU och vilka argument som de båda paneldebattörerna anför för sina respektive ståndpunkter. Artikeln kan såtillvida sägas vara informativ. Den handlar bara till en del om utanverket (dvs debatten) men desto mer om sakfrågorna. Frågan är hur journalisten hanterar stoffet.

Artikeln kan sägas vara en typisk "pratminustext". Av artikelns 706 ord svarar journalisten endast för 225, dvs 32%. Elever svarar för 38 (5%), Schlaug för 335 (48%) och Andersson för 108 (15%). Journalistens roll i texten blir närmast att knyta ihop bitarna till en rimligt sammanhängande helhet. Delvis görs detta med hjälp av direkta frågor: "Vilket är då hans starkaste argument mot EU-medlemskap?", "Men vad händer med vår handel med EU om vi står utanför?". Hon går emellertid aldrig in och lägger tillräkta eller sammanfattar några resonemang.

Av de båda inblandade debattörerna är det ingen tvekan om vem som fått huvudrollen i texten. Birger Schlaugs repliker omfattar nästan halva texten, Ulf Anderssons bara 15%. Det förefaller inte som om detta är en spegling av aktiviteten vid debatten. Snarare verkar det vara journalistens preferenser som lyser igenom. Schlaugs repliker får helt enkelt en utförligare behandling. Journalistens inställning skymtar också i följande frågeformulering: "Jag [dvs journalisten] undrar hur mycket pengar Ja- och Nej-sidan fått för att informera folk. Det är ju bara Ja-sidan som hörs och sys?"

Vilka argument är det då som aktualiseras? I listan överst på sidan 39 visas vilka de viktigaste argumenten för respektive debattdeltagare är.

Det är Schlaug som får formulera de flesta och de mest preciserade argumenten. Man kan säga att alla de argument som han anför handlar om sådant som blir dåligt om vi går med i EU. Det finns inga argument som går ut på att något blir bra om vi inte går med. Av Anderssons två egentliga argument handlar det ena om något som blir bra om vi går med (freden), det andra är ett nödvångsargument (vi måste internationalisera politiken). Det är omöjligt att avgöra om den skevhet som här finns i framställningen beror på den journalistiska vinklingen eller på att verkligheten såg ut på ett visst sätt. Det är emellertid ingen tvekan om att artikelns innehåll tippar över till nej-sidans fördel.

Vad står EU för?

Debatt utan svar

NYBRO
När erfarna och pålästa EU-debattörer inte ens är överens om faktauppgifter, då vet man inte vad man ska tro.

Det var en lite uppgiven kommentar från ett par Åkra hallelever efter gårdagens debatt. Nej-sidans Birger Schlaug och ja-förespråkaren Ulf Andersson sällt i panelen. Debatten tog aldrig riktig fart då var det mer krut i gymnasiesterna när de hade civilminister Inger Davidsson framför sig. Orsaken kan vara att EU-frågan samtidigt är utljad och förämlande svår att överblicka. Det är inte lätt att ta ställning, många anser sig dåligt informerade. Ändå hör ungdomar till den mer insatta delen av befolkningen enligt Birger Schlaug:

Vad vet man om EU?

— Kunskapen om EU är större i en vanlig gymnasieklass än i en Rotaryklubb. När jag är ute och pratar för Nej till EU, stöter jag på vuxna människor från näringslivet som inte ens vet att EU inbegreper Maastrichtfördraget. Har de röstar, bestäms snarare av en lojalitet med etablissemangets linje av över tygelse, sade han.

Övertygad nej-sigare

Själv är det miljöpartistiska språkröret en övertygad nej-sigare. Vilket är då hans starkaste argument mot EU-medlemskap?

— Egentligen hela konceptet. Man tar det sämsta från västern, en centralstyrd byråkrati och det sämsta från högern: frihet för kapitalet — det är EU. Man flyttar makten från folkvälda församlingar till "kapitalvalda" församlingar. Dessutom flyttas makten längre bort från folk som berörs av besluten i Sveriges parlament finns det alltid någon riksdagsman som läser en mönadare i en avlägsen Norrlandstidning.

Men politikern i Bryssel har missat direktkontakten med dem han representerar.

Birger Schlaug hävdade också att EU som en garant för fred i Europa är ren nys.

Nationalismen i Ryssland ökar ju mer de europeiska länderna "gaddar ihop sig". Likaså känner sig vären av länder kring Turkei hotade, och håller på att skapa sitt eget samarbete. Nya maktsblock håller på att skapas. Det är fullt ett mot freden, sade han.

Ulf Andersson — som tillhör Sveriges utrikesminister för EU och organisationen Ja till Europa, framhåller just fredstanken som sitt skuggsvar-argument.

Oliktilltänkta människor, men också de i Europa under

första och andra världskriget. Vi som tänker rova Ja har en vision om fred och välfärd i Europa i fredsprojektet därför ska vi gå med.

— Vi blir allt mer sammanvävda med övriga världen — kapitalet är internationaliserat. Det måste politiken också bli annars kan vi inte politiskt styra och påverka kapitalet är ett annat av hans argument.

Men vad händer med vår handel med EU om vi står utanför? Unionen vill väl varna om sina egna? var en elevfråga.

— Det kan inte bli försämringar. I dag utgör 55 procent av vår utrikeshandel handel med EU. Det beror på att vi sedan 1972 har frihandelsavtal med EU för industrivaror, svarade Birger Schlaug.

— Våra handelsvillkor kanske inte försämras, men viljan att investera i Sverige kommer att minska, sade Ulf Andersson.

— Hur många företag runt Mälardalen investerar i Norrland? replikerade Birger Schlaug. Det är närheten till marknaden som är en av de viktigaste faktorerna för företagen, inte om vi är medlemmar i EU eller inte.

Vad händer om det blir nej i folkomröstningen?

— Läggs frågan på hyllan för alltid? Alla politiska parter har lovat att respektera folket. Nej. Det är dock möjligt att frågan aktualiseras igen om fyra fem år, sade Ulf Andersson.

— Det tror inte jag, sade Birger Schlaug. Politikerna kommer att anse att svensken röstat fel och göra om folkomröstningen gång på gång. Sedan slutet av 1980-talet har till exempel alla myndigheter FG-anpassats, allt är förberett för ett medlemskap.

Jag undrar hur mycket pengar Ja- och Nej-sidan fått för att informera folk. Det är ju bara Ja-sidan som hörs och syns?

— Staten har lagt 53 miljoner till information, 25 har gått till UD och resten har delats mellan olika ja- och nej-organisationer, sade Birger Schlaug. Ja-sidan är desuot sponsrad av olika intresseorganisationer på ett sätt som nej-sidan inte kommer i närheten av. Det finns en annan alltifärdigare orsak till att ja-sidan hörs mest: en rädsla för att säga Nej. Trycket är hårt på folk som är anställda på myndigheter och storföretag. De vägrar inte ta ställning mot EU de kan till och med riskera sin karriär.

Det var inget som Ulf Andersson trodde på däremot höll han med om att det finns en viss viljans mellan ja- och nej-sidans resurser.

— Men man kan väl inte näka intressen i organisationer, att skänka pengar, sade han.

ANNA ROSENBERG



— Vi som tänker rösta Ja till EU har en vision om ett Europa i fred och välfärd, inledde Ulf Andersson från Ja till Europa.
 — EU som fredsbearare är ren nys. I stället skapas nya maktsblock, replikerade Birger Schlaug, Nej till EU.

Schlaug

centralstyrd byråkrati
frihet för kapitalet
makt till "kapitalvalda"
församlingar
makten flyttar bort från folk
nationalismen i Ryssland ökar
sfären runt Turkiet hotas
nya maktblock bildas
frihandelsavtalet räcker
närheten till marknaden avgör
investeringar
folkomröstningen kommer att
göras om

Andersson

politiken måste internationaliseras
i takt med kapitalet

fredstanken
ansvar i fredsprojekt

viljan att investera i Sverige minskar
om vi står utanför

folkomröstningen kommer att
respekteras

Kan man då säga att texten är diskursiv? Vårt svar är *knappast*. Den är *explicit* i den meningen att inget behöver läsas mellan raderna — möjligen då journalistens egen inställning, som skymtar fram utan att göras explicit. Texten är inte *genomskinlig*. Det är oklart om replikerna är hämtade från debatten eller om det är svar på frågor som journalisten har ställt. I stort sett är texten *kontextoberoende*. Det går att förstå resonemangen även om man inte varit närvarande. Förutsättningen är naturligtvis att man har grundläggande kunskap om EU-frågan och den kommande folkomröstningen. Med någon tvekan kan man också säga att texten är *strukturerad*. Frågorna som formuleras ger en viss struktur åt texten, även om frågorna ligger på lite olika nivåer. Vår tvekan härrör sig framför allt till den inledande osäkerheten om ifall artikeln handlar om debatten eller om sakfrågorna. Däremot är texten inte *analyserande*. Det förekommer ingen analys av argumenten, inga följdfrågor etc. I det avseendet är journalisten helt anonym. Texten bär heller inga sanningsanspråk. Var och en av de deltagande i debatten gör naturligtvis *sanningsanspråk* vad gäller de egna replikerna, men texten som helhet gör det inte. Det hade den kunnat göra om journalisten hade velat värdera debatten och sagt till exempel att Schlaug var den som hade både de flesta och de bästa argumenten — men det gör hon ju inte.

Bidrar artikeln till läsarens möjligheter att bilda sig en uppfattning i EU-frågan? Ja, det gör den i så motto att den tar upp vissa sakfrågor. Särskilt den som lutar åt ett nej kan få stöd för sin ståndpunkt. Något bra instrument för den som vill väga för och emot är den inte.

EG-debatt visar splittringen. Arbetet 931002.

Artikeln är ett referat av en debatt i ungdomens hus i Malmö mellan olika ungdomsförbund. Debatten arrangerades av SSU-centrum.

Ingressen ger en ram för tillställningen. Vi får veta var och när debatten hölls, vilka som deltog och vilka som arrangerade. Journalisten gör också

klart vilken vinkling han har valt, nämligen splittringen inom olika vänstergrupperingar. Denna vinkling har även rubriksättaren tagit fasta på, dock utan att ange vilken grupp som är splittrad.

Brödtexten börjar med ett konstaterande att det finns en splittring också inom ja-sidan. Den läsare som inte läser mycket noggrant här löper stor risk att bli förvirrad och hamna fel. Adverbet *också* markerar att det följer ett påstående som är innehållsligt parallellt med det som sagts tidigare. Det hade då varit naturligare att kontrastera ingressens påstående med ett påstående om högerungdomar, men det är alltså inte det som det är frågan om, utan det införs en helt ny kategorisering. Fenomenet kan illustreras grafiskt med en fyrfältare, där rutorna med lodrät skraffering omfattar den grupp som först aktualiseras och rutorna med vågrät skraffering den andra gruppen.

	Höger	Vänster
Ja		
Nej		

EG-debatt visar splittringen

Splittringen bland vänsterungdomarna i EG-frågan märktes tydligt i går kväll när SSU-Centrum ordnade EG-debatt i Ungdomens hus i Malmö mellan ungdomsförbunden. SSU fanns representerat på både ja-sidan och nej-sidan.

AV LEIF NÖLLER/MALMÖ

Splittringen märktes också inom ja-sidan. Här fanns tex MUF:s Patrik Jönsson, som anser att ett svenskt nej innebär att Sverige blir åskådare utan påverkansmöjlighet. Men samtidigt ryggar han för EG som ett överstatligt organ.

Just fördelen med ett överstatligt organ framhöll Morgan Johansson, Radikalt ja och Mikael Magnusson, SSU. I tex knarkbekämpningen måste ett overtatligt organ till.

– Bara 1 procent av knarket som smugglas hit tas av

tullen. Det enda sättet att komma till rätta med detta är genom ett överstatligt organ. Länsmannatiden är förbi! menade Mikael Magnusson.

Patrik Jönsson tyckte sig märka socialistiska tongångar i ja-kollegorna lovsång till det överstatliga och markerade att nationalstaten alls inte är död bara för att vi går in i EG. EG är en samarbetsform, inget annat, menade Muf-representanten.

FUNGERADE INTE

– Karl Marx överstat funkade ju inte, sa Patrik Jönsson.

Men nej-sidan sköt in sig direkt på detta och konstaterade att EG var just en fast union, ingen samarbetsform. När det galler samarbete mellan staterna så har nej-sidan inga invändningar.

Det var bara på nej-sidan, som bestod av Lave Broch, CUF, Henrik Skrak, Nej till EG och Magnus Nilsson, SSU, som det inte förekom

splittring. Men medan ja-sidan framhöll vad de såg som fördelar med ett EG-inträde så tog inte nej-sidan fram något alternativ. Inte mer än att de tyckte att frihandelsavtalet räcker.

– Det finns inga ekonomiska motiv att gå med i Europeiska Unionen. Det finns bara en massa myter från ja-sidan om att Sverige halkar efter om vi säger nej. Det råder en fullständig hysteri media om att vi måste gå med. Jag kan bara be de som är tveksamma om att åtminstone vänta. Om vi vill gå, med år 2000 så går det säkert bra, menade Magnus Nilsson.

Debattglädjen var inte att ta fel på, liksom glädjen över att kunna slå motståndarna i huvudet med att läsa citat ur deras egna publikationer, eller i varje fall skrifter som tillhörde motståndarlagret. Genom att välja val bland citaten så ville man avslöja vilka motiv som verkligen drev de suspekta motståndarna.

Som synes är det inte grupper som är ömsesidigt uteslutande eller kompletterande på något annat sätt.

Klarheten ökar inte när man läser vidare: "Här [på ja-sidan] fanns tex Patrik Jönsson som anser att ett svenskt nej innebär att Sverige blir åskådare utan påverkansmöjlighet. Men samtidigt ryggar han för EG som ett överstatligt organ." Av de båda åsikter som knyts till Patrik Jönsson möter läsaren först relativsatsens påstående att Sverige blir åskådare vid ett nej. Eftersom textens aktuella tema är splittring blir man förvirrad igen. Finns det verkligen aktiva ja-anhängare som anser att Sverige inte blir åskådare vid ett nej. Läsningen hade underlättats betydligt om innehållet i den följande meningen om överstatlighet hade lyfts fram.

Det finns alltså redan i textens båda första utgångar oklarheter som bottnar i bristande tematisering av innehållet. Det går att reda ut sammanhangen, men det kräver större möda än en vanlig tidningsläsare normalt är beredd att lägga ner.

I resten av texten är det lättare att följa innehållet, men de anföringstekniker som journalisten använder sig av leder på några punkter till osäkerhet om vem som för ordet, vems röst det är som talar i artikeln. Journalisten står själv formellt sett för mer än 70 procent av de ord som ingår i texten. Det är emellertid inte alltid klart om de formella dragen överensstämmer med de innehållsliga.

I artikelns tredje utgång hittar man följande mening: "I tex knarkbekämpningen måste ett över[s]tatligt organ till." Det är rimligen ett påstående som har fällt av någon av debattdeltagarna, men rent formellt ser det ut som om det var journalistens åsikt. I artikelns femte utgång sker en successiv glidning från journalistens röst till debattdeltagaren Patrik Jönssons: "Patrik Jönsson tyckte sig märka socialistiska tongångar i ja-kollegerna[s] lovsång till det överstatliga och markerade att nationalstaten alls inte är död bara för att vi går in i EG. EG är en samarbetsform, inget annat, menade Mufrepresentanten. Även följande mening blir problematisk: "När det gäller samarbete mellan staterna så har nej-sidan inga invändningar." Meningen är inte markerad som anföring på något sätt, men presensformen *har* antyder att det är frågan om ett yttrande som fällt av någon debattör på nej-sidan.

Sedan nej-sidan introducerats gör journalisten en antydan till analys av debatten genom att kommentera nej-sidans brist på alternativa förslag.

Artikelns allra sista mening har också relevans för frågan om journalistens röst: "Genom att välja väl bland citaten så ville man avslöja vilka motiv som verkligen drev de suspekta motståndarna." Här lämnas läsaren i sticket. Journalisten väcker läsarens nyfikenhet, men han gör ingenting för att stilla den.

Den läsare som till äventyrs läser artikeln för att söka argument för den ena eller andra ståndpunkten löper stor risk att bli besviken.

Argumenten för ett ja till EG är dels att Sverige blir utan påverkansmöjligheter vid ett nej, dels att EG är en samarbetsform, inte en bindande union.

Frågan om överstatlighet (som inte självklart är ett argument för den ena eller andra sidan) diskuteras intensivt bland ja-sidans debattörer. Argumentet mot överstatlighet är socialismen och Karl Marx' överstat (vad nu det är), argument för är bättre möjligheter till narkotikabekämpning.

De nej-argument som lyfts upp i artikeln är att frihandelsavtalet räcker, att EU är en union och inte bara en samverkansform samt att det går att bli medlem vid ett senare tillfälle. Dessutom får en av nej-sidans debattörer, Magnus Nilsson, i en lång pratminussekvens göra påståenden om myter från ja-sidan och hysteri i medierna.

Det går inte att med utgångspunkt i själva texten avgöra hur pass rättvisande debattreferatet är. Det står emellertid klart att artikelförfattaren inte gör något försök att ge någon fullständig bild av debatten och de argument som mobiliserades. Han väljer i stället att utveckla den valda vinklingen. Det som inte passar in lämnas åt sidan eller behandlas summariskt.

Som bör ha framgått av analysen är det många drag som pekar bort från det diskursiva. Graden av explicititet är låg, strukturen är åtminstone bitvis svårgenomskådlig, och graden av genomskinlighet är låg, beroende på oklarheter i anföringstekniken. Några intressanta sanningsanspråk görs inte heller.

I stora delar är artikeln kontextoberoende, men den sista meningen, som kommenterades ovan, blir meningsfull bara för den som också varit närvarande vid debatten.

Det enda av kriterierna för den diskursiva texten som uppfylls någotsånär är kravet att texten ska vara analyserande. Den genomgående vinklingen om olika slags splittring som kommer till uttryck vid debatten bygger på en analys av de motsättningar som finns inom och mellan olika grupper. Sedan är det en annan sak att analysen inte blir tydliggjord för läsaren.

Munvig debatt i fullsatt rotunda. Dagens Nyheter 941111.

Artikeln föranleddes av en debatt mellan Vänsterpartiets ledare Gudrun Schyman och Moderaternas ledare Carl Bildt, som ägde rum i rotundan på Stockholms universitet, Frescati, den 10.11.1994.

Artikeln är mycket tydligt och överskådligt strukturerad, med kontrasten/motsättningen som tydlig struktureringsprincip. Den består av fjorton utgångar, som formerar sig till sex lite större avdelningar i texten.

Den första avdelningen, som utgörs av ingressen, ger ett konkret exempel ur debatten och den efterföljande frågestunden. De båda kontrahenternas reaktioner på en fråga från publiken slår an den ton som sedan är rådande i artikeln. Den andra avdelningen (utgångarna 2+3) ger ramen för debatten och också en antydning till bedömning av den. Journalisten talar om munviga partiledare, rappa slag och halsbrytande tvärnitar, och hon betecknar debatten som den populäraste någonsin i Rotundan. Därefter träder journalisten emellertid tillbaka och gör inga explicita bedömningar av debatten eller någon av de inblandade. Den tredje avdelningen (utgångarna 4+5) behandlar Sveriges internationella representation. Avsnittet är uppbyggt så, att vi

Munvig debatt i fullsatt rotunda

Av KAA ENEBERG

Vänsterledaren Gudrun Schyman hade inget råd att ge en tveksam äldre man som sade sig tro på internationellt samarbete men inte förstod sig på EU. Moderatledaren Carl Bildt däremot var snabb med att råda mannen att rösta ja på söndag.

Torsdagens debatt mellan dessa båda munviga partiledare ute i studentstaden Frescati i Stockholm bjöd på många rappa slag och stundom även halsbrytande tvärnitar som fick de många hundra studenterna att aplådera vilt.

Det torde ha varit den i sarklass populäraste debatten i studentstadens samlingsal Rotundan, där alla tillfälliga väggar rullades undan för att ge plats åt de många hundra som strömmade till.

Gudrun Schyman ondgjorde sig över att Sverige som EU-medlem i alla internationella sammanhang bara representeras av regeringspartiet, att oppositionen inte får komma till tals.

Förankrade

- Javisst. Svenska ministrar framträder av tradition som förespråkare för Sverige i internationella fora. Det är därför utrikesminister Lena Hjelm-Wallén i dag är i Europarådet i Strasbourg och talar. Har du något emot det? undrade Carl Bildt och pekade att det som framförs av socialdemokratiska respektive borgerliga regeringar utomlands i regel är väl förankrat i riksdagen.

Gudrun Schyman anklagade flera gånger moderatledaren, som klart hade majoriteten av lyssarna på sin sida, för att vara torftig i sin argumentation. Hon efterlyste mer saklighet och pekade på att Sverige med bara 4 röster i ministerrådet sedan det utvidgats till 90 roster skulle reduceras till en nation utan inflytande.

- Fyra röster är mer än ingenting, kontrade Carl Bildt som anklagade nejsidan för nationell isolationism genom att inte vilja delta i det internationella samarbete att bygga ett säkrare Europa. Det enda som återstår är att tvingas genomföra en passiv anpassning till EU, enligt EES-talet, men tvingas "sitta isolerad i en mörk garderob".

Han påminde också Gudrun Schyman som nu så varmt pläderar för EES-avtalet att det var hennes parti emot från början, liksom man var emot Sveriges inträde i Europarådet och samarbetet i Nordiska rådet. Det internationella samarbete som hennes vänster varit för genom historien är endast det som styrts från Moskva.

Gudrun Schyman ironiserade över att Carl Bildt "alltid beskriver det som så rysansvärt om Sverige blir utanför EU". Hon sade sig också vara säker på att folkomröstningen ger ett nej på söndag och att livet i Sverige sedan rullar på som vanligt enligt EES-avtalet.

- Det är inte vetenskapligt bevisat att investeringarna blir färre i Sverige vid ett nej, sade hon och rabblade ut redningssiffror ur en konsekvensutredning.

Hon sade sig också veta att ett nej skakar om EU så mycket att man ändrar regler och ger Sverige en chans att komma igen.

Ivrig Bildt

- Det är att lura folk att tala som om det skulle finnas en ångervecka. Det finns varken ångerveckor, ångermånader eller är utan möjligen ett decennium av plågsam ånger, påpekade Carl Bildt som förundrade sig över Gudrun Schymans tveksamhet till att förbättra den svenska ekonomin. Själv sade han sig vara ivrig att snabbt ta itu med problemen.

Vänsterledaren beskrev hur EU i en nära framtid kommer att tvinga in Sverige i ett ekonomiskt och valutatasamarbete utan att den svenska riksdagen får något att säga till om.

- Problemen hos oss är så enorma att saken förhåller sig snarare tvärtom. Vi får svårt att uppfylla kraven när det gäller inflation och stats-skuld att över huvud taget klämma oss in i den monetära unionen, menade Carl Bildt □

först får ta del av Schymans åsikt, varefter Bildt får gå i svaromål. Alla följande avsnitt är uppbyggda på samma sätt, alltså med en tydlig kontrast. Den fjärde avdelningen (utgångarna 6-8) handlar dels om distinktionen inflytande vs isolationism, dels om själva debatten. Schyman anklagar Bildt för att föra en torftig argumentation, medan Bildt menar att Schyman är inkonsekvent. Den femte avdelningen (utgångarna 9-12) handlar om konsekvenserna av ett nej i folkomröstningen. Schyman menar att det mesta kommer att fortsätta som förut och att Sverige kommer att få nya chanser, medan Bildt talar om "ett decennium av plågsam ånger". Den sjätte och sista avdelningen (utgångarna 13-14) handlar om Sveriges förhållande till den monetära unionen.

Som framgår av översikten är det flera av de stora sakfrågorna som lyfts fram i artikeln. Om det också har förekommit fler ämnen vid själva debatten får vi inte veta. De ämnen som omnämns är tydligt avgränsade, och läsaren får klart besked om var de båda debattdeltagarna står i de olika frågorna.

Artikeln har alltså en utförlighet som inte är helt vanlig i nyhetsartiklar som redogör för debatter och möten (jfr de båda tidigare analyserna). Utförligheten har emellertid vunnits till priset av en tämligen hög grad av syntaktisk komplexitet. Den genomsnittliga makrosyntagmlängden (i det här fallet ungefär detsamma som meningslängden) är 22,8, vilket får betraktas som mycket högt när det gäller tidningsartiklar. Det vanliga är ett genomsnitt runt 15 ord per mening. Den höga meningslängden kommer sig av att de allra flesta meningarna är långa; det är inte så att några få extremt långa meningar drar upp värdet.

En meningstyp som är vanlig i artikeln (och som skrivsituationen inbjuder till) är den där meningen inleds med ett citat (en pratminussekvens), följt av en rapportmarkör, som i sin tur följs av en påhängd relativsats. Ett exempel är följande mening: "-Fyra röster är mer än ingenting kontrade Carl Bildt som anklagade nejsidan för nationell isolationism genom att inte vilja delta i det internationella samarbete[t] att bygga ett säkrare Europa."

Underordnade satser (bisatser) och satsförkortningar är överhuvudtaget vanliga i artikeln. Antalet bisatser per 1000 ord är 64,0 och per 100 makrosyntagmer hela 145,8. Motsvarande siffror i en undersökning av nyhetstexter från 1985 var 51,3 respektive 71,8 (se Svensson 1993:124). Satsförkortningarna i artikeln är 58,5/1000 ord och 133,3/100 meningar. Motsvarande siffror i materialet från 1985 är 28,3 respektive 39,7. DN-artikeln har alltså en syntaktisk komplexitet som starkt avviker från vad som är vanligt i nyhetsartiklar.

Frågan är nu om den höga syntaktiska komplexiteten också medför att artikeln blir svårbegriplig. För att få ett ordentligt svar på frågan hade man varit tvungen att genomföra någon form av läsarundersökning, vilket inte har varit möjligt inom ramen för denna undersökning. Vår mening är emellertid att artikeln inte bör innebära några större svårigheter för en någotsånär motiverad läsare. För det första är den syntaktiska strukturen sådan att meningarna ofta är högerförgrenade, dvs informationen följer i

linjär ordning och man behöver inte bevara stora partier i kortminnet medan man läser vidare. Den exemplifierande meningen ovan visar hur det kan gå till. För det andra hjälper artikelns disposition och tydliga struktur till att sortera informationen, vilket kompenserar för den höga syntaktiska komplexiteten.

Läsarna bör rimligen vara mer betjänta av innehållsrika och välstrukturerade texter med hög komplexitet än av texter som har enkel syntaktisk struktur men som har ett snårigt organiserat innehåll.

Hurdan är då den bild av de båda debatttagarna som framträder vid läsningen? Vid en första genomläsning ger artikeln intryck av att vara objektiv och neutral, men vid en närmare granskning blir den bedömningen inte längre lika självklar.

Bildt har fått en större del av artikelns innehåll än Schyman, 46 procent mot 35. (Journalisten svarar själv för de resterande 19 procenten.) Bildts utgångar är också genomsnittligt längre, 50 ord mot 32. Det är också Bildt som får sista ordet, både i artikeln som helhet och i de enskilda avsnitten. Varje avsnitt inleds med ett referat (eller citat) av Schyman, som därigenom får introducera de olika sakfrågorna. Därefter redovisas Bildts sätt att hantera angreppet och hans motargument. Eftersom det aldrig förekommer någon ytterligare replikrunda kommer Bildt att framstå som den som hela tiden har svar på tal.

De rapportverb som används varierar för de båda debattörerna. Olikheten kan möjligen förklaras som en allmän strävan efter variation, men man kan utan att pressa materialet alltför mycket se ett mönster. I ingressen får Bildt *råda* frågeställaren, medan Schyman inte har något råd att ge. Båda *säger* och *anklagat*, men de verb som för övrigt används är olika. Schyman *ondgör sig*, *ironiserar*, *pläderar*, *rabblar*, *efterlyser* och *beskriver*. Bildt *undrar*, *förundrar sig*, *påpekar* (2 ggr), *påminner*, *menar* och *kontrar*. Det är tydligt att det är Schyman som är den aggressiva och tjatiga, medan Bildt har distans och kan tala om hur det egentligen ligger till. Han kan också kontra, vilket demonstrerar hans behärskning av debattsituationen.

Den bild som framkommer när man går djupare i strukturen är alltså en bild där ja-sidans Carl Bildt tycks vara säkrare och ha starkare argument än nej-sidans Gudrun Schyman. Det är möjligt att något slags oberoende analys av debatten skulle visa att det förhöll sig just på det sättet. Journalisten säger emellertid inte detta rakt ut; hon gör ingen explicit jämförande värdering av debatttagarnas insatser. Hennes värdering tränger i stället fram i det sätt på vilket hon skriver om debatten.

Sammanfattningsvis kan man säga att artikeln *Munvig debatt i fullsatt rotunda* ger en betydligt fylligare bild av sakfrågorna än de båda artiklar som har analyserats tidigare. Formulerat i termer av diskursivitet kan man säga att artikeln uppfyller höga krav vad gäller explicitet. Artikeln har också vissa analyserande drag; det finns ett slags sammanfattande analys i det inledande avsnittet. Däremot görs inte analysen av deltagarnas prestationer explicit. Den skymtar i stället fram i själva uttryckssättet. Artikeln kan sägas

uppfylla ganska höga krav på genomskinlighet och kontextberoende, och den uppfyller mycket höga krav när det gäller strukturering. Däremot ställer den inte några sanningsanspråk. Graden av diskursivitet får alltså sägas vara högre i denna artikel än i de båda tidigare.

Het debatt när Mörsils själar skulle vinnas. LT 941111.

Artikeln, som föranleddes av en debatt i Mörsil den 10.11 mellan de båda socialdemokraterna Tord Andnor och Jens Nilsson, är ett exempel på den artikeltyp där journalisten kryper bakom de personer han refererar. Tekniken motiveras ibland med att journalisten på det sättet kan vara objektiv och neutral, men många gånger leder det bara till att sammanhangen blir otydliga och att läsaren själv får göra tolkningsarbetet. Artikeln innehåller också en del passager som blir svårbegripliga därför att läsaren inte får tillräckligt mycket information. Båda dessa förhållanden lyfts upp i det följande.

Artikeln uppbyggnad är tämligen enkel och överskådlig. Den består av 20 utgångar, av vilka de tre första ger ramen för debatten. Utgångarna 4 - 8 används för att förmedla ja-förespråkaren Jens Nilssons argument, och utgångarna 9 - 17 för att förmedla nej-förespråkaren Tord Andnors synpunkter. Utgångarna 18 och 19 behandlar de frågor som efter debatten ställdes från publiken, och i den sista utgången görs en bedömning av de båda debattdeltagarna.

Av artikeln 610 ord ingår nästan två tredjedelar i pratminussekvenser som kan hänföras till någon av debattdeltagarna. Journalistens röst utgör bara en dryg tredjedel av ordmängden. Fördelningen på de båda debattörerna är emellertid inte jämn. Nej-sidans Tord Andnor svarar för mer än tre gånger så många ord som ja-sidans Jens Nilsson. I vilken mån detta återspeglar debatten går givetvis inte att säga.

De båda debattdeltagarnas inlägg presenteras alltså i artikeln i var sitt sammanhang. Journalisten har inte gjort något försök att, som DN-journalisten i artikeln från Frescati, ställa de olika argumenten och motargumenten mot varandra. Den använda tekniken leder till att vi snarare får en argumentkatalog än en resonerande eller förklarande text.

Det katalogartade draget förstärks också av den sparsamma användningen av rapportmarkörer. Det förekommer bara fyra stycken totalt. Två av dessa står efter respektive debattörs första pratminussekvens (*[...] sade Jens Nilsson; [...] sa han inledningsvis*), en får avsluta redovisningen av debattörernas inlägg (*[...] frågade Tord Andnor retoriskt*). Den fjärde rapportmarkören är inbäddad i ett av Tord Andnors yttranden: "Freden gynnas om vi går med i EU säger ja-sidan. Det tror inte vi." Här framgår tydligt i vilken grad journalisten har avhänt sig ansvaret för texten. Detta accentueras ytterligare av pronomenbruket. Pronomenet *jag* (och *mig*) syftar i ett parti på Jens Nilsson, i ett annat på Tord Andnor, däremot aldrig på journalisten.

Artikeln är alltså ett typiskt exempel på pratminusjournalistik, ett numera mycket vanligt sätt att skapa tidningstext. Tekniken kan, förutom att ge ett

(möjligen förrädisk) intryck av objektivitet, bidra till konkretion och dramatik i texten. Den är emellertid inte ägnad att fördjupa sammanhangen för läsaren.

Så till frågan om begripligheten. Det är nog få läsare som skulle hävda att artikeln är svår i någon ytlig mening. Makrosyntagmlängden är så pass låg som 13,9 (ungefär vad tidningsartiklar brukar ha) och det finns inte särskilt många ord som kan betraktas som onödigt tillkrånglade. Ändå är det somliga saker som det är svårt att få grepp om.

I ingressen sägs det att Tord Andnor och Jens Nilsson "hade att övertyga elva osäkra Mörsilbor om hur de skall rösta på söndag". I den följande utgången får vi veta att "17 personer hade bestämt sig för att följa Tord Andnors nejlinje innan debatten och elva hade bestämt sig för att rösta som Jens Nilsson". Vad man undrar är hur journalisten besitter denna kunskap. Har debatten föregåtts av handuppräknning, har arrangörerna genomfört en enkät eller är det frågan om en gissning?

I introduktionen till Jens Nilssons parti sägs det att Jens Nilsson berättar "att i Sverige är det nyliberala ungdomar, nynazister och blåhögern som vill rösta nej". Påståendet är ganska förbryllande; det var väl knappast bland nyliberala ungdomar som man väntade sig att finna nej-röstare. Journalisten kan naturligtvis inte kritiseras för referatets innehåll - förutsatt att yttrandet är korrekt återgivet - men påståendet är så pass uppseendeväckande att det hade förtjänat en kommentar.

Utgångarna 18 och 19 handlar som nämnts ovan om frågor från publiken. Olika frågetyper räknas upp, och sedan följer journalistens sammanfattning av svaren: "Här var svaren som de svar vi fått läsa om många gånger i tidningarna." Det är tydligt att journalisten har gett upp försöken att reda ut begreppen för läsarna. Den läsare som verkligen ville ha reda på vad debattdeltagarna svarade kan inte ha blivit särskilt tillfredsställd.

Det uppstår alltså en del konstigheter i texten som inte så mycket beror på komplicerade uttryckssätt utan mer på underlåtenhet att ge tillräcklig information och att förhålla sig kritisk till de påståenden som förs fram. Den lätt sangviniska inställningen till läsarna och läsarnas krav framskymtar också i den sista utgången, där journalisten frankt förklarar att han inte kunde stanna kvar tills debatten var över, varför han inte kan redogöra för om de tidigare osäkra har bestämt sig. Den frågan, som rimligen vore journalistiskt intressant, lämnas obesvarad.

I artikelns sista mening talar journalisten om att de båda debattörerna "verkligen kan tydliggöra vad EU-omröstningen handlar om". Det är möjligt att det förhåller sig så, men man blir inte övertygad om det efter att ha läst artikeln.

Som bör ha framgått av de förda resonemangen kännetecknas artikeln inte av någon hög grad av diskursivitet. Den får så att säga låga poäng både för *explicit*het, *kontextoberoende*, *genomskinlighet*, *analys* och *sanningsanspråk*. Den har däremot en tydlig och genomskådbar *struktur*, låt vara att den kanske inte är den mest ändamålsenliga.

Het debatt när Mörsils själar skulle vinnas

MÖRSIL (LT)

Tord Andnor och Jens Nilsson, två socialdemokratiska politiker från Östersund, hade att övertyga elva osäkra Mörsilbor om hur de skall rösta på söndag, när de debatterade EU-medlemskapet i Mörsil i går kväll.

- Nazister och konservativa sossar röstar nej, sa Nilsson

17 personer hade bestämt sig för att följa Tord Andnors nejlinje innan debatten och elva hade bestämt sig att rösta som Jens Nilsson, det vill säga ja.

Debattledaren Thomas Hägg är en jaförespråkare, men han lyckades hålla en neutral linje mellan de båda debattörerna.

Jens Nilsson var först ut och han började med att berätta att i Sverige är det nylliberala ungdomar, nynazister och blåhögern som vill rösta nej. Liksom konservativa socialdemokrater.

- Det är samma förhållande i Europa, sade Jens Nilsson, där vi också kan konstatera att socialdemokrater och miljöpartister vill ha med Sverige i EU.

- Här i Sverige röstade vänsterpartiet och miljöpartister nej, därför att de ville in i riksdagen.

- Jag röstar ja därför att jag inte vill att andra världskriget skall upprepas i ett nytt storkrig. EU är

bästa garanten för freden.

- Jag vill också vara med för att stärka den svenska ekonomin, så vi kan behålla vårt välfärdssamhälle. Och vi kan som medlemmar verka för en renare miljö.

Tord Andnor tyckte att Jens Nilsson var oförsämd som placerade honom i samma grupp som nazister och extremhögern.

MÅSTE LYDA EU

- Jag som alltid bekämpat dessa yttringar, sa han inledningsvis. Har ni lagt märke till att Jens talat i tolv minuter, utan att med ett ord nämna vad det är vi skall rösta om, nämligen avtalet med EU. Det avtalet säger att vi måste lyda EU.

- Här i Sverige har den politiska makten ett ansikte. Går vi med så vet vi inte vem det är som bestämmer över Sverige. Inom EU är det en rad jurister som skriver lagar och bestämmelser. Här i Sverige är det politikerna som råder över lagarna.

- EU vill ha med Sverige, därför att vi är ett plusland. Vi kommer att betala 20 miljarder kronor i medlemsavgift och få tillbaka åtta tio miljarder. Inom nuvarande EU är det bara tre länder som är plusländer. Så det är klart att EU vill ha in ett plusland till.

HÖGA INVESTERINGAR

- Jasidan hänvisar till industriledare som säger att investeringarna försvinner utomlands om vi inte går med i EU. Hur kan det då komma sig att investeringarna i Sverige i år är högre än i de flesta EU-länderna?

- Industrin struntar i om vi är

medlemmar eller inte. Vad den beräknar är lönsamhet och avkastning på investeringarna och Sverige ligger på sjätte plats i den ligan, där även länder som Japan finns med.

- Det viktigaste för mig är dock vår självständighet. Går vi med mister vi den lagstiftande kontrollen i en rad viktiga frågor. Vi förlorar den ekonomiska friheten, eftersom EU:s mål är en Europabank och gemensam valuta. Vår politiska makt minskar. Vi måste helt enkelt underordna oss.

VÅR RÖST FÅR INTE TYSTNA

- Vi måste stödja majoritetsbeslut som vårt land är emot. Sveriges röst får inte tystna, men det blir effekten om vi går med i EU.

- Freden gynnas om vi går med i EU säger jasidan. Det tror inte jag. Vilka länder är det som tillverkar och säljer mest vapen, frågade Tord Andnor retoriskt. Jo, EU länder.

Publikfrågorna handlade om rän-teutvecklingen, Maastrichtavtalet, hur medlemsavgiften skall finansieras, kan vi behålla vår stora of-fentliga sektor, om vi säger nej, när kan vi då bli medlemmar, vad händer med samarbetet med Norge, nya medicinska regler etcetera.

Här var svaren som de svar vi fått läsa om många gånger i tidningarna.

Dessvärre kunde inte LT stanna kvar och ställa frågan till de osäkra om de bestämt sig efter kvällens debatt. Vi kan bara konstatera att både Jens och Tord är pålasta och duktiga agitatorer som verkligen kan tydliggöra vad EU omröstningen handlar om.

Pål Doj

Agneta Stark fick applåderna. Jobben i centrum i debatt med Sahlin. Svenska Dagbladet 9/11/09.

Artikeln föranleddes av en debatt mellan ja-sidans Mona Sahlin och nej-sidans Agneta Stark i ABF-huset i Stockholm. Till skillnad från de andra artiklarna gör journalisten inget försök att "spegla" debatten genom att återge debattdeltagarnas repliker. I stället lyfter han upp de drag i debatten som han har funnit centrala och viktiga. Det förekommer förvisso pratminussekvenser i artikeln, men de omfattar inte mer än ca 15% av den totala ordmängden.

Agneta Stark fick applåderna

Jobben i centrum i debatt med Sahlin

● Kampen mot arbetslösheten och för jämställdheten stod i centrum när vice statsminister Mona Sahlin i går kväll drabbade samman med företagsekonomen Agneta Stark på ABF-huset i Stockholm.

Trots den ganska intetsägande rubriken "Kvinnor debatterar EU" var det smockfullt i restaurang Cirkeln när det hela drog igång. Och publiken kan inte ha blivit besviken. I motsats till mycket som hörts och sett under kampanjen var det "klös" i debatten utan att någondera sidan förföll till den sortens personangrepp som manliga kolleger ofta tillgriper när argumenten tryter.

Generalrepetition

För Agneta Stark, som skall företräda Nej-sidan i fredagens avslutande TV-debatt, var det generalrepetition. Och visst var hon på hugget. När Mona Sahlin välutlagt lagt ut texten om hur inte bara socialdemokraterna i Sverige utan andra starka krafter nere i Europa bekymrade sig för arbetslösheten sågade hon av vice statsministern:

– Jag håller med om att det är flera människor där som bekymrar sig för arbetslösheten. Det finns ju också goda skäl för många fler att göra det.

– Inte ens under 80-talets högkonjunktur var EU nere i vår skyhöga arbetslöshet...

Stark, som fick starkare applåder än Sahlin, gjorde ett stort nummer av att EU i Maastrichtavtalet, som hon hela tiden kallade EU:s grundlag, inte satt arbetslöshetsbekämpningen och full sysselsättning som övergripande mål.

– Istället har man satt försvaret av valutans värde ovanför alla andra värden. Man har satt ett ekonomiskt mål som begränsning för all politik och planerar en gemensam riksbank som

inte är nåbar för politikerna.

Även om Mona Sahlin kunde peka på att full sysselsättning inte finns nämnd med ett ord i vår egen grundlag och trots detta varit en ledstjärna för socialdemokratisk politik så var det uppenbart att Agneta Starks argument väckte större anklag hos publiken.

Föregångsland

Stark debatteknik går ut på att utmåla Sverige som ett föregångsland både när det gäller arbetslöshetsbekämpning och jämställdhet. Ingen regeringsföreträdare vill förneka detta. Ingen kan heller förneka att förvärvsfrekvensen bland mindre utbildade kvinnor i vårt land ligger skyhögt över andelen lågutbildade kvinnor på den centrala europeiska arbetsmarknaden.

Det är inte lätt även för en garvad debattör som Mona Sahlin att bemöta den för många naturliga slutsatsen att lilla Sverige som medlem av EU naturligtvis kommer att anpassa sig till det mönster som råder där istället för tvärt om. Mona Sahlin visade naturligtvis på det beroendeförhållande som Sverige även utanför EU står till Europa och hur marginaliserade vi blir om vi – tillsammans med Island och eventuellt Norge – blir de enda som står utanför.

– Någon ny chans får vi inte på många, många år.

Men hennes optimistiska och ofta upprepade försäkran att hon och hennes parti vill vara med och driva förändringen i rätt riktning tillsammans med "andra progressiva krafter i Europa" fick inte taket att lyfta.

Det är inte troligt att publiken på ABF-huset denna kväll var helt representativ för väljarkåren. Hade den varit det skulle det finns starka skäl för ja-sidan att oroa sig

SIGFRID LEJONHUFVUD

Inledningsvis nämns de ämnen som debatten framför allt kretsade kring: "Kampen mot arbetslösheten och för jämställdheten stod i centrum [...]." Lite längre fram, efter en beskrivning av de yttre ramarna för debatten, redogör han för debattens karaktär: "I motsats till mycket som hörts och sett [sic!] under kampanjen var det 'klös' i debatten."

Större delen av artikeln utgörs av en resonerande och analyserande redovisning av debatttagarnas insatser. Agneta Stark tycks ha dominerat debatten, och det är också hon som spelar huvudrollen i artikeln. Hon framställs som den som har de överlägsna argumenten och som kan fånga publiken. I artikelns tredje utgång kan vi se vem det är som är i överläge: "När Mona Sahlin vältaligt lagt ut texten [...] sågade hon av Sahlin". Och under rubriken *Föregångsland* analyserar journalisten Starks argument och debatteknik:

Stark[s] debatteknik går ut på att utmåla Sverige som ett föregångsland både när det gäller arbetslöshetsbekämpning och jämställdhet. Ingen regeringsföreträdare vill förneka detta. Ingen kan heller förneka att förvärvsfrekvensen bland mindre utbildade kvinnor i vårt land ligger skyhögt över andelen lågutbildade kvinnor på den centraleuropeiska arbetsmarknaden.

Den citerade passagen kan tolkas på två sätt. Den första tolkningen förutsätter att innehållet och uttrycken verkligen är journalistens. I så fall kan man säga att han har gjort ett intressant och för läsaren upplysande analysarbete. Den andra tolkningen är att avsnittet fr o m "Ingen regeringsföreträdare" är ett förtäckt citat eller ungefärligt återgivande av vad Agneta Stark själv har sagt. I så fall har läsaren blivit förd bakom ljuset av bristfällig citat- och anföringsteknik. I avsaknad av kontrollmöjligheter väljer vi den första tolkningen.

Mona Sahlin tematiseras i flera av utgångarna, men det handlar då om de svårigheter hon tycks ha haft i debatten. Det sägs att "Agneta Starks argument väckte större anklang hos publiken", att det inte var lätt för Sahlin att bemöta en av Stark dragen slutsats och att hon inte "fick taket att lyfta".

Det är alltså ingen tvekan om vem som betraktas som debattens segrare. Det är intressant, och säger en del om den journalistiska integriteten, att SvD, som på ledarplats drev en hård kampanj för ett medlemskap i EU, ändå tar in artikeln i den form den fått.

Graden av diskursivitet får sägas vara hög. Framför allt finns det ett starkt analyserande drag, som byggs under med en rimlig grad av explicititet (givet att vår tolkning är den riktiga). Kraven på kontextoberoende, genomskinlighet och struktur blir tillgodosedda i rimlig mån, och man kan säga att texten gör ett tämligen starkt (om än inte kontroversiellt) sanningsanspråk då den så tydligt pekar ut Agneta Stark som den överlägsna debattören.

Artikeln förenar sig alltså i detta avseende med DN-artikeln, och det är intressant att notera att liksom i det fallet förenas en hög grad av resonemang och sammanhang med en tämligen hög syntaktisk komplexitet. Den genomsnittliga meningslängden är 20,6, och frekvensen av underordnade konstruk-

tioner är också hög. Antalet bisatser per 1000 ord är 61,2 och på 100 makrosyntagmer 126,1. Antalet satsförkortningar per 1000 ord är 29,5 och på 100 makrosyntagmer 60,9. Bisatsfrekvensen närmar sig de värden som uppmättes för DN-artikeln, men frekvensen av satsförkortningar är ganska mycket lägre, dock inte så låga som genomsnittet för tidningsartiklarna från 1985.

Det tycks alltså finnas ett samband mellan sammanhangsskapande och hög syntaktisk komplexitet. Sambandet kan vara kausalt: för att skriva sammanhangsskapande så måste man ha en relativt utvecklad syntax. Sambandet kan också vara sekundärt: de journalister som skriver sammanhangsskapande är också de som kan/vill/vågar skriva med hög syntaktisk komplexitet utan att texterna fördenskull blir obegripliga.

Sammanfattande om de debattrefererande artiklarna

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de fem analyserade artiklarna sinsemellan uppvisar stora olikheter, trots att de alla redogör för debatter av ungefär samma slag. Den stora inbördes variationen är på sätt och vis förvånande; det strider mot tanken på en strömlinjeformad journalistisk praxis.

Ett drag som är genomgående är den flitiga användningen av pratminussekvenser, men journalisterna gör bruk av dem på olika sätt. I artiklarna från Nybro och Mörsil har pratminussekvenserna använts för att återge delar av debatten, men läsaren får inte mycket hjälp med tolkningsarbetet. I artikeln från Malmö är anföringstekniken närmast förvirrande. DN-artikeln från Frescati-debatten har en annan karaktär. Pratminussekvenserna har organiserats så att läsaren får en mycket tydlig bild av de centrala dragen i debatten.

I flera av artiklarna tycks presentationen av de framförda argumenten vara vinklad. Det är egentligen bara i SvD-artikeln som bedömningen av debattörernas insatser görs explicit.

De båda stockholmstidningarna skiljer ut sig från de övriga genom en betydligt högre grad av diskursivitet och en högre syntaktisk komplexitet. Detta resultat kan kommenteras på två sätt.

För det första accentuerar det ytterligare stockholmstidningarnas särställning. Läsarna av DN och SvD har fler artiklar att läsa, artiklarna handlar i större utsträckning om frågor som är väsentliga för ett ställningstagande i EU-frågan, och artiklarna är i högre grad sammanhangsskapande.

För det andra aktualiseras frågan vilket samband som föreligger mellan syntaktisk komplexitet och grad av sammanhang. Kanske är det så, att en text som ska skapa sammanhang i en komplex fråga också måste skrivas med ett visst mått av syntaktisk elaborering.

Personporträtterande artiklar

I materialet finns 239 artiklar som tillhör innehållskategorin *medlemskap*. Kategorin är heterogen och innehåller bland annat artiklar om själva folkomröstningen, om enskilda personers och organisationers inställning, om opinionsläget och om EU-parlamentets agerande. Här har vi valt att koncentrera oss på fem av de tio artiklar i materialet som redogör för enskilda personers inställning i medlemskapsfrågan. Analyserna presenteras på samma sätt som i det föregående avsnittet.

När det gäller de debattredovisande artiklarna är syftet (eller borde syftet vara) ganska klart, nämligen att ge en rimligt rättvisande bild av vad som har förevarit vid det refererade mötet. När det gäller personporträtten är syftet inte lika entydigt. Journalisten syfte är rimligen flerfaldigt: att ge valsituationen ett ansikte, att visa att frågan är komplicerad, att konkretisera och att skapa närvarokänsla.

Ann-Louise Franzén om folkomröstningen — EU känns ännu långt borta. Bohuslänningen 940409.

I denna första text kommer komplikationerna till synes redan i textens inledning: "Åsiktsbildning i EU-frågan pågår hos svenska folket. Ann-Louise Franzén, just nu tjänstledig barnskötare som i stället vikarierar som badvakt på Walkesborgsbadet i Uddevalla, funderar fram och tillbaka på för- och nackdelar." Det handlar alltså om åsiktsbildningen hos svenska folket, men problemkomplexet hanteras genom det individuella exemplet. Sannolikt speglar artikeln många enskilda människors erfarenheter, deras osäkerhet och vilsenhet. Den intervjuade personens ambivalenta inställning blir oerhört tydlig i artikeln. Hon får framföra argument både för och emot EU-medlemskap. De explicita argumenten som formuleras framgår av följande listor:

För	Emot
Det lutar åt ja för jobbens skull.	Stora och viktiga beslut kommer att fattas i Bryssel.
Sverige måste förbättras, måste förnyas. Det förändras om vi går med i EU.	För offentliga sektorn blir det sämre.
Gemensam valuta.	Sämre mat i EU (för allergiker).
Slopade gränskontroller.	Mer jämställdhet och fler rättigheter i Sverige.
Större arbetsmarknad.	Inkomstklyftorna kommer att bli mycket stora. Det blir en spricka mellan hög- och lågavlönad.
Man kan resa fritt utan att tulla.	
Näringsliv och arbetsmarknad får mer att göra. Det blir bättre affärer, det krävs mer arbetskraft, arbetslösheten sänks.	

Ann-Louise Franzén om folkomröstningen

-EU känns ännu långt borta

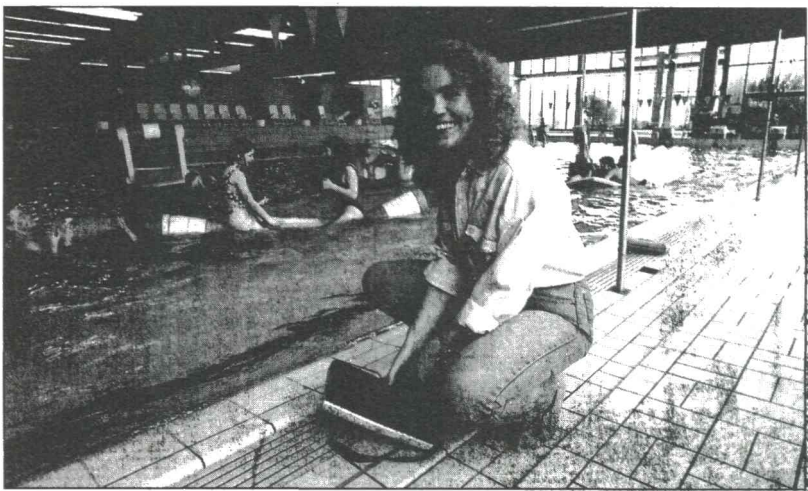
UDDEVALLA: Äsiktsbildning i EU-frågan pågår hos svenska folket.

Ann-Louise Franzén, just nu tjänstledig barnskötare som i stället vikarierar som badvakt på Walkesborgsbadet i Uddevalla, funderar fram och tillbaka på nackdelar och fördelar.

- Just nu lutar det åt ja för jobbets skull, trots att många stora och viktiga beslut kommer att tas i Bryssel och det är mindre bra. Men jag skulle vilja veta mer om hur människorna i EU-länderna lever innan jag slutgiltigt bestämmer vad jag ska rösta på i folkomröstningen, förklarar hon till ackompanjering av påsklovslediga plums i bassängen.

Men än är det långt kvar till den 13 november och folkomröstningen.

- An så länge pratar man ju inte så mycket om det som på jobbet och så. Det blir nog mer längre fram skulle jag tro, tror Ann-Louise Franzén.



- Jag tror det blir stora nedskärningar i offentliga sektorn så ett svenskt EU-medlemskap tror jag drabbar mig som barnskötare negativt. Men man kan inte bara tänka på sig själv utan på vad som är bra för hela samhället, säger Ann-Louise Franzén som antagligen röstar ja till EU. Foto: PeO Nilsson



Än så länge blir det mest hemma, med sin sambo, som hon pratar EU, där och han har ungefär lika uppfattning.

Vi kommenterar ju TV-program och så. Sedan läser jag det jag tycker är intressant.

Allt är inte intressant i Ann-Louise Franzéns ögon.

- De där tunga bitarna hoppar jag nog oftast över...

Och med de tunga bitarna menar hon sådana nyanser i debatten som vad Maastricht-tavlalet egentligen omfattar och frågan om hur många röster Sverige ska ha i EU:s ministerråd.

- Kanske är det för att EU fortfarande känns långt borta. Inte riktigt aktuellt. När det kommer närmare folkomröstningen blir det mer intressant.

Rakare språk

Men för att Ann-Louise Franzén ska läsa artiklar om EU ska det vara lättläst.

- Debattörerna borde ut-

trycka sig mer rakt på sak. Men det är ofta så med politiska frågor. Det kunde skrivas med enklare ord. Det politiska språket jobbigt och omständligt. Det gör att många tycker det är jobbigt att engagera sig. Informationen når inte fram tror jag.

Jag vill veta hur folk i EU-länderna har det och vilka villkor de lever under, så man kommer närmare.

Så ibland kan informationen kännas kvävande, förklarar hon.

- Ibland är det för mycket. Det blir en trötthet om det är för mycket och ältas och ältas och ältas. Samma budskap i Expressen som i Bohuslänning. Det bli så lite variation.

■ Var skaffar du dig information om EU?

- Ja, det är ju TV och tidningar mest. Jag har inte lyssnat på partierna. Däremot har jag ju fått information hem i brevlådan som jag läst.

Nödvändig förnyelse

De senaste årens kris har gjort Ann-Louise Franzén medveten om att Sverige måste bli bättre, måste förnyas.

- Man måste försöka förbättra för landet. Att säga "det duger" eller "det är bra som det är" håller inte i längden. Vi har en stor arbetslöshet. Vi

producerar inte tillräckligt mycket. Det där tror jag förändras om vi går med i EU. Och det mär alla bra av.

■ Vad är det du utgår från när du tar ställning i EU-frågan?

- Först och främst utgår jag från mig själv. Blir det stora negativa förändringar i barnomsorgen där jag har min anställning? Det blir troligen nedskärningar där som inom hela värden. För offentliga sektorn blir det sämre.

■ Ändå säger du ja?

- Man kan inte bara se på sig själv heller utan tänka på vad som är bra för hela samhället.

- Det som är bra tycker jag är en gemensam valuta, slo-pade gränskontroller, att Sverige bli öppnare utåt, att arbetsmarknaden blir större. Man kan resa fritt utan att tulla. Positivt tycker jag.

Utsatta konsumenter

- Till det negativt hör sådant som mat. Självt är jag ju ingen allergiker men utländska varor behöver ingen specifikation om en ingrediens är under 25 procent av produkten. För allergiker kan det vara riskabelt. För allergiker är det en klar försämringsringar.

■ Negativt för allergiker. Ser du andra negativa effekter av EU-medlemskap?

- Sverige är bra och jag tror att man har det sämre i många EU-länder. Jag tror t ex att vi har mer jämställdhet här. Man har rättigheter. Man kan säga till och räkna med att folk lyssnar.

- Sedantas besluten i Bryssel. Det är långt borta. Inte vårt språk. Det känns negativt för mig för jag tror att de stora och viktiga besluten kommer att fattas i Bryssel. Och det i sin tur tror jag innebär att vissa grejer slutar man att bry sig om eftersom det är sådant som beslutas i Bryssel. Man kan känna sig långt nere. Mot beslutsfattarna i Bryssel är man ju en sådan liten person.

■ Kan du utveckla varför du tror att jobben klaras bättre inom EU än utom?

- Jag tror att om Sverige är med i EU får näringsliv och arbetsmarknad mer att göra. Det blir bättre affärer och då krävs det mer arbetskraft.

- Arbetslösheten kommer att sänkas. Vi är med på marknaden. Men är vi inte med blir det stopp. Och det tycker jag är väldigt bra, att det kommer att sänka arbetslösheten.

- Sedan vill jag säga där att jag tror att utvecklingen kommer att gå mot fler låga och

fler höga löner, jag menar att inkomstskillnorna kommer att bli mycket större.

■ Vilka frågor om EU tycker du är viktigast?

- Valutafrågan, att vi ska ha gemensam valuta. Bra tycker jag. Kursen kan annars ändras på någon timme och det är svårt att göra affärer. Tullarna bort. Också bra. Sedan är det där med att det blir en spricka mellan hög- och låglavlönade. Mindre bra.

Västkusttjejen

■ Känner du dig som en europ?

- Det har jag inte funderat på. Jag känner mig som en bohuslänning, född och uppvuxen i Lysekil och nu bor jag i Uddevalla sedan ungefär tio år tillbaka. Jag känner mig som en västkusttjej och det tycker jag om. Om jag är europé har jag aldrig tänkt på fast om vi går med i EU kanske man känner sig som europé.

- Svensk känner jag mig. Jag trivs med att vara svensk.

■ Har du mer ansvar för EU än att bara gå och rösta i folkomröstningen?

- Det tycker jag. Röstas man för det får man ta ansvaret för det, så tycker jag man måste se det.

Gunilla Mosén

Listorna är som synes långa och aktualiserar många av de vanligaste argumenten som anfördes för och emot ett svenskt EU-medlemskap. Den osäkerhet som intervjupersonen explicit ger uttryck för motsvaras väl av vad hon får säga i sakfrågorna. Texten får på det här sättet ett diskuterande och resonerande drag som inte är så vanligt i ordinära nyhetsartiklar.

Ett annat tema i texten är informationsproblemet. Även på denna punkt är det sannolikt många som kan identifiera sig med intervjupersonen. Hon får säga att diskussionerna på jobbet inte har kommit igång, så det blir mest prat med sambon. Hon följer tv-programmen och läser det som är intressant men hoppar över de tunga bitarna, och hon har kritiska synpunkter på det politiska språket. Journalisten får på det hela taget den intervjuade att se ut som en ganska vanlig svensk medborgare.

Från formella synpunkter kan artikeln givetvis beskrivas som en intervju, men det finns också enstaka drag som snarare brukar höra reportaget till: " ...förklarar hon till ackompanjemang av påsklovslediga barn i bassängen."

Journalisten laborerar med två strukturella grepp som har vissa likheter med varandra. Efter inledningen följer ungefär två spalter, där journalisten sammanfattar en tankegång som därefter illustreras med en pratminussekvens.

Än så länge blir det mest hemma, med sin sambo, som hon pratar EU, där hon och han har ungefär lika uppfattning.

-Vi kommenterar ju TV-programmen och så. Sedan läser jag det jag tycker är intressant.

Allt är inte intressant i Ann-Louise Franzéns ögon.

-De där tunga bitarna hoppar jag nog oftast över.

Det erbjuder inga svårigheter att se vad som är journalistens röst och vad som är intervjupersonens.

En dryg tredjedel in i artikeln ändrar texten karaktär. Journalisten låter då sina egna frågor bli explicita. De är dessutom grafiskt markerade med en svart fyrkant. Intervjupersonens svar är återgivna i en mycket talspråklig form. Makrosyntagmerna är korta och syntaxen är uppbruten på ett sätt som avviker från planerat skriftspråk. På frågan om vad som är viktigast med EU svarar intervjupersonen så här:

-Valutafrågan, att vi ska ha gemensam valuta. Bra tycker jag. Kursen kan annars ändras på någon timme och det är svårt att göra affärer. Tullarna bort.

Också bra. Sedan är det det där med att det blir en spricka mellan hög- och lågavlönade. Mindre bra.

Att redovisa intervjupersonens svar i den här formen förstärker textens reportagekaraktär. Intrycket av autenticitet stärks. Man kan också säga att journalisten intar ett livsvärldsperspektiv; det är den vanliga människans spontant formulerade uppfattningar som vi får möta, inte etablissemangets.

Journalisten har alltså med sin artikel förmedlat en bild av den osäkerhet som många människor säkert kände ett drygt halvår före folkomröstningen. Det viktigaste budskapet är att man kan ha en åsikt även om man inte är

tvärsäker. Samtidigt innehåller artikeln ett stort antal centrala argument både för och emot ett medlemskap.

Texten är inte diskursiv i någon traditionell mening. Den innehåller dock vissa analyserande och resonerande element, som ger en mer nyanserad bild av EU-komplexet än vad många andra mer typiskt utredande texter gör.

Eva har slutat tveka - det blir (nog) ett ja. ÖP 941112.

Den andra artikeln liknar den första såtillvida att den presenterar en kvinnlig väljare utan några politiska eller andra offentliga uppdrag. Den är emellertid betydligt kortare och redovisar färre sakargument. Liksom den förra artikeln visar den vilka svårigheter som en vanlig väljare kan ha att bestämma sig. Redan i rubriken markeras osäkerheten, och det intrycket förstärks i en pratminussekvens i ingressen: "I stort sett har jag nog bestämt mig för ett ja." Intervjupersonen har bestämt sig för att rösta ja, men påståendet modifieras både av den inledande prepositionsfrasen *i stort sett* och av adverbet *nog*.

Brödtexten inleds med en kort presentation av intervjupersonen, Eva Thagemark från Frösön, och hennes överväganden om EU-valets betydelse för kommande generationer och den friare syn på alkohol och narkotika som ett medlemskap kan komma att medföra. Därefter presenterar journalisten med egna ord hennes huvudargument för att rösta ja, nämligen att Sverige blir delaktigt i en större enhet.

I det följande får intervjupersonen i två pratminussekvenser formulera tankar om det negativa med ett utanförskap. Den resterande delen av texten står journalisten för — åtminstone formellt. Följande sekvens visar att det inte alltid är så lätt att avgöra vems tankar som formuleras.

Men samtidigt medger hon att om man hade vetat att Sverige skulle kunna vänta i två år så hade hon kanske röstat nej.

Nu är det inte så. Folkomröstningen handlar om ja eller nej till Sveriges förhandlingsresultat om villkoren för ett EU-medlemskap nu. Ett nej i folkomröstningen och vägen till en ny folkomröstning kan bli både lång och krånglig.

Stycket om omröstningens innebörd är formellt sett journalistens påstående, men man kan misstänka att intervjupersonen vid samtalet har formulerat tankar i ämnet.

Artikeln ger alltså inte mycket information utöver den att intervjupersonen nästan har bestämt sig. Den diskursiva karaktären är svag, men inte helt frånvarande i och med att intervjupersonen får lyfta upp argument både för och emot.

Eva har slutat tveka – det blir (nog) ett ja

När ÖP 17 oktober inledde sin EU-serie inför folkomröstningen representerade Eva Thagemark från Frösön alla de osäkra. Nu alldeles före folkomröstningen är hon mer bestämd:

– I stort sett har jag nog bestämt mig för ett ja.

Den 41-åriga barnmorskan och distriktssköterskan Eva Thagemark är mamma till två tonårsdöttrar och hon jobbar med folkhälsofrågor på landstinget.

Både föräldrarollen och jobbet har lett till funderingar inför EU-

valet. Det är både tankar på att utgången av folkomröstningen påverkar de kommande generationernas liv, och att den friare synen på såväl alkohol som narkotika i många av EU-länderna kan leda till ökade problem och kostnader i Sverige.

Det som ändå fått Eva att bestämma sig för ett ja, "nästan till 100 procent", är sammanvägningen av hela EU-frågan, där Sverige som EU-medlem blir delaktigt i en större helhet.

Vill kunna påverka

– Utanförskap är inte något positivt ord för mig. Jag kan känna att det är en fördel att vara med och påverka jämfört med att stå utanför.

Men samtidigt medger hon att om man hade vetat att Sverige skulle kunna vänta i två år så hade hon kanske röstat nej.

Nu är det inte så. Folkomröstningen handlar om ja eller nej till Sveriges förhandlingsresultat om villkoren för ett EU-medlemskap nu. Ett nej i folkomröstningen och vägen till en ny folkomröstning kan bli både lång och krånglig.

"Inget lätt val"

Ett folkligt nej måste sjunka undan innan riksdagen på nytt kan lämna in en medlemskapsansökan. En ny ansökan måste följas av helt nya förhandlingar, nya grundlagsförändringar med mellanliggande ordinarie val i Sverige, och en vilja från EU:s sida att åter förhandla med Sverige.

– Det är inget lätt val det här, konstaterar Eva Thagemark och återkommer till kärnfrågan om att vara med eller inte vara med.

– Det här med utanförskap är negativt vad det än gäller. Då har man av sagt sig alla möjligheter.

Ingmar Reslegård

"Sverige bör gå med" Tio månader i Holland gör Björn säker. Barometern 941112.

Artikeln bygger på en telefonintervju med den 24-årige travlärningen Björn Olovsson, som utnyttjat EES-avtalets möjligheter och tagit anställning i Holland. Till skillnad från intervjupersonerna i de båda tidigare artiklarna är Björn Olovsson en övertygad ja-anhängare. Han visar inga tecken på tvekan eller osäkerhet.

Journalisten utnyttjar två delvis olika tekniker i sin framställning. I första halvan av artikeln varvas redogörelser för sakförhållanden med konkreti-serande pratminussekvenser.

Nuvarande arbetsgivaren är en privattränare vid namn Roland Vanstam.

-Verkar vara en hygglig prick, allt är bara positivt så här långt, berättar Björn.

"Sverige bör gå med"

Tio månader i Holland gör Björn säker

LUNGTAREN/KALMAR

- Visst, allt är inte positivt, men jag är ändå nöjd med mina erfarenheter.

Björn Olovsson, 24 år, ger sin syn inför valet till EU i helgen.

Den minnesgode kommer ihåg att vi skrev om Björn i februari i år. Han var en av de första som provade det nya EES-avtalet. Lämnade sin fasta anställning hos Tommy Zackrisson och provade lyckan i Holland som travlärning.

Till en början var det tänkt som en provotid i tre månader. Det har gått tio månader sedan Björn åkte och han har precis inlett sin tredje anställning i Holland.

- Kanske låter mycket, men faktum är att svenska travlärningar har ett mycket gott rykte i Holland och man får erbjudanden hela tiden, berättar Björn på telefon från sin bostad i Lungteren, sju mil utanför Amsterdam.

Nuvarande arbetsgivaren är en privattränare vid namn Roland Vanstam.

- Verkar vara en hygglig prick, allt är bara positivt så här långt, berättar Björn.

Björn tog chansen i våras och utnyttjade det nya EES-avtalet som innebär att svenskar kan åka till vilket assimilerat land som helst och börja arbeta eller studera i tre månader utan uppehållstillstånd.

Något som ytterligare kommer att förbättras om Sverige beslutar sig för att gå med i EU.

- Allt är inte positivt, det gäller ju förstas speciellt Holland. Det förekommer en hel del droger, i början tyckte man att det var störande när man blev erbjuden droger var man än gick, men det är ju bara att tacka nej, förklarar Björn. Inga byråkratiska problem?

- Inte alla. I och för sig har jag inte fått papperen för mitt nya arbete ännu, men det bör komma i början på nästa vecka. Allt har gått smidigt, Sverige har ett gott anseende

ute i Europa, menar Björn. Hur är djurskyddet jämfört med Sverige?

- I de stall som jag har varit har hästarna behandlats mycket bra. Lika bra som i Sverige faktiskt, jag har ingen anmärkning på det.

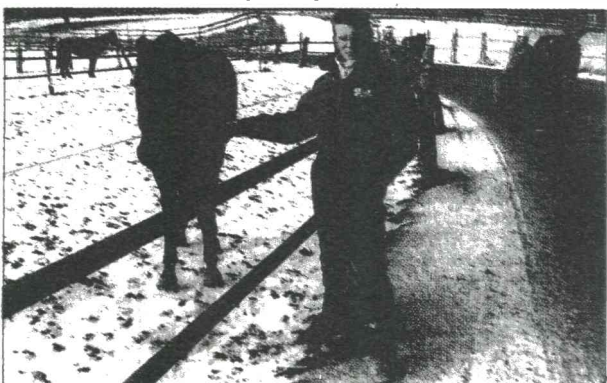
Din syn på Sverige och EU?

- Ingen tvekan, Sverige bör gå med. Inte minst då jag tänker på travsporten. Även om Sverige är assimilerat så skulle det ytterligare öppna stora möjligheter för svenska tränare och lärlingar att komma ut i Europa.

När flyttar du hem till Sverige igen?

- Felformulerad fråga. Frågan är OM jag flyttar hem till Sverige. Det gör jag förmodligen, för att orka hålla på med det här dagligen så gäller det att ha ett rejält mål att sikta på. Jag vill bli profstränare och allra helst i Sverige. avslutar Björn Olovsson.

OLA LERNIA



Björn Olovsson är säker på att EU gynnar travsporten. "Svenska tränare och lärlingar kan komma ut i Europa lättare", säger han.

"En fråga om solidaritet"

EU-medlemskap är en fråga om solidaritet. Det är självklart att bara värdera svenskt EU-medlemskap utifrån vad Sverige kan vinna.

Det tycker Ingemar Simonsson, 63 år, kyrkoherde i Hyllie församling i Malmö. Han är också kritisk till den svenska vänstern, som inte ser att det finns både vänster- och högerkrafter i EU.

For en kristen är missionen viktig. Men Ingemar Simonsson nöjer sig med att tala om det kristna budskapet från predikstolen.

Att från den platsen uppmana folk att rosta ja till EU-medlemskap vore en hädelse. Ändå har Ingemar Simonsson sedan länge bestämt sin inställning till ett svenskt medlemskap. Han röstar ja.

- Jag är rädd för utanförskapets konsekvenser om Sverige säger nej. Vårt välstånd hotas med höjda rantor, högre arbetslöshet, mindre investeringar och fallande produktion, säger han.

Insyn genom sonen

Detta skräckscenariö är en realitet för Ingemar Simonsson, som fått god insyn i EU genom sin son Knut, 35 år, EG-rättsjurist i EES-organet

RÖSTEN OM EU

ESA i Bryssel. Redan i förra veckans sjunkande börskurser och stigande penningmarknadsräntor i samband med stärkt nej-opinion såg han hotet växa.

Men det är ändå inte det avgörande skälet för Ingemar Simonsson att rösta ja. Det handlar istället om fred, gemenskap, samarbete, solidaritet, öppna gränser, religion och kulturell mångfald.

- Jag ser EU som ett mellanstatligt projekt, ett slags Europas förenta stater, som växer underifrån med små och stora stater tillsammans, säger han.

- Även om det kan finnas brister i EU, så är det i varje fall demokratier som länkas samman i en större demokrati.

- EU-kritikerna svartmålar



FOTO PETER FRENNESSON

- Nog kan vi höras i Europa, säger Ingemar Simonsson.

väl mycket. Själv har jag svårt att se världen i svart eller vitt, eller att påstå att bara vi är de riktigt goda demokraterna och att alla andra är dåliga på demokrati.

- Vi har också mycket sekretess med beslut som fattas i slutna rum utan insyn. Den svenska riksdagens utskottsarbete är inte heller offentligt.

Kanske var det redan när Romfördraget skrevs 1957, som den då 26-åriga teologen Simonsson från Kyrkhult i Blekinge såg Europagemenskapen som en svensk angelägenhet. Han hade också tydliga minnen från världskrigets förföljelser och förödelser.

Sedan dess har han färd värdan runt i många sammanhang och insett förtjänsten av internationellt samarbete. 1979 reste han till exempel med Sveriges EU-kommissionär Anuta Gradin i Vietnam och Kambodja. Han har besökt och studerat flera länder i Sydamerika och Afrika.

Känd protest

1968 tog han som präst i Båstad och socialdemokrat oppet politisk ställning för demonстранterna, som lyckades

stoppa den svenska tennismatchen mot dåvarande Rhodesia. Den gången gällde det att protestera mot apartheidpolitiken. Simonsson gick i spetsen för protesttåget och blev känd långt utanför Sveriges gränser.

Det är detta internationella engagemang, som stärkt honom i övertygelsen om medlemskap - att stå utanför är att ge upp och låta andra bestämma.

- Det bästa sättet att bryta arbetslösheten, hindra att fattigdomen breder ut sig och att stoppa nynazismens framfart i Europa är att vara med i de beslutande församlingarna, säger Ingemar Simonsson.

- Vi uppnår ingenting med att avstå från att deltaga i den politiska processen.

- Det är genom att påverka vi bygger demokratin i Sverige. Nu gäller det Europa. Det är samma idé.

- Och vi är inte ensamma om att tycka så, vi har stöd i många länder med samma värderingar.

I Malmö är mer än 60 procent av befolkningen för ett medlemskap, liksom majoriteten är i Skåne. Närheten till det europeiska fastlandet är

tydlig. Vid Oresunds stränder avtecknar sig danska kusten och EU Hundra mil söderut ligger Bryssel, där besluten tages i EU-kommissionen, i ministerrådet, i parlamentet.

- Visst, vi blir berorende av gemensamt fattade beslut, men vi får ju vara med och diskutera innan besluten tages.

- Det ligger i sakens natur att vi får rucka på vår egen självständighet för gemenskapens skull. Det är ett givande och ett tagande, egentligen inte märkligare än att en svensk kommun är berorende av riksdagens beslut i Stockholm.

Det är en självsk syn att bara se EU-medlemskapet utifrån vad Sverige kan vinna, när det borde handla om solidaritet, anser Simonsson.

Stöd för öst

- Vi måste också se vad Sverige kan bidra med, som att vara stöd för Baltikum och länderna i Osteuropa, som också vill vara med.

EU-frågan delar vänstern i för och emot. Socialisten Simonsson ser inte "kapitalet" som det onda.

- Det är en förenklning, som att måla djävulen på väggen, när man istället bör försöka styra och tygla kapitalet, säger han.

- Det rymmar dåligt när den vänstern som förr stödde statskapitalismen i det kommunistiska Osteuropa nu inte ser att det finns både vänster- och högerkrafter i EU.

Han frågasäcker också dem som anser att Sveriges rost är för liten för att höras i EU-sammanhang.

- Vart har den nationella stoltheten tagit vägen? För bara några år sedan var vi starka och vi stod upp för alla, inte minst för folk i tredje världen.

- Nog ska vi kunna höras i Europa.

Simonsson varjer sig även för nej-argumenten, bland annat från jordbruksminister Margareta Winberg (S), som ser den europeiska katolicismen som ett hot med andra värderingar på barnuppföstran och jämställdhet.

- Visst finns det fundamentalism i den katolska kyrkan, men jag har också sett mycket positivt, inte minst när jag rest med Lutherhjälpens i Latinamerika, där präster gått i spetsen för folkets frihetskamp.

- Men vi blir också många protester i EU och då får vi även på det området vara med och påverka.

- Det är fel att vara rädd för EU, när vi istället borde se möjligheterna.

GÖRAN A NILSSON

I andra halvan av artikeln återges intervjuens frågor och svar.

Hur är djurskyddet jämfört med i Sverige?

- I de stall som jag har varit i har hästarna behandlats mycket bra. Lika bra som i Sverige faktiskt, jag har ingenting att anmärka på det.

Artikeln erbjuder inga överraskningar. Det är en konventionell framställning av intervjupersonens åsikter med fokus på hans intresseområde. Sett från den diskursiva textens synpunkt uppfyller den höga krav på struktur och genomskinlighet, i viss mån också explicititet. Däremot är den inte analyserande. Dess eventuella värde som underlag för ställningstagande i EU-frågan ligger i de konkreta exempel och de personliga erfarenheter som intervjupersonen formulerar.

”En fråga om solidaritet” SDS 941109

Artikeln, som var införd under vinjetten *Röster om EU*, är ett porträtt av kyrkoherden Ingemar Simonsson från Malmö. Till skillnad från de tidigare analyserade personporträtten är det här frågan om en (åtminstone lokalt) känd person, vars åsikter kan tänkas spela en viktig roll i den offentliga debatten. Simonsson tar mycket tydligt ställning för ett ja till EU.

I ingressen lyfter journalisten upp några av de argument som sedan återkommer i artikeln, nämligen att EU-medlemskapet är en fråga om solidaritet och att den svenska vänstern har gjort en felaktig analys av EU-frågan.

Själva artikeln, som är drygt 800 ord lång, består av två textuella skikt, som på ett smidigt sätt griper in i varandra. Det ena skiktet består huvudsakligen av journalistens beskrivning av Simonsson, hans bakgrund och hans ställningstaganden i olika samhällsfrågor. Det andra skiktet utgörs av ett stort antal pratminussekvenser, i vilka Simonsson får utveckla sina argument för ett ja till EU. Av brödtextens 32 utgångar är 20 av detta slag. Endast i ett fåtal fall får vi ta del av Simonssons argument via journalistens röst.

Artikelns omfång gör att Simonssons argumentlista blir tämligen omfattande. Det är emellertid inte frågan om några resonemang för eller emot där Simonsson markerar tvekan eller osäkerhet. Argumenten är antingen sådana som betonar fördelen med ett ja eller sådana som betonar nackdelen med ett nej. Exempel på den förra typen är att Sverige genom att vara med i EU kan bryta arbetslösheten, hindra att fattigdomen breder ut sig och stoppa nynazismens framfart. Exempel på den senare typen är att ett utanförskap kan leda till att välståndet hotas. I vissa fall aktualiserar motargument mot ett medlemskap, men de tillbakavisas samtliga:

- Visst, vi blir beroende av gemensamt fattade beslut, men vi får ju vara med och diskutera innan besluten tas.

- Visst finns det fundamentalism i den katolska kyrkan, men jag har också sett mycket positivt, inte minst när jag rest med Lutherhjälpen i Latinamerika, där präster gått i spetsen för folkets frihetskamp.

Artikeln kan alltså ses som ett inlägg i debatten, men samtidigt har den sammanhangsskapande drag. Beskrivningen av Simonssons ställningstagande är explicit och hans åsikter motiveras av hans personliga erfarenheter som redovisas av journalisten. Den analyserande karaktären är också påtaglig i de fall där Simonsson får tillbakavisa motargument.

Det som är problematiskt från ett medborgarperspektiv är att journalisten tycks ställa sig solidarisk med sin intervjuperson. Simonsson får framföra sina argument utan att deras bärkraft ifrågasätts. Det hade till exempel varit journalistiskt motiverat att fråga varför ett EU-medlemskap kunde förväntas bryta arbetslösheten eller vilken relevans den latinamerikanska frihetskampen har för europeiska förhållanden.

Hockeytränare säger nej. Tommy Sandlin är rädd att det unikt svenska går förlorat. SvD 941112.

Denna artikel, som är ett porträtt av ishockeytränaren Tommy Sandlin, har stora likheter med den föregående. Även här är det en känd person som på relativt stort utrymme får framföra sina åsikter. Den avgörande skillnaden är att Sandlin är EU-motståndare.

Journalisten varvar beskrivande och refererande partier med pratminusskvenser, i vilka Sandlin får utveckla sina tankegångar. Sandlins argumentation är mindre kategorisk än Simonssons i den förra artikeln. De viktigaste argumenten som han anför för sitt beslut att rösta nej är hotet mot den svenska demokratin, tryggheten i Sverige samt miljöfrågorna. Samtidigt pekar han på faktorer som har komplicerat hans ställningstagande. Ett problem är ekonomin:

- Även om vi får en sämre ekonomi och en lägre materiell standard med ett nej så är jag beredd att ta det för att värna om det som är så speciellt och unikt med Sverige, vår typ av demokrati och miljön, säger han.

Ett annat problem är de ledande socialdemokraternas ställningstagande:

- Mitt dilemma har varit att de ledande socialdemokraterna säger ja. Jag har ett mycket stort förtroende för Ingvar Carlsson. Varför säger jag då nej?

Sandlin får också fundera kring sin egen roll som auktoritet och opinionsbildare:

- Både jag och min hjälptränare Wille Lövgvist är nejsägare, men ändå vill man ju inte i laget argumentera för sin sak. Det vore fel. Men det är klart när diskussionen kommer upp och vi är lite äldre och har våra argument så kanske vi också har påverkat några.

Den bild av intervjupersonen och hans åsikter som framträder i artikeln är alltså en nyanserad bild, där både ställningstagandet och beslutsvandan får komma fram. Artikeln är emellertid inte diskursiv i någon djupare mening.

Hockeytränare säger nej

Tommy Sandlin är rädd att det unikt svenska går förlorat

● Han är väl medveten om att ett nej till EU på söndag kan leda till en sämre ekonomisk utveckling i Sverige. Ändå tänker ishockeytränaren Tommy Sandlin rösta nej.

– Även om vi får en sämre ekonomi och en lägre materiell standard med ett nej så är jag beredd att ta det för att värna om det som är så speciellt och unikt med Sverige, vår typ av demokrati och miljön, säger han.

– Dessutom är jag för osäker på EU för att rösta ja och vara beredd att förlora de här sakerna som vi aldrig kommer att kunna få tillbaka om vi går med.

Tommy Sandlin är en av Sveriges mest kända ishockeyprofiler. Han har fört landslaget Tre Kronor till stora framgångar och är numera tillbaka i Gävle där han tränar elitserielaget Brynäs.

Stor auktoritet

Den senaste tiden har diskussionerna om EU varit många i omklädningsrummet. Tommy Sandlins auktoritet bland spelarna är stor och hans ståndpunkt är väl känd.

– Både jag och min tränarkollega Wille Löfqvist är nejsägare, men ändå vill man ju inte i laget agitera för sin sak. Det vore fel. Men det klart när diskussionen kommer upp och

vi är lite äldre och har våra argument så kanske vi också har påverkat några.

Utanför ishockeyn är Tommy Sandlin socialdemokrat. Han är medlem i partiet men har aldrig hunnit gå på något möte. Dottern Lena Sandlin, 25, däremot är socialdemokratisk riksdagsledamot. Även hon är EU-motståndare.

– Lena har sagt åt mig att läsa Maastrichtfördraget men jag har inte haft tid. Mina åsikter grundar sig nog mera på känsla än på sakkunskap.

Stort förtroende för s

Därför tvekade han innan han skrev under ett upprop mot svenskt EU-medlemskap tillsammans med en rad andra kända svenskar.

– Mitt dilemma har varit att de ledande socialdemokraterna säger ja. Jag har ett mycket stort förtroende för Ingvar Carlsson. Varför säger jag då nej?

Ekonomi inte allt

Tommy Sandlin besvarar själv frågan med att ekonomin inte betyder allt. Dessutom är han övertygad om att Sverige som EU-medlem kommer att få en permanent hög arbetslöshet. Tommy Sandlin är medveten om att ett nej leder till en stramare budgetpolitik och kanske också till högre rän-

tor. Överhuvudtaget riskerar den svenska ekonomin att påverkas negativt av ett utanförskap. Men, betonar han, detta är ett pris Sverige i så fall måste betala.

För mycket som skiljer

Allt för mycket skiljer Sverige från länderna på den europeiska kontinenten, anser han. Som landslagstränare reste han mycket både i Europa och Nordamerika. Hans intryck från dessa resor har stärkt honom i uppfattningen att Sverige bör fortsätta gå sin egen väg. Han talar om synen på miljön, tryggheten i Sverige, den höga arbetslösheten på kontinenten och ett annat politiskt klimat.

Som medlem i EU kommer Sverige inte att kunna bevara sin särart, tror Tommy Sandlin. Ett litet land har endast små möjligheter att påverka EU:s politik.

– Kom ihåg att vi bara har fyra av 90 röster i ministerrådet, säger han och beskriver som en parallell sitt eget arbete i svenska hockeyförbundet.

Röstas i egen sak

Även där är avsikten att distrikten skall söka kompromisser som gynnar alla, såväl stora som små distrikt. Men i de viktiga frågorna ser de stora ändå bara till sina egna intressen,



Tommy Sandlin, före detta tränare för landslaget Tre Kronor och numera tränare för elitserielaget Brynäs, säger nej. Foto: GEFLE DAGBLAD

menar Tommy Sandlin.

– När vi skall rösta, inte tänker de stora distrikten på vad som är bra för lilla Gästrikland. Nej, de röstas hela tiden i egen sak.

– Det tror jag att man kommer att göra i EU också. Man röstas som det passar Frankrike och Tyskland och man tar inte hänsyn till att vi är ett litet land med andra förutsättningar.

MATS KNUTSON

Sammanfattande om de personporträtterande artiklarna

Som framgick i avsnittets inledning på sidan 63, är syftet med denna artikeltyp inte särskilt entydigt. Man kan också fundera över vilken roll artiklar som dessa kom att spela för informationsprocessen och opinionsbildningen. Gemensamt för artiklarna är att informationsfunktionen är underordnad. Det tycks huvudsakligen vara tillfälligheter som har styrt vilka aspekter på EU-frågan som har kommit upp i de olika intervjuerna. Ett viktigare syfte har rimligen varit att skapa "human interest", att visa hur vanliga människor av kött och blod hanterar valsituationen.

Artiklarna varierar i omfattning och inriktning, men de använda journalistiska teknikerna är tämligen likartade. Beskrivningen av personen varvas med repliker som uttrycker personens inställning i någon enskild fråga eller till EU i allmänhet. I samtliga fall förhåller sig journalisterna passiva i texterna. De lägger inte tillräkta med egna ord, och framför allt undviker de att gå i polemik med intervjupersonen (jfr Roos 1994:9). I den mån texterna är sammanhangsskapande beror det på att intervjupersonen har kunnat ge en sammanhängande bild av sitt ställningstagande.

Organisationsbeskrivande artiklar

I materialet finns 63 artiklar som tillhör innehållskategorin *organisation*, dvs det som handlar om EU-organisationen i allmänhet eller någon aspekt av den. I det följande redovisas en analys av fem av dessa artiklar.

Småstater kan styra EG:s framtid. SvD 931006.

Artikeln, som är skriven drygt ett år före den svenska folkomröstningen, behandlar de praktiska problem för EG/EU-organisationen som en utvidgning skulle föra med sig. Huvudpoängen slås fast redan i textens första mening: "Det blir Sverige, Norge och Finland som sitter som EG:s ordförande vid sekelskiftet när EG skall ta en rad avgörande beslut om sin framtid." Trots att påståendet gäller en relativt avlägsen framtid är det inte omgärdat av några reservationer. Ordvalet i följande mening är intressant av samma skäl: "[...] hur EG skall fungera *när* Sverige och övriga ansökarländer kommit med" (vår kursiv). Det tycks vara en given utgångspunkt för journalisten att de länder som hade ansökt om medlemskap också skulle komma att bli medlemmar.

Av textens andra utgång framgår att artikeln är skriven med anledning av att EG-regeringarnas representanter samma dag inledde ett möte om EG:s framtid. Därefter följer en tämligen detaljerad beskrivning av ansökarländernas representation i olika organ. Här är emellertid påståendena inte kategoriska utan modifieras med hjälpverbet *skulle*: "I parlamentet skulle Sverige få 21 platser av totalt 639."

Småstater kan styra EG:s framtid

Efter redogörelsen för representationen återkommer den inledningsvis formulerade huvudpoängen i något varierad form, och journalisten tillåter sig att analysera konsekvenserna av den tänkta ordningen: "I tre och ett halvt år kring sekelskiftet skulle EG ledas av före detta EFTA-medlemmar, länder som alltid förespråkat löst samarbete istället för politiska åtaganden och nära integration. Listan bör skapa rejäl oro bland länder som Frankrike, Italien och Belgien som alltid arbetat för precis motsatsen, en ständigt närmare knuten gemenskap."

Praktiska problem med utvidgning allt mer oroande för Gemenskapens medlemmar

● Det blir Sverige, Norge och Finland som sätter som EG:s förfrågande vid säkerstillet när EG ska utöka sig till Frankrike, Danmark och Storbritannien. Det är en rad avgränsade framgångsrika åtgärder som kan ge Gemenskapen en ledning till eftertanke när den i dag, torsdag för första gången diskuterar hur EG skall fungera när Sverige och övriga ansökarländer kommer med.

Rätt till kommissionär
EG-regeringarnas personliga representanter i Bryssel börjar idag sin diskussion om EG:s funktions sätt med fyra, nya medlemmländer. Utgångspunkten är en enkel uträkning gjord av ordförandelandet Belgien. I ministerrådet, där besluten

i EG fattas, skulle storleken på Sveriges betäckning ge oss rätt till fyra eller fem röster. Tyskland med 80 röster, Italien och Danmark 60 och Storbritannien 40. De tre kommissionärens har sedan haft dragkamp om vem som skall göra val eller resa till Bryssel. Några uppenbara komplikationer finns i EG-ländernas rätt att vara ordförande och leda EG-arbetet ett halvår i taget. Systemet leder i sig till att Östtyskland och Norge blir ordförande 1998, när viktiga svarspolitiska överväganden mögligen till beslut efterkom WEU-traktaten löper ut.

Tunga frågor att lösa

Åren 1999 och 2000 blir det i Finland, Portugal, Storbritannien och Sverige som leder EG när beslut skall tas om EG:s övergång till en ekonomisk

union med gemensam valuta och förhandlingar om EG-medlemskap för Östeuropa. I tre och ett halvt år kring säkerstillet skulle EG leda av fyra medlemmar, länder som alltid förespråkat löst samarbete istället för politiska åtaganden och nära integration. Listan bör skapa rejäl oro bland länder som Frankrike, Italien och Belgien som alltid arbetat för precis motsatsen, en ständigt närmare knuten gemenskap.

EG-ländernas stats- och regeringschefer kom överens i Lissabon sommaren 1992 att vänta med institutionella reformer till efter att Sverige, Norge, Finland och Östtyskland blivit medlemmar. Näret sex-tio medlemmar EG nu bör-

jar närma sig verkligt har dock regeringsmedlemmar i bland annat Frankrike, Spanien och Tyskland ifrågasatt om EG medlemskap för dem är det gamla systemet som ju beräknats på sex medlemmländer. Medan den formella EG-diskussionen tills vidare begränsas till en mekanisk ändring av huvudgälden, pågår i EG:s över nya förslag till tvärsnittliga regler. Det främsta förslaget från Francois Mitterrand och tyske förbundskanslern Helmut Kohl väntas göra ett utspel när EG samlas för ett extraordinärt toppmöte i Bryssel den 29 oktober om att göra den informella diskussionen till en formell EG-debatt.

YVVA NILSSON

Artikeln avslutas med ett resonemang om väntade förslag från EG-ländernas stats- och regeringschefer om mer genomgripande förändringar av EG-procedurena.

Det är komplicerade förhållanden som behandlas i artikeln, vilket också avspeglas i den språkliga utformningen. Den syntaktiska komplexiteten är tämligen hög, med en genomsnittlig meningslängd på 20 ord och en bisatsfrekvens på 91 per 100 meningar. Värdena är högre än i genomsnittligt tidningspråk. Dessutom är specifikationsgraden hög, med många sifferuppgifter och tidsangivelser, och informationen kommer tätt, med ett successivt införande av nya referenser i texten.

Med detta vill vi inte ha sagt att texten nödvändigtvis är otillgänglig, men den kräver läsare som både är insatta och motiverade att ta till sig informationen.

Artikeln uppfyller ganska högt ställda krav på diskursivitet. Informationen är explicit formulerad och i huvudsak genomskinlig. Det sägs t ex i artikeln att uppgifterna om representation i de olika organen härstammar från en uträkning av ordförandelandet Belgien. I de fall då journalisten går in och tolkar framgår det tydligt av formuleringarna. Det finns alltså analyserande element. Däremot är texten inte i absolut mening kontextberoende. Som nämndes ovan krävs det sannolikt ganska goda insikter i EG/EU-frågan för att informationen ska upplevas som relevant. Någon alldeles tydlig struktureringsprincip kan man inte se, men i och med att huvudtanken lyfts upp i inledningen får läsaren hjälp på traven. Slutligen kan sägas att texten är ovanligt tydlig i sina sanningsanspråk, låt vara att vi nu i efterhand kan se att förutsägelseorna inte på alla punkter var korrekta.

EU - en union i ständig förändring. SDS 941111.

Artikeln handlar, liksom artikeln *Småstater kan styra EG:s framtid*, om de närmaste årens utveckling, och innehållet är därför till stora delar gemensamt. Det finns emellertid också en del skillnader mellan de båda artiklarna, vilket kommer att framgå av analysen.

Författaren till *EU — en union i ständig förändring* konstaterar inledningsvis att EU är en organisation som är stadd i ständig utveckling men också att vi inte kan veta något om utvecklingens riktning. I fem punktade frågor anges artikeln huvudsakliga teman, som också är de teman som tas upp på regeringskonferensen 1996, nämligen anknytningen av de östeuropeiska länderna, jordbrukspolitiken, demokratifrågan, valutaunionen och det militära samarbetet. De angivna frågorna behandlas en och en i texten, med störst utrymme för demokratifrågan, som har många aspekter. Artikelns avslutande del handlar om de tankar som förts fram om att dela in EU i ett A-lag, ett B-lag och ett C-lag.

Innehållet har alltså stora likheter med den i förra avsnittet analyserade artikeln, men journalisten går i det här fallet tillväga på ett annat sätt i sin redovisning av stoffet. Artikeln inleds med en hypotetisk formulering: "Om svenska folket röstar 'ja' blir Sverige medlem i en union som förändras i

grunden." Formuleringen slår an en resonerande ton, som är genomgående i hela texten. Det finns ytterligare en handfull konditionala bisatser som markerar att resonemangen är hypotetiska:

Om Sverige, Finland, Österrike och Norge tar steget in i EU blir de tolv sexton. Unionen får 27 miljoner nya invånare.

Om inte EUs regler ändras sprängs unionens budget.

Men går Sverige med får vi vara med och påverka en organisation som samlar allt fler av Europas stater.

Ett annan språkligt drag som visar på den resonerande karaktären är satskopplingsmönstren, dvs hur den ena meningen fogas till den andra för att skapa en sammanhängande text (se t ex Vagle et al 1993). I journalistiska texter är det vanligaste mönstret att man använder s k additiv satskoppling, vilket innebär att en rad påståenden fogas till varandra utan att några specifika relationer mellan dem görs explicita. I den här texten är en stor del av satskopplingarna adversativa; motstridiga påståenden fogas till varandra med konjunktionen *men*.

Så länge Berlinmuren stod kvar var det inget problem. Järnridån hindrade effektivt alla närmanden till gemenskapen. Men nu måste EU leva upp till sin grundlag.

Alternativet är naturligtvis att EU halverar sitt stöd. Men det skulle utlösa våldsamma protester från franska bönder [...].

EU – en union i ständig förändring

EUROPA Z DAGENS KVAVITTE UVALY

Om svenska folket röstar "ja" blir Sverige medlem i en union som förändras i grundens.

EU i dag är något helt annat än EU om exakt hur unionen ser ut år 2004 vet ingen.

Men går Sverige med får vi vara medlem och påverka en organisation som sammlar allt fler av Europas stater.

Blir det i folkomröstningen på söndag vet vi en sak säkert: EU från den 1 januari 1995 blir medlem i EU från den 1 januari 1995.

Men hur denna union formas i framtiden är högst osäkert. EU är ingen statisk klubb där enligt medlemmar en gång för alla spikas stängda dörren.

Först måste vi bestämma om vi vill gå med i unionen. Sedan måste vi bestämma hur vi vill gå med. För detta krävs en välutvecklad demokrati och ett fungerande rättsväsende.

De senaste åren är det ovanligt mycket som händer i EU.

- Hur ska lederna i Östeuropa krypas till för EU?
- Hur ska unionen bli mer demokratisk?
- Blir det någon Europamestare?
- Alla de här frågorna ska diskuteras på EU:s grund för alla unionens se över. Då ska vi diskutera EU:s framtid i ett stort EU-möte i Bryssel på lördag.

Mer eftersom det handlar om fyra relativt stora saker som rör alla medlemsländer, och som alla måste kommit överens om.

Den stora smällen kommer när Östeuropa ska med.

Allt leva upp till lagen

Enligt EU grundlag, som uppdateras i Rom stadskontoret, är det medlemmarnas skyldighet att följa lagen. Detta innebär att medlemmarna ska lösa alla problem som uppstår i samband med genomförandet av lagen.

Men i många EU-land uppstår stora problem som att vissa lagar inte följs.

Detta innebär att medlemmarna inte följer lagen. Detta är ett allvarigt brott mot EU grundlag.

EU kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Nej! som blev en symbol

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Att följa i de här lagarna i EU blir en grundläggande förutsättning för att kunna delta i EU:s verksamhet. Detta innebär att medlemmarna ska se till att de följer lagen.

En annan fråga är hur medlemmarna ska bidra till EU verksamheten.

Svårare styra

En annan fråga är hur medlemmarna ska bidra till EU verksamheten.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Den största frågan som står på agendan för EU är hur man ska hantera Östeuropa när den ska gå med till unionen.

Detta innebär att kommissionen ska se till att Östeuropa får samma rättigheter som de andra medlemmarna.

Intensiv diskussion väntar

Den största frågan som står på agendan för EU är hur man ska hantera Östeuropa när den ska gå med till unionen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

EUROPAS ABC

Om Europas ABC (A-B-C) vill du veta mer om den som det är här. En lista med alla länder och städer som utgör EU. A-laget: Lissabon. B-laget: Bonn. C-laget: Lissabon. D-laget: Lissabon. E-laget: Lissabon. F-laget: Lissabon. G-laget: Lissabon. H-laget: Lissabon. I-laget: Lissabon. J-laget: Lissabon. K-laget: Lissabon. L-laget: Lissabon.

Den största frågan som står på agendan för EU är hur man ska hantera Östeuropa när den ska gå med till unionen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

EU grundlag, som uppdateras i Rom stadskontoret, är det medlemmarnas skyldighet att följa lagen.

Den största frågan som står på agendan för EU är hur man ska hantera Östeuropa när den ska gå med till unionen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Det är viktigt att alla medlemmarna följer lagen. Detta innebär att kommissionen ska se till att medlemmarna följer lagen.

Artikeln innehåller också exempel på kausala, koncessiva och finala satskopplingar, något som är tämligen ovanligt i vanlig nyhetsprosa, men desto vanligare i utredande och förklarande prosa.

Eftersom parlamentet är den enda församlingen i EU som utses genom direkta val i medlemsstaterna brukar detta kallas ett demokratiskt under-skott.

Trots att parlamentet genom Maastrichtavtalet flyttade fram sina positioner har det begränsad makt.

Men för att det ska fungera måste ländernas ekonomier vara någorlunda "friska".

Slutligen kan i detta sammanhang nämnas förekomsten av att-satsstyrande matriser av typen *faktum är, de här avtalen innebär, alternativet är, man kan slå fast och tanken är* som också hör hemma i resonerande prosa.

Artikeln ger alltså inte bara rak information om ett antal sakförhållanden, utan tar också upp tänkbara och alternativa utvecklingar och resonerar kring dem. Det intressanta med texten är att journalisten lyckas åstadkomma detta utan att den syntaktiska komplexiteten blir påfallande hög. Den genomsnittliga meningslängden är så pass låg som 12,7 ord, bisatsfrekvensen är 65 per 100 meningar respektive 51 per 1000 ord, och satsförkortningarna har värdena 28 respektive 22,1 för motsvarande mått. Artikeln har alltså en syntaktisk komplexitet som i stort sett motsvarar den som man finner i genomsnittliga nyhetsartiklar. Det är uppenbart att journalisten har haft ambitionen att skriva enkelt och begripligt samtidigt som han har försökt reda ut och förklara komplicerade sammanhang. Ytterligare ett tecken på denna dubbla ambition finner man i ordvalet. Journalisten undviker t ex ordet *subsidiaritetsprincip*, som figurerar i många av artiklarna i materialet. I stället ger han den svenska motsvarigheten och smyger i förbifarten in en förklaring:

Den så kallade närhetsprincipen dammades av och ledarna betonade att EU inte ska lägga sig i mer än nödvändigt av nationernas angelägenheter.

Som bör ha framgått av analysen menar vi att artikeln *EU - en union i ständig förändring* uppfyller höga krav på diskursivitet. Den är explicit, genomskinlig, strukturerad och kontextoberoende, och den innehåller fortlöpande analyserande och förklarande partier. Texten gör många intressanta sanninganspråk, men påståendena modifieras ofta och markeras som hypotetiska där det är nödvändigt. Texten utförlighet har åstadkommit genom att den fått ett utrymme som är betydligt större än det som normala nyhetsartiklar brukar få, men utförligheten har inte lett till ett komplicerat och tillkrånglat språk. Artikeln är ett gott exempel på att det går att skriva både begripligt och utförligt om svåra ting.

Regelpaket ska bädda för andra EMU-fasen. SvD 931010.

Artikeln är föranledd av ett möte mellan EG-ländernas finansministrar som hölls dagen innan artikeln var införd. Vid mötet diskuterades nya lagar för EG-ländernas ekonomiska agerande, och artikeln utvecklas till en utförlig genomgång av olika ekonomiska problem som EG-organisationen står inför. Bland annat behandlas problemen med växande underskott i många EG-länder, kraven på ökad konvergens mellan olika valutor, utvärderingen av de olika ländernas ekonomier samt placeringen av det tänkta Europeiska Monetära Institutet.

Liksom i de båda organisationsbeskrivande artiklar som analyserades ovan är det journalisten själv som för ordet. Endast vid ett par tillfällen refereras andra sagesmän. Journalisten ger utförliga besked om de olika frågekomplexen och de konsekvenser som olika handlingslinjer kan få:

Avsikten med detta är att länderna ska bli alltmer lika ifråga om ekonomiska prestanda, dvs att ekonomierna ska konvergera.

Det ska t ex inte i framtiden vara möjligt för en regering att tvinga banker att köpa statsobligationer.

Tanken här är att länderna utsätter varandra för kollegialt tryck, så att budgetdisciplinen hålls, statsskulderna begränsas och inflationen hålls nere.

De syntaktiska mått som använts tidigare tyder på att texten visserligen är elaborerad, men ändå inte särskilt snårig. Den genomsnittliga meningslängden är 17,3 ord och bisatsfrekvensen är 70 per 100 meningar och 40,4 per 1000 ord. Trots att värdena alltså inte är extrema känns texten tung och svåröverskådlig vid den första genomläsningen. Anledningen till detta är sannolikt den höga informationstätheten och den syntaktiska stereotypin.

Informationstätheten indikeras på olika sätt: Nästan hälften av textens bisatser är relativsatser, som bl a används för att förmedla parentetiska påståenden bredvid de påståenden som görs i huvudsatserna. Substantiven, som i stor utsträckning är abstrakta, utgör 28 procent av alla ord i texten, och de långa orden (ord med mer än 6 bokstäver) utgör mer än 30 procent.

Den syntaktiska stereotypin tar sig uttryck i att nästa 80 procent av textens meningar inles med subjektet, en andel som man annars bara finner i etermedienyheternas telegramläsningar och liknande texttyper. I mer varierade texttyper brukar endast två tredjedelar av meningarna inledas av subjektet.

Det är ingen tvekan om att texten i huvudsak svarar mot kriterierna för en diskursiv text, men det är inte en text som friar till sina läsare. Den som vill ta del av informationen får läsa med koncentration och eftertanke, och han ska helst ha goda insikter i den ekonomiska terminologin.

Regelpaket ska bädda för andra EMU-fasen

BRYSEL (SvD)

● EG-ländernas finansministrar enades politiskt på lördagen vid ett möte Bryssel om en serie nya lagar, som gör det möjligt att den 1 januari nästa år inleda den andra fasen på vägen mot Ekonomisk och Monetär Union, i enlighet med Maastrichtfördraget.

De nya lagarna kommer också att gälla Sverige vid ett eventuellt EG-medlemskap. Det nya regelpaketet, som formellt måste beslutas vid ett senare möte, syftar till en gemensam budgetdisciplin i EG-länderna. Allt för stora, och framförallt olika stora budgetunderskott går inte att förena med de fasta växelkurser, som är målet för unionen.

Växande underskott

De stora och växande budgetunderskotten anses också vara en av orsakerna till det senaste årets upprejade valutakriser. Dessa kriser har som bekant tvingat EG att, åtminstone för tillfället, vidga variationsbredderna i det Europeiska Monetära Samarbetet (EMS) till plus minus 15 procent från tidigare plus minus 2,25 procent.

I realiteten råder det därmed idag flytande växelkurser i större delen av EG, endast Tyskland och Holland har kvar det smalare bandet.

Vid det informella finansministermötet på lördagen diskuterades möjligheten att återupprätta valutasarbetet i sin gamla form.

Diskussionen ledde dock inte till några konkreta förslag.

Intrycket från mötet är snarare att ministrarna vill skjuta återgången till smala band på framtiden och i stället sikta in sig på ytterligare harmonisering och samkörning av den ekonomiska politiken, i synnerhet finanspolitiken.

Ökad konvergens

Avsikten med detta är att länderna ska bli alltmer lika i fråga om ekonomiska prestanda, dvs att ekonomierna skall konvergera. Ökad konvergens minskar riskerna för valutaspekulationer. Först när denna konvergens har nått en tillfredställande nivå, vågar man återgå till de gamla fastare kursrelationerna.

De nya lagar man enades om på lördagen har just ett sådant syfte. De ska t ex förbjuda EG-ländernas centralbanker att finansiera allt för stora budgetunderskott. En definition av vad som är ett alltför stort budgetunderskott finns också med i paketet.

Inget land, som önskar deltaga i den Ekonomiska och Monetära Unionens tredje fas, får ha ett budgetunderskott som ligger över 3 procent av landets bruttonationalprodukt.

De nya reglerna förbjuder också stat och kommun att tillskansa sig förtur på kapitalmarkanden. Det ska t ex i framtiden inte vara möjligt för en regering att tvinga banker att köpa statsobligationer.

Detta har tidigare varit mycket vanligt. I Sverige var t ex bankerna länge tvungna att köpa och ligga kvar med stora mängder bostadsobligationer.

Vid mötet på lördagen diskuterades finansministrarna också om formerna för den gemensamma examinering, som varje EG-land med jämna mellanrum skall genomgå. Tanken här är att länderna utsätter varandra för kollektivt tryck, så att budgetdisciplinen hålls, statsskulder begränsas och inflationen håll nere. Även i fråga om inflation finns ett inträdeskrav till det tredje, och sista steget i EMU.

Inget deltagarland får ha en inflation som ligger 1,5 procentenheter över de tre bästa ländernas inflationsnivå.

EG-kommissionens ekonomiansvarige Henning Christophersen sade efter mötet att det nu finns förutsättningar för att vid årskiftet ta ett steg närmare den Ekonomiska och Monetära Unionen.

– Att hålla tidtabellen i denna process är viktigt för trovärdigheten i hela vårt arbete, sade han.

Svåra beslut väntar

Två svåra beslut återstår dock innan man kan ta steget.

För det första måste man enas om var det nya Europeiska Monetära Institutet skall ligga.

Detta institut är föregångaren till den gemensamma centralbank, som skall bildas i den tredje och sista fasen.

Tyskland har inlett en diplomatisk kampanj för att institutet

skall förläggas till Frankfurt, där i dag den tyska centralbanken Bundesbank ligger. Holland, Storbritannien och Spanien har också visat intresse för att bli värdland för institutet.

Grundtipset i dag är att det förläggs till Frankfurt och får antingen en holländsk eller en fransk chef. Beslut i dessa frågor kommer vid det extra EG-toppmötet, som är planerat till den 29 oktober i Bryssel.

Vitbok publiceras

Vid finansministermötet på lördagen informerade kommissionspresidenten Jacques Delors ministrarna om det arbete som pågår inom kommissionen med en plan för ökad sysselsättning och tillväxt.

Denna plan skall i form av en så kallad vitbok presenteras till det ordinarie toppmötet i december.

Målet med planen är att EG-blocket mot slutet av 1990-talet skall ha en varaktigt tillväxt på nivån 3 procent (i dag: minus 0,5 procent). Arbetslösheten, som i dag ligger över 11 procent skall då ha pressats ner till sex-sju procent, sade Jacques Delors.



MATS HALLGREN

Framtidens EU dukar bordet för ett A- och B-lag. Östra Småland 941112.

Artikeln om framtidens EU är ovanlig såtillvida att den givits utrymme i en lokaltidning. Majoriteten av de översiktliga artiklarna som tar upp EU:s organisation ur ett eller annat perspektiv finner man normalt i stockholms-tidningarna eller de övriga storstadstidningarna. Av 176 artiklar om organisation och avtal var endast 53, dvs 30 procent införda i någon av de 7 lokaltidningarna. Av de 63 artiklar som kategoriserats i innehållskategorin organisation var antalet bara 16, dvs 25 procent.

Artikeln är nästan helt och hållet deskriptiv, och det är journalisten som för ordet hela tiden. I ingressen konstateras att EU kommer att förändras men att det är oklart hur. Brödtexten inleds med en beskrivning av regeringskonferensen 1996 och de sakfrågor som kommer att tas upp där. Journalisten markerar explicit den osäkerhet som råder om mötets exakta innehåll: "Troligen kommer regeringskonferensen också att ta upp reglerna för [...] EMU." Därefter redogörs för tänkbara framtida utvidgningar av unionen.

Diskussionerna om utvidgning har lett till olika förslag till hur den större framtida unionen ska vara utformad. Journalisten beskriver i tur och ordning de tyska kristdemokraternas förslag om en hård kärna och andra löst anknutna stater, Edouard Balladurs förslag om olika, varandra innefattande cirklar, John Majors förslag att unionen ska organiseras som ett smörgåsbord, och slutligen ett slags kompromissförslag.

De olika förslagen är klart och tydligt beskrivna i texten. Däremot är rubriken missvisande. Sammankopplingen av det dukade bordet och tanken på ett A- och ett B-lag hänför sig till olika förslag.

Artikelns sista avsnitt handlar dels om arbetslöshetsproblemen, dels om bristen på öppenhet inom EU. I den allra sista meningen formulerar journalisten sin enda egna tolkning av den tänkbara utvecklingen: "Om inte öppenheten i ministerrådet [...] ökar kan följden bli krav på att det folkvalda Europaparlamentet får mer att säga till om."

Artikeln har alltså en rak, beskrivande struktur, där de olika aspekterna på problemkomplexet betas av en efter en, på ett sätt som gör det lätt att ta till sig innehållet. Läsningen underlättas ytterligare av journalistens ambition att markera textstrukturen genom att inleda varje större avsnitt med en generell, sammanfattande mening, som sedan följs av mer specificerade beskrivningar. I ingressen anges ramarna för det första avsnittet med meningen "Hur organisationen ska utvecklas i framtiden blir det stora ämnet när EU-ländernas regeringar möts i en konferens 1996". Man kan här också notera att regeringskonferensen introduceras som en tidigare okänd referent i texten. Nästa större avsnitt inleds med meningen "Under hösten har en diskussion om EU:s framtid förts i bl a Frankrike och Tyskland". Därefter följer den detaljerade beskrivningen av förslagen. Det sista större avsnittet inleds också med en sammanfattning: "EU har de senaste åren ställts inför flera svåra ekonomiska och politiska problem. Arbetslösheten och bristen på öppenhet är två områden som kräver snara insatser." Vad

Framtidens EU dukar bordet för ett A- och B-lag

EU kommer att förändras. Oavsett hur det går i den svenska folkomröstningen växer EU. Hur organisationen ska utvecklas i framtiden blir det stora ämnet när EU-ländernas regeringar möts i en konferens 1996.

Vid regeringskonferensen ska Maastrichtfördraget utvärderas. Formerna för ett europeiskt försvarssamarbete ska laggas fast och EU-institutionernas inbördes maktförhållanden utredas.

Troligen kommer regeringskonferensen också att ta upp reglerna för den ekonomiska och monetära unionen, EMU.

Ett förhållande som starkt påverkar EU:s framtid är att organisationen hela tiden blir större. Finland och Österrike har sagt ja till medlemskap. Folkomröstningar ska avgöra medlemskapsfrågorna i Sverige och Norge.

Polen och Ungern har ansökt om medlemskap medan Tjeckien och Slovakien väntas göra det inom några år. I ytterligare några öststater diskuteras medlemskap i EU.

Frågan är hur stort EU kan bli utan att organisationen måste ändras på väsentliga punkter.

Hård kärna

Under hösten har en diskussion om EU:s framtid förts i bl.a. Frankrike och Tyskland.

Både den franske premiärministern Balladur och de tyska kristdemokraterna har fört fram tankar på en slags klassindelning av medlemsländerna. EU skulle kunna sagas bli uppdelat i ett A- och ett B-lag.

I de tyska kristdemokraternas rapport om EU:s framtida utveckling talas om en "hård kärna" som består av Tyskland, Frankrike och de tre Benelux-länderna. Den här kärnan skulle ta på sig ett särskilt ansvar för att driva den europeiska integrationen vidare, både ekonomiskt och politiskt.

Övriga EU-länder skulle samverka med kärnlanderna efter vilja och förmåga.

Balladur i Frankrike har föreslagit en liknande organisation

Han talar om tre cirklar. Den innersta cirkeln är en slags kärna. Vilka länder som ska ingå i kärnan preciseras dock inte. Balladur tilltrödde till den inre cirkeln har de länder som är beredda att föra integrationen vidare, särskilt när det gäller försvaret, gemensam valuta och gemensam centralbank.

I den andra cirkeln, utanför kärnan, finns övriga EU-länder och i den tredje, yttre, cirkeln finns alla europeiska stater utanför EU. Med dem tänker sig Balladur att EU ska samverka på olika områden.

Brittiskt smörgåsbord

Britterna är inte särskilt intresserade av att det blir en inre cirkel av länder som driver samarbetet längre än de övriga EU-länderna.

Premiärminister John Major har i stället föreslagit en annan modell där EU blir något av ett smörgåsbord.

Det ska vara ett mångfasetterat samarbete där varje medlemsland, efter egen önskan och förmåga, väljer att vara med i en mer långtgående integration på ett eller flera områden.

Det skulle alltså exempelvis kunna bli samverkan mellan Storbritannien och Frankrike på ett område och mellan Tyskland, Spanien och Italien på ett annat.

Huvudsaken är att det inte blir någon hård kärna av stater som springer ifrån de andra.

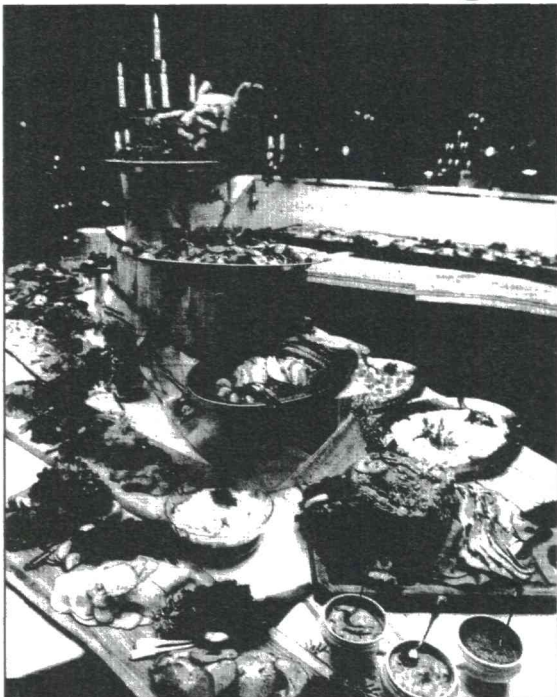
Även ett mellanlag mellan Balladurs och Majors förslag har förekommit i debatten.

Här skulle basen vara ett sammanhållet EU, som i Balladurs modell skulle kallas "Länderna skulde dock vara fria att välja olika samverksansområden där två eller flera länder kan föra integrationen vidare, ungefär som i Majors smörgåsbord. Eftersom det då blir olika länder som samverkar i olika frågor uppstår ingen avgränsad inre cirkel.

Sysselsättning

EU har de senaste åren ställt inför flera svåra ekonomiska och politiska problem. Arbetslösheten och bristen på öppenhets är två områden som kräver snara insatser.

EU-kommissionen la förra



EU som ett smörgåsbord där medlemsländerna plockar för sig av olika samverksansprojekt är den brittiska modellen för EU:s framtid. I Tyskland och Frankrike ser debattörer hellre en fast samverkan mellan några av medlemsländerna som bildar en inre cirkel.

hosten fram ett program för sysselsättning och tillväxt. Medlemsländerna uppmanades att dra igång byggprojekt och att förändra arbetslagsutrustningen.

Desutom ställdes pengar till förfogande för bygg- och forskningsprojekt. Arbetslösheten torde dock

även i fortsättningen komma att vara en tung fråga vid EU:s toppmöten.

EU har kritiserats för bristen på öppenhet. Medborgarna får inte veta särskilt mycket om besluten i de olika institutionerna. Kommissionen och ministerrådet har visserligen glatt lite på dörrens det senaste året

men inte så mycket att kritiken tystnat.

Om inte öppenheten i ministerrådet, som har den största makten, ökar kan följden bli krav på att det folkvälda Europaparlamentet får mer att säga till om.

Rolf Ljung

journalisten gör är att han explicit formulerar vad van Dijk (1980) kallar textens makropropositioner, ett förfarande som hjälper läsaren att hitta rätt i den ganska avsevärda informationsmängden. Läsningen underlättas också av den ganska enkla syntaktiska strukturen. Den genomsnittliga meningslängden är endast 13,5 ord.

Artikeln uppfyller de flesta diskursivitetskriterierna, möjligen med undantag för det analyserande draget, som är svagare företrätt än i flera av de övriga organisationsbeskrivande artiklarna.

EG-parlamentet flyttar in i "piratbygge". SkD 931003.

Artikeln, som är skriven av TT:s Brysselkorrespondent, behandlar en mycket konkret aspekt av EG/EU:s organisation, nämligen EG-parlamentets lokalisering, vilket skiljer den från de övriga organisationsbeskrivande artiklarna, som tar upp mer abstrakta frågor. Textens karaktär är också delvis annorlunda, med otydligare disposition och blandning av olika stillägen.

I ingressen slår journalisten an en konkret och vardaglig ton, och berättar att parlamentsledamöterna smiter iväg till Bryssel, att de till och med har låtit bygga ett parlament åt sig och att de vill sitta i samma stad som den verkliga makten. Man kan ana en raljerande och kanske kåserande stilsträvan hos skribenten.

I andra spalten beskrivs entreprenören Etienne Davignons agerande för att få till stånd byggandet av en ny parlamentsbyggnad i Bryssel. Därefter redogörs mycket åskådligt för hur ministrarna "kunnat se det nya palatset växa upp på en kulle rakt framför ministerrådet".

Det faktum att den nya byggnaden håller på att bli klar blottade en konflikt mellan Frankrike och Belgien och tvingade EG:s regeringschefer att anta en kompromiss om tänkbara extramöten i Bryssel. Beslutet föranleder journalisten till ytterligare en raljerande och kåserande formulering: "Och EG-parlamentarikerna har genast upptäckt ett stort behov av extramöten." Även den följande utgången ger prov på ett kåserande grepp med den drastiska sammanställningen av "Gattförhandlingarna och bananer". Direkt därpå följer en sakligt hållen beskrivning av den nya byggnaden och dess faciliteter.

Under rubriken *Utbyggnad* kommer så plötsligt ett avsnitt om den gamla parlamentsbyggnaden i Strasbourg, som måste byggas ut. Implicit hänvisas på nytt till den fransk-belgiska konflikten, som accentueras av den följande informationen om att EG:s budget inte tål både ett nybygge och en utbyggnad.

I artikelns avslutning återknyter journalisten till Etienne Davignons verksamhet, och han lyckas också få till en svenskvinklad knorr på slutet med en uppgift om Carl Bildts tal.

Artikeln är alltså, som bör ha framgått av referatet, ganska disparat till sin karaktär. Innehållet kretsar kring byggandet av det nya parlamentshuset i Bryssel, men den handlar samtidigt om ekonomisk-politiska manipulatio-

EG-parlamentet flyttar in i "piratbygge"

EG-parlamentet håller sina möten i Strasbourg i Frankrike, står det i alla skolböcker om EG. Men nu smiter de 518 ledamöterna i väg och möts i den stad där de egentligen vill vara, i Bryssel.

De har till och med låtit bygga ett nytt parlament åt sig för detta tillfälle – ett palats som beräknas kosta drygt nio miljarder kronor. För parlamentariker-na vill sitta i samma stad som den verkliga makten inom EG, där kommissionen sitter och där EG:s beslutande organ, ministerrådet, möts.

Parlamentariker-na har redan nu sina utskottsmöten i Bryssel men vill också att deras parlamentsdebatter på horas bänke i maktens korridor. Problemet är att det är EG-ländernas regeringar som bestämmer och de har slagit fast att EG-parlamentet ska hålla sina möten i Strasbourg.

I Belgien finns dock många som vill att Bryssel ska stadfastas som Europas huvudstad genom att även bli säte för EG-parlamentet.

En av dessa är Etienne Davignon. Han är tidigare EG-kommissionär och nu bland annat styrelseordförande för belgiska jättekoncernen Société Générale. Han spelar på både det politiska och ekonomiska fältet. Davignons koncern satte tillsammans med belgiska tjänstepensionsbolaget COB i gång byggandet av ett nytt parlament som ett "piratbygge" – helt i strid med EG-regeringarnas beslut men med välsignelse av belgiska regeringen. Han fick EG-parlamentet att skriva hyresavtal för det blivande palatset på 27 år, trots att parlamentariker-nas budgetramar inte klarar det.

Det var startsignalen för Belgiens största byggprojekt, och EG-ministrarna har varje gång de besökt Bryssel de senaste två åren kunnat se det nya palatset växa upp på en kulle rakt framför ministerrådet.

Kompromiss

När stats- och regeringscheferna möttes i december i fjol kunde de inte bara strunta i parlamentsbygget. Men den franska regeringen var inte heller beredd att ge efter och släppa EG-parlamentet från Strasbourg. Beslutet blev en kompromiss. De ordinarie mötena, en vecka per månad, ska även i

fortsättningen hållas i Strasbourg. Men vid behov av extramöten får de hållas i Bryssel.

Och EG-parlamentariker-na har genast upptäckt ett stort behov av extramöten. Det blir tre tvådagarsmöten under resten av det här året och minst fyra nästa år.

På dagordningen för öppningsmötet onsdag-torsdag står frågor om bli a Gattiförhandlingarna och bananer. An så länge är bara första delen av det pampiga 13-våningshuset på 57 000 kvadratmeter klar, men den är redan ett blickfång med sin ovanliga välvda glasbåge till tak. Resten, drygt 300 000 kvadratmeter, ska stå klart 1996 och omfattar två stora kontors- och affärskomplex.

Den nya parlamentsalen står klar med 627 numrerade platser. Men det finns plats för 750 parlamentariker, och den ska kunna byggas om för att harbargera 900 politiker. Det finns också tomma tolktrum utöver de nio som behövs för dagens EG. Därmed är det nya parlamentet förberett för ett utvidgat EG. De nuvarande tolv länderna ska välja 567 parlamentariker vid EG-vallet nästa år.

Utbyggnad

Men i Strasbourg behöver parlamentet byggas ut för att kunna hysa fler medlemsländer. Frankrikes regering och stadens styrande pressar på EG för att få ett snabbt beslut om

utbyggnad, och man vill starta i mars nästa år för att det ska kunna vara klart 1996.

Det finns ingen som i dag kan svara på hur EG-budgeten ska kunna klara av alla dessa ökade kostnader. Budgetramarna är fastlagda ända till 1999. För parlamentet kommer hyran för de nya lokalerna i Bryssel att stiga i rask takt till 100 miljoner ecu om året, motsvarande drygt 900 miljoner kronor, och överstiga utrymmet i långtidsbudgeten. Då finns det inga pengar till ytterligare hyreskostnader som skulle bli följden av en utbyggnad i Strasbourg.

I Bryssel utropar fastighetsdirektörerna att början på parlamentsbygget bevisar att det har verkligen är Europas huvudstad. Tidningen Le Soir har en 20-sidig bilaga för att fira handelsen. Davignon fortsätter att dra i trådarna för att parlamentet i allt högre utsträckning ska flyttas över till Bryssel.

I en intervju i Le Soir medger han att bygget är ett riskprojekt, men han hänvisar till att EG-parlamentet behöver nya lokaler bland annat för att nya medlemsländer ska kunna komma in. Samtidigt drar han i trådarna för att hjälpa ansökan-lander som Sverige att komma med i EG. För ett par veckor sedan ordnade han ett möte där statsminister Carl Bildt fick klargöra Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik i ett tal som sprids inom EG.

HENRIK BRORS

ner, nationella prestigekonflikter och EG:s ansträngda ekonomi. Stilläget varierar också med både vardagliga och kåserande formuleringar, som blandas med den journalistiska normalprosan. Artikeln är med andra ord inte någon typiskt diskursiv text. Den kan emellertid vara funktionell just genom att den avstår från det gravallvar som präglar en del av de övriga organisationsbeskrivande artiklarna.

Sammanfattande om de organisationsbeskrivande artiklarna

De fem artiklar som analyserats i det här avsnittet visar att det mycket väl går att skriva journalistiska texter som är diskursiva och som bidrar till att skapa sammanhang i en komplicerad fråga. De flesta som har läst någon av dessa artiklar har rimligen fått sin bild av EG/EU fördjupad eller förändrad på en eller flera punkter.

Samtidigt bör det emellertid påpekas att förekomsten av dessa artiklar inte i något väsentligt avseende ändrar bilden av det totala utbudet. Artiklarna är hämtade från en innehållskategori som är lågfrekvent bl a därför att den ställer speciella krav på skrivandet. Det är svårt att skriva enligt medielogikens mönster om man ska behandla ekonomiska eller administrativa frågor. Fenomenen är abstrakta och låter sig inte så lätt personifieras. I de fall då någon politiker eller EU-tjänsteman gjort något utspel i en organisationsfråga får texten genast en annan karaktär.

Det är inte heller någon tillfällighet att tre av artiklarna är från storstadstidningar (SvD och SDS) och en från TT:s Brysselkorrespondent. Att den femte artikeln är från Östra Småland är närmast att betrakta som undantaget som bekräftar regeln.

Den diskursiva ansatsen leder också lätt till att textens struktur blir avancerad med komplex meningsbyggnad och abstrakt ordförråd (jfr ovan sid 62f om de debattrefererande artiklarna). Desto intressantare är det att notera att det faktiskt går att skriva sammanhängande även med en enkel syntaktisk struktur, vilket artiklarna från Sydsvenska Dagbladet och Östra Småland är exempel på.

Sammanfattande om sammanhang och fragmentarisering

Den viktigaste slutsatsen man kan dra av textanalyserna är att det gäller att vara försiktig när man uttalar sig om dagspressutbud (och rimligen om medieutbud överhuvudtaget). Så snart man lämnar den övergripande nivån, där man kan generalisera utifrån kvantitativa data, och går ner på en nivå där man i större utsträckning granskar detaljer blir bilden snabbt splittrad. Det är allra mest påtagligt i analyserna av de debattrefererande artiklarna; personporträtten och de organisationsbeskrivande artiklarna är inbördes mer lika varandra.

På en del punkter kan man ändå säga att den bild som framträdde vid den kvantitativa utbudsanalysen förstärks och blir tydligare i konturerna. De skillnader vad gäller utbudets omfattning som finns mellan olika tidningstyper tycks samspela med eller förstärkas av en skillnad i djup i beskrivningarna. De artiklar som i analyserna ovan har ansetts uppvisa diskursiva drag, dvs ge djup och sammanhang i beskrivningarna, är huvudsakligen hämtade från stockholmstidningarna och en av de övriga storstadstidningarna, nämligen SDS.

Tanken att dagspressen ger information som fördjupar den tv-förmedlade informationen är med andra ord bara delvis riktig. För vissa delar av dagspressen stämmer det, men inte för dagspressen i stort.

AKTÖRERNA OCH DERAS YTTTRANDE

En intressant fråga att ställa till materialet är vilka personer som får utrymme och som kan göra sig hörda i dagspressutbudet. Under tiden före folkomröstningen utvecklades en mycket stor aktivitet i det svenska samhället; politiker reste runt i landet och propagerade för sina respektive ståndpunkter, lokala organisationer höll möten och debatter, och människor diskuterade med varandra både privat och på arbetsplatserna. Det är naturligtvis bara en bråkdel av alla dessa aktiviteter som redovisas i dagspressen. Det mesta av det som skedde, skedde utanför det journalistiska sökarljuset. Att studera vad som faktiskt uppmärksammades kan emellertid säga något om de journalistiska övervägandena och de konsekvenser journalisternas val får för informationsutbudet. Journalisterna har ju, som framgick i kapitlet *Teoretiska utgångspunkter*, en betydande makt när det gäller att orkestrera det offentliga samtalet. Studiet av aktivitetsbevakningen kan också säga något om vilka grupper som har möjlighet att nå ut med information.

Den studie som redovisas i detta kapitel bygger på de artiklar som tillhör innehållskategorin *svensk debatt* och samtidigt evenemangstypen *möte*. Sammanlagt finns i materialet 157 artiklar av denna typ, dvs ungefär 12 procent av det totala antalet artiklar. Syftet med studien är att se vilka personer som får komma till tals i artiklarna, i vilken utsträckning EU-förespråkare respektive EU-motståndare uppmärksammas, och på vilka sätt de får utveckla sina resonemang.

Vid analysen av de 157 artiklarna noterades alla namngivna personer som refererades eller citerades och som fick uttrycka en tydlig ståndpunkt i frågan om ja eller nej till EU. Antalet omnämningar i en och samma artikel har inte beräknats. Däremot har en person räknats flera gånger om han eller hon förekommer i mer än en artikel. I tabell 13 redovisas resultatet av genomgången för de olika tidningarna och tidningstyperna.

Tabell 13. Förespråkare respektive motståndare som får komma till tals i artiklar om möten/svensk debatt. Absoluta tal och procentuell andel.

	Förespråkare		Motståndare		Totalt
	Antal	Procent	Antal	Procent	
ARB	10	63	6	38	16
BAR	15	71	6	29	21
BOHUS	6	67	3	33	9
DN	14	64	8	36	22
LT	12	57	9	43	21
SDS	12	80	3	20	15
SkD	12	86	2	14	14
SvD	35	71	14	29	49
VF	8	89	1	11	9
VK	12	55	10	46	22
ÖP	9	45	11	55	20
ÖS	13	77	4	24	17
Stockholm	49	69	22	31	71
Malmö	34	76	11	24	45
Landsort	75	63	44	37	119
Totalt	158	67	77	33	235

Det mycket påtagliga resultatet av analysen är att de personer som företräder ja-sidan får betydligt större utrymme i artiklarna än de personer som företräder nej-sidan. EU-förespråkarna förekommer ungefär dubbelt så ofta som EU-motståndarna. Förhållandet är likartat i alla tre tidningstyperna (med allra störst ja-övervikt i malmötidningarna) och i de flesta enskilda tidningarna. Den enda tidning som har övervikt för EU-motståndarna är föga förvånande Östersundsposten. Vad som är förvånande är att övervikten där inte är större till nej-sidans fördel.

Vad är nu anledningen till ja-sidans stora övervikt? Är det så att ja-sidan hade större aktivitet än nej-sidan med dubbelt så många möten, eller är det så att tidningarna medvetet eller omedvetet ger en skev bild av verkligheten på den här punkten? Den första förklaringen kan sannolikt tillbakavisas. Det finns inget som talar för att ja-sidans aktivitet var större än nej-sidans, låt vara att förhållandet inte går att kontrollera. Däremot var det sannolikt

så att ja-sidans aktiviteter var av en annan karaktär och hade andra typer av deltagare än nej-sidans aktiviteter (jfr Jarlbro & Palm 1996). Vid de möten som ja-sidan arrangerade framträdde ofta en eller flera kända politiker som drog till sig både publik och massmedial bevakning. Nej-sidans möten hade oftare lokal karaktär med medverkan av personer med mer begränsad medial genomslagskraft.

Ett närmare studium av vilka personer som figurerar i artiklarna ger en antydan om förhållandena. Följande ja-företrädare figurerar mer än tre gånger i materialet (antalet förekomster inom parentes):

Carl Bildt (24), Ingvar Carlsson (12), Mona Sahlin (8), Margareta af Ugglas (5), Anders Carlberg (4), Beatrice Ask (4), Pär Granstedt, Alf Svensson, Ulf Dinkelspiel, Jörgen Andersson, Hans Flugger, Odd Engström, Leif Blomberg och Bo Dockered (alla 3).

Med några få undantag är det frågan om personer som inte tarvar någon närmare presentation. Bland dem som förekommer en eller två gånger märks dessutom personer som Bengt Westerberg, Göran Persson, Ulf Adelsohn, Olof Johansson, Pehr G Gyllenhammar, Percy Barnevik och Pierre Schori. Det förekommer förvisso också personer som är okända för en bred allmänhet, men det är ingen tvekan om att det är det politiska etablissemanget som dominerar.

Av EU-motståndarna är det bara fyra personer som förekommer mer än två gånger, nämligen Margareta Winberg (8), Björn von der Esch (7), Hans Lindqvist (4) och Per Gahrton (3). Av dessa uppmärksammas von der Esch inte så mycket för det han hade att säga om EU som för att han vid ett nomineringsmöte ströks från sörmlandsmoderaternas riksdagslista.

Den viktigaste förklaringen till skevheten i bevakningen har sannolikt med personuppsättningen på de respektive sidorna att göra. Vid ja-sidans evenemang framträdde personer som kontinuerligt utsätts för massmediernas bevakning; de uppmärksammas vare sig de pratar om EU eller om något annat. Nej-sidans företrädare är inte a priori massmedialt intressanta (om de inte som von der Esch utätts för uppseendeväckande behandling) och då blir deras framträdanden i EU-frågan inte heller kontinuerligt bevakade. Det verkar alltså som om tidningsredaktionernas normala bevakningsrutiner har tillämpats också på EU-frågan, med ty åtföljande skevhet i bevakningen (jfr Palm 1996).

En fråga som inställer sig när man ser listan på de personer som får framträda i artiklarna är varför Carl Bildt har en så dominerande ställning. Han förekommer dubbelt så ofta som Ingvar Carlsson och tre gånger så ofta som den oftast refererade EU-motståndaren, Margareta Winberg.

En stor del av förklaringen till Carl Bildts genomslagskraft ligger rimligen i de strukturella förhållandena. Bildt var ända fram till september 1994 landets statsminister och som sådan givetvis ett intressant bevakningsobjekt. Därefter gick han in i rollen som oppositionsledare, en roll som också skapar medieintresse. Detta ger emellertid inte hela förklaringen. Ingvar Carlsson

hade ju en likartad position utan att få samma utrymme i tidningarna. En kompletterande förklaring står förmodligen att söka i Carl Bildts mediala framtoning och i hans verbala skicklighet. Han förstår att anpassa sina framträdanden och den språkliga utformningen så, att de tillgodoser både mediernas och den närvarande publikens intresse. Av de artiklar som ingår i materialet kan man bland annat se hur han utnyttjar konflikttekniken, som medierna gärna hakar på, hur han gör lokala anknytningar och hur han, där det är lämpligt, väljer drastiska formuleringar som roar publiken och som undanröjer en del av journalisternas (och rubriksättarnas) formuleringsproblem.

Konflikttekniken utnyttjas både mot andra ja-anhängare (den socialdemokratiska ledningen) och mot motståndare i EU-frågan:

Det är uppenbart att valtemperaturen stiger, och Carl Bildt gick också till fränt angrepp mot socialdemokraterna, som han betecknade som ett vacklande och velande parti, bland annat i EU-frågan. (DN 17.4.94)

- Så länge den socialdemokratiska partiledningen vägrar att ta sitt ansvar för att skapa en positiv EU-opinion finns det anledning till oro inför den svenska folkomröstningen om EG-medlemskapet, sade Carl Bildt [...] (Bohuslänningen 26.10.93)

- Per Gahrton vilseleder medvetet när han påstår att vi kan rösta nej på söndag och sedan ändå bli medlemmar om ett par år om det skulle visa sig vara bättre, förklarar Carl Bildt. (SvD 9.11.94)

Han kritiserade också Birger Schlaug, Gudrun Schyman och per Gahrton och framhöll att de inte låtsas om de påtagliga brister som finns i EES-avtalet. (Barometern 7.11.94)

På besök i norrländska småbygdsområden anslår han andra tongångar. Påståendena är inte så tvärsäkra som vanligt, och innehållet är lokalt förankrat.

Svenska småföretagare har större överlevnadsmöjligheter om Sverige blir medlem i EG än om vi står utanför. (DN 12.10.93)

Ett EG-medlemskap innebär troligen inga större förändringar av regionalpolitiken, menade Carl Bildt. Sannolikt kommer Sverige att få behålla både transportstödet och det stöd som går till jordbrukarna i norra Sverige. (SvD 12.10.93)

I tal inför moderata ungdomar och andra säkra ja-anhängare blir formuleringarna gärna mer drastiska och slagkraftiga.

Om rörelsen Nej till EG skulle få sin vilja igenom och även EES-avtalet revs upp skulle det "föra Sverige in i isolering och förfall" sade han. - I den europeiska framtidsdebatten skulle vi riskera att få gå armkrok med rödbruna isolationister och hatiska nationalister. (SvD 25.10.93)

- Säger vi nej till medlemskap då är det EES-avtalet som gäller och då kommer vi att bli en randstat. Då har vi ställt oss utanför inflytande och möjlighet till samverkan, samtidigt som vi är beroende [av] de beslut som fattas av det övriga Europa. - Det innebär ett stort demokratiskt underskott och försvarar förutsättningarna för vår egen ekonomiska utveckling. (SkD 25.10.93)

Om nej-sidans bild av EU vore riktig, skulle det krävas bataljoner av soldater för att hålla kvar människor i unionen. Men det är ju ingen kö för att träda ut precis, säger Carl Bildt och far efter en snabblunch vidare för ett avslutande torgmöte i Stockholm. (ÖS 7.11.94)

I en studie av språkliga förändringar i politikeranföranden under efterkrigstiden har Svensson (1993) visat att det språk som politikerna använder har utvecklats mot större slagordsmässighet och ökad medieanpassning i syfte att skaffa sig det nödvändiga utrymmet i massmedierna. Carl Bildt är en typisk exponent för denna utveckling, och det är uppenbart att han utnyttjar tekniken med framgång - han har inga svårigheter att nå ut med sina budskap.

Det går givetvis inte att hävda att Ingvar Carlsson i någon absolut mening skulle vara en sämre talare än Carl Bildt och att han därför skulle vara mindre intressant för medierna. Det framgår emellertid ganska tydligt i artikelmaterialen att Carlsson företräder en annan talarstil som är mer förutsägbar och där formuleringarna inte lika lätt kan passas in i den journalistiska texten (jfr Vainionpää 1995). Vissa av de refererade anförandena har närmast appellmöteskaraktär, där man kan spåra inflytanden från den hundraåriga arbetarrörelsetraditionen:

EU-motståndarna står för en passiv och uppgiven syn när det gäller Sveriges möjligheter att utvecklas och påverka. Vi är många som tvärtom har framtids-optimismen och tror att Sverige i EU skall kunna påverka och själv utvecklas positivt. Därför, rösta ja på söndag! För demokratin, för freden och för jobben! (DN 13.11.94)

I vissa av de refererade anförandena anknyter Ingvar Carlsson till den trovärdighetsargumentering som framför allt socialdemokraterna använde sig av i kampanjens slutskede. Tekniken var av allt att döma effektiv, men den ger inte upphov till några medialt gångbara formuleringar:

Ni har mitt ord på att vi kommer att fortsätta vår militära alliansfrihet. Ni har mitt ord på att vi kommer att behålla allemansrätten. (SkD 13.11.94)

- Är det någon som tror att 16 förbundsordförande skulle säga ja om ett medborgarskap ledde till massarbetslöshet? Tror ni att Maria-Pia Boëthius skulle säga ja om det hotade jämställdheten eller Kommunals ordförande Lillemor Arvidsson om det hotade välfärden? frågade Ingvar Carlsson retoriskt. (Arbetet 13.11.94)

Carlsson använder grepp som av lång tradition har ansetts fungera i situationer då man vill påverka en grupp människor som man har framför

sig - och det är ju också i den situationen som Carlsson håller de refererade talen. Det är emellertid inte självklart att dessa grepp är funktionella i den massmediekontext som är den viktigaste arenan för den moderna politiska kommunikationen. I ett inslag i Aktuell den 13.9.1995 bekräftar Ingvar Carlsson själv denna tanke. På frågan om han inte har några svagheter svarar han:

Jo, det har jag, jag ... som politiker har jag ju en del brister. Jag skulle önskat att jag hade varit betydligt skickligare i TV och radio, framför allt TV, som jag inte alltid har hanterat så bra. Jag ska ...

Intervjuaren: Hur skulle du önskat att du hade varit då?

Alltså TV-mediet kom ju fram mitt i min politiska karriär. Där är det viktigt att i några få satser kunna utveckla ett ganska invecklat resonemang. Och jag är visserligen inte strängsk i den meningen att jag behöver en timme på mig, men helst vill jag ha en fem minuter om det ... om det är ett krångligt ämne.

Det som kännetecknar de övriga ja-anhängare som figurerar i artikel-materialet men som bara förekommer någon enstaka gång är den stora förutsägbarheten. Var och en talar om det som de brukar tala om. Följande båda exempel kan få illustrera fenomenet. Alf Svensson får uttala sig om familjepolitik och Bo Dockered om jordbruksfrågor.

Inom EU får kds flera bundsförvanter för sin familjepolitik - med vårdnadsbidrag - än vad fallet ofta är i Sveriges riksdag. Den bestämda uppfattningen har partiledaren Alf Svensson. (DN 9.11.94)

Bo Dockered konstaterade att det blir synd om de svenska mjölkbönderna i södra Sveriges skogs- och mellanbygder vid ett nej och med Margareta Winbergs jordbrukspolitik. [- -] Han skisserade vad som kan komma att drabba svenskt jordbruk om nej-sidan vinner: - Det strukturella överskottet måste bort. Det innebär nedläggning av 600.000 till 700.000 hektar åkermark. (VK 7.11.94)

EU-förespråkarna får alltså stort utrymme för sin argumentation också på nyhetsplats, och det framgår ganska tydligt att det är det politiska etablissemangets röst som återges. Följande citat, hämtat från ett referat av ett möte där Antonia Ax:son Johnson deltog kan få avsluta exemplifieringen.

Jag tror att många reagerar med trots mot EU därför att EU-frågan drivs av etablissemanget - organisationer, partier, företag. Dimensionen är etablissemanget mot rebellen. - Om man är EU-motståndare tycker jag att man ska fundera över just detta. Är min negativa inställning en trotsreaktion eller anser jag verkligen att EU medför nackdelar för mig själv och Sverige? (Bohuslänningen 29.4.94)

Ax:son Johnsons uttalande är i sig självt ett gott exempel på det som hon talar om. Att förklara för meningsmotståndarna vilka bevekelsegrunder de egentligen har för sitt ställningstagande är väl just att inta ett storebrorsperspektiv (eller storasystemperspektiv), ett perspektiv som uppenbarligen retade många människor.

Så långt om den journalistiska redovisningen av ja-sidans argumentering. Nej-sidans argumentering redovisas inte lika utförligt av det enkla skälet att det är färre artiklar som handlar om nej-sidans möten och att nej-sidans företrädare därför inte får lika stort utrymme. Det föreligger emellertid ingen principiell eller systematisk skillnad i de fall då EU-motståndarna faktiskt får komma till tals.

Som nämndes ovan uppmärksammades EU-motståndaren Björn von der Esch framför allt därför att han strukits från en nomineringslista. Det finns dock exempel i materialet på hur hans syn på EU refereras tämligen utförligt:

EES-avtalet som gäller sedan årsskiftet tycker han är utmärkt. Det ger tillgång till den inre marknaden, det mesta av det som var EG, utan de bindningar som unionen ger genom Maastrichtavtalet. Det han främst vänder sig emot i EU är valutaunionen, EMU. (DN 25.4.94)

Margareta Winberg, som var den EU-motståndare som oftast refererades, får i olika artiklar framföra sin principiella syn på EU. Hon tar upp stora och övergripande frågor som freden, demokratin och maktfördelning.

Vi är inga egocentriker, vi är internationalister. Men vår rörelse står i världsfredens tjänst. Vi accepterar inga konstlade gränser som skiljer ut Europa från den fattiga världen, sade Winberg. (SvD 13.11.94)

Demokrati är inget man får gratis uppifrån. Demokrati och demokratiska rättigheter är något vi och alla andra folk som har det har fått kämpa sig till och det får aldrig skänkas bort, oberoende av hur mycket guld och gröna skogar som utlovas om vi gör det. (DN 13.11.94)

I EU ökar regeringens makt, men riksdagens makt minskar. Sveriges makt minskar, men EU:s makt i Sverige kommer att öka, sade Winberg. (ÖP 7.11.94)

Hon ges också tillfälle att kommentera själva debatten:

Det pågår ett race mot mig när det gäller påven. Man har gått från sakargument till rena personangrepp. (ÖP 7.11.94)

Nej-sidan hade uppenbara svårigheter att hitta kända personer som kunde fungera som draglok åt kampanjen (jfr Jarlbro & Palm 1996). Ett par exempel på personer som möjligen kunde sägas fylla denna funktion är den unga riksdagskvinnan Hanna Zetterberg, känd som Ronja Rövardotter, och samhällsdebattören Eva Moberg. Båda refereras tämligen utförligt, men bara i enstaka artiklar:

Hanna Zetterberg varnade för att Sverige måste ge uppsin självständiga röst i till exempel FN vid ett medlemskap i den europeiska unionen. Hon hänvisade till EU:s riktlinjer för den ekonomiska politiken, och menade att dessa tvingar Sverige att skära ner utgifterna för utbildning och äldreomsorg. (SvD 13.11.94)

- Det är med en känsla av vanmakt och oro som man tar del av informationen om EU, och det verkar som politikerna inte kommer att respektera folkets val i november. Mycket känns igen sedan folkomröstningen om kärnkraften. Man binder upp sig ekonomiskt redan före omröstningen och så säger man att eftersom så stora investeringar redan har gjorts måste loppet köras. (Barometern 11.4.94)

Ett tema som återkommer i nej-argumentationen är den stora osäkerheten om vad EU egentligen är och vad ett medlemskap i EU skulle komma att innebära. Eva-Britt Svensson, ordförande i Nej till EG, och Miljöpartiets Per Gahrton får bidra med exempel på den här typen av argumentation.

Hon [Eva-Britt Svensson] menade att det finns alltför många frågor utan svar när det gäller ett svenskt medlemskap i EU. - Om vår rätt att själva avgöra vår drogpolitik, regionalpolitik, frihandelspolitik med mera schackras det för fullt. Men vad värre är, vissa områden tas inte ens upp till förhandling, sade hon och pekade då på sådant som allemansrätten, offentlighetsprincipen och meddelarskyddet. (Barometern 9.10.93)

- Det mesta som rör EU är osäker idag. Därför finns det mängder av sakliga skäl till att tveksamma vinner mest på att rösta nej till unionen. Genom ett nej får Sverige en chans att se hur EU-organisationen utvecklas påpekade Gahrton, som inför ett par hundra åhörare gav talrika exempel på EU-organisationens problem. (VK 7.11.94)

Det är inte möjligt att med utgångspunkt från tidningsmaterialet säga något slutgiltigt om ifall den ena eller andra sidan blivit felaktigt behandlad i de enskilda artiklarna. Båda sidornas argument förefaller vara korrekt eller åtminstone rimligt återgivna. Däremot är det uppenbart att EU-motståndarna missgynnats när det gäller antalet artiklar som återger deras ståndpunkter. En förklaring till detta tycks vara de redaktionella rutinerna, som ger större utrymme åt det politiska etablissemanget, som i sin tur till största delen förespråkade ett ja i folkomröstningen.

OPINION OCH ARGUMENTATION

I detta kapitel analyseras ledarartiklar i tidningarna under de aktuella perioderna oktober 1993, april 1994 och sista veckan före folkomröstningen 7 - 12 november 1994. Själva dagen för omröstningen har här utelämnats. Enbart ledare behandlas. Kommentarer, debatt etc tas ej upp till diskussion, trots att denna typ av artiklar i många fall skrivs av tidningens egen chefredaktör. Avsikten är att studera tidningarnas officiella linje. (När en artikel refereras anges månad och datum inom parentes.)

EG eller EU

En karakteristisk skillnad mellan de tidningar som stöder en svensk anslutning till EU och de tidningar som är motståndare är deras användning av förkortningarna EG och EU. För ganska många år sedan var förkortningen EEC, vilket var engelska och av det skälet utmanövrerades när man började hålla mera på de nationella språken i sammanhanget. EG, den europeiska gemenskapen, blev den svenska förkortningen. Efter att den inre marknaden etablerats i januari 1993 kom vissa att börja tala om EU, den europeiska unionen. I skrivande stund är detta den förkortning som är gängse och den används i denna framställning genomgående, utom i citat. De som började använda förkortningen var framför allt EU-motståndarna, väl snarast för att markera att det är fråga om en regelrätt union, vilket i sammanhanget måste ses som något negativt. Det ligger i EU-motståndarnas intressen att tala om unionen, använda förkortningen EU, medan det ligger i EU-anhängarnas intressen att nyttja EG, och att inte lyfta fram unionsbegreppet i diskussionen.

Denna frågeställning diskuteras ej i ledarna under de aktuella perioderna. Men det är intressant att notera att i de EU-positiva ledarna i oktober och i några fall i april nyttjas förkortningen EG, medan i de EU-kritiska ledarna är förkortningen EU legio i oktober 1993. Det är en liten men sannolikt mycket betydelsefull markering. Med tanke på att EU blivit den förkortning som vunnit burskap får man kanske betrakta EU-förespråkarna som defensiva; deras syn på EG/EU har inte vunnit allmänhetens gillande, eftersom deras favoriserade beteckning har ersatts med motståndarnas förkortning. Åtminstone i ett övergångsskede kan EU-förespråkarna ses som förlorare i "förkortningsfrågan".

Oktober 1993

Dag för folkomröstning och frågeformuleringar

I oktober 1993 är dagen för folkomröstning ännu inte fastställd. Det diskuteras om den ska ligga på dagen för valet till riksdag, kommun och landsting

eller på annan dag. Moderaterna driver frågan om folkomröstning på dagen för riksdagsval, eftersom det skulle göra att folkomröstningen blev mera bindande. Inget annat parti följer moderaternas linje och i stället anklagas moderaterna för partitaktik. En gemensam valdag ses som sönderslitande för socialdemokraterna, och Ingvar Carlsson anklagar moderaterna för partitaktik. Även moderata Barometern ser striden mellan partierna som olycklig och hävdar att EU är en alltför stor fråga för att blandas ihop med partivalen. Eftersom inget annat parti hakar på och eftersom även de moderata ledarförfattarna dömer ut förslaget får väl detta förslag från moderaterna ses som ganska misslyckat. Någon vinst i opinionen kan det knappast ha inneburit. Dessutom kan det förstås ses som partitaktiserande i en stor fråga och därigenom verka EU-negativt för dem vars uppfattning i EU-frågan vacklar.

Denna fråga behandlar egentligen inte EU, utan är snarast en fråga om procedur i fråga om hur valet skall genomföras. Därför finns i de ledare som behandlar omröstningsdagen inte någon direkt argumentation om hur man skall förhålla sig till EU. Däremot är det ganska tydligt att det finns en slags indirekt argumentation. Man förutsätter ibland ett medlemskap i de tidningar som normalt förespråkar anslutning till EU. Endast ÖP (1004) argumenterar i samma artikel som man behandlar omröstningsdag emot EU. Man påstår att den svenska delegationen inte arbetar för att få fram bästa möjliga avtal, vilket man gör i Norge och Finland, där man satt upp vissa oomkullrunkeliga krav.

De värdeord som man använder i ledarna som behandlar frågan om valdag är mest lite vemodiga uttryck som *onödig*, *olycklig*, *patetisk taktik*, *partitaktik*, *valtaktik*.

SvD (1020) tar upp en annan fråga som har med omröstningen att göra, nämligen formuleringen av de alternativ som man skall rösta om. Man framhåller att det är viktigt att frågorna formuleras entydigt så att det inte behöver bli en diskussion om dem i efterhand. Dessutom framhåller man att politikerna entydigt måste uttala sig för att man respekterar valresultatet utan krumbukter.

Anklagelser inom ja-sidan

Moderaterna anklagar redan i oktober 1993 socialdemokraterna för att inte vara nog energiska i argumentationen för EU. Det blir ännu hårdare kritik i april och i november, där socialdemokraterna anklagas för att ha startat sin kampanj alltför sent. SvD anklagar i flera artiklar socialdemokraterna för passivitet, men SkD tar socialdemokraterna i försvar (1025) och menar att den socialdemokratiska partiledningen nog gör vad den kan. SkD ser den tilltagande skepsisen bland socialdemokratiska väljare som en följd av att arbetslösheten i EU är stor och att man befarar att den skall bli bestående även i Sverige om vi blir medlemmar.

Även VK (1011) är inne på linjen att tystnaden om EU är alltför stor utom hos moderaterna och folkpartiet.

Uppfattningar om hur partierna ser på EU i politiskt avseende

Arbetet (1013) har under rubriken "Moderaternas EG är stort men svagt" en ledare där författaren söker visa att det är en skillnad mellan moderaternas EU-vision och socialdemokraternas. Moderaterna vill ha så lite politik som möjligt, medan socialdemokraterna vill använda politiken för att få fart på ekonomin, bemästra marknaden och få fler jobb.

I SvD (1025) förekommer en ledare "Statsministern har ordet", där Carl Bildt anklagas för att inte nog mycket tala om hur man skall genomföra det svenska systemskiftet, men har i alla fall gjort klart för de ungmoderater han har talat för att medlemskapet i EG är ett led i systemskiftet och en del i reformeringen av det europeiska välfärdssystemet. SvD (1019) ser också EU som en möjlighet att driva tröga svenska politiker att komma till skott när det gäller att ändra arbetstidsregleringen.

DN (1013) behandlar moderaternas uppfattning om vad man vill göra som medlem i EU, där tidningen sympatiserar med uppfattningen att säkerhetspolitiken är det viktigaste. Viktigare än datumstämpeln på bröd. Säkerhetspolitiken ger en unik chans att säkra hela Europas fred, frihet och välstånd, skriver man. Även SkD (1027) uttrycker att det är viktigare med säkerhetspolitik i förhandlingarna än snus och Systemet.

I övrigt diskuteras inte vad man från de olika partierna vill uträtta politiskt inom ramen för ett medlemskap. I ett fall, Barometern (1002), kritiserar EU för att man saknar en europapolitik, vilket tidningen menar att man måste ha. Hur denna europapolitik skulle se ut berörs dock inte tillräckligt utförligt för att man skall kunna förstå hur tidningen tänker sig den, t ex inom ramen för ett partipolitiskt program. De ledare som är kritiska till EU har av mera självklara skäl inte några resonemang om vad man vill åstadkomma politiskt som EU-medlem.

Av de ledare som ingår i materialet får man intrycket att socialdemokrater och moderater är de partier som har en mera uttalad politik av vad man vill åstadkomma som medlemmar i EU. Det är också klart att dessa partier lägger tyngdpunkten vid skilda frågor. Man kan förstå att om moderaterna ser EU som en möjlighet att reformera välfärdssystemet, kan detta uppfattas som mycket hotfullt för en socialdemokrat. Av opinionsmätningarna att döma verkade de moderata väljarna dock inte skrämmas av den socialdemokratiska visionen av EU-arbetet. Men det är också tydligt att det är mycket få ledare som diskuterar dessa frågor. Ledarna handlar mera om inrikespolitiska diskussioner om EU-frågan och om argument för eller emot medlemskap utifrån aspekten vad man kan vinna eller förlora på ett medlemskap (jfr Sjöberg 1996).

Säkerhetspolitik

Området säkerhet innefattar frågor som rör neutraliteten och medverkan i försvarspolitiskt samarbete. Som framgått ovan ser moderaterna det sistnämnda som ett viktigt skäl att bli medlem i EU. Utrikesminister Margareta af Ugglas skrev under perioden två debattartiklar i DN om försvarspolitiskt

samarbete, som gisslas i flera ledare, även i SvD. Hon har i dessa artiklar uttryckt sig "förvirrat" eftersom det verkar som om hon vill ha en omprövning av svensk säkerhetspolitik (SvD 1003). Andra tidningar, t ex Bohusläningen (1008) uttrycker sig mera oförblommerat att af Ugglas överväger medlemskap i VEU (Västeuropeiska försvarsunionen). Samtliga tidningar som förespråkar EU-medlemskap uttrycker att Sverige bör vara positivt till säkerhetspolitiskt samarbete, men avvisa säkerhetspolitiska bindningar.

De tidningar som är kritiska till EU-medlemskap redovisar en annan uppfattning. De ser säkerhetspolitiken som ett argument för att avvisa medlemskap i EU. ÖP (1012) menar att det från moderat och socialdemokratiskt håll pågår en utförsäljning av neutralitetspolitiken. Alla inser att medlemskap i EU är oförenligt med neutralitet. Endast Centerpartiet slår vakt om neutraliteten och centern uppmanas därför att ta strid i frågan. I en annan ledare (1002) skriver ÖP att VEU innebär en lika stor omvälvning som NATO-samarbete. VEU-länder har kärnvapen, och man har hela världen som sitt arbetsfält, vilket är mer än vad NATO har. Man har dessutom en plikt att stödja varandra vid en konflikt. Centern uppmanas att ta strid för alliansfrihet och självbestämmande.

Säkerhetspolitiken är verkligen uppdelande. De EU-kritiska ledarförfattarna ser säkerhetspolitiken som ett viktigt skäl att inte bli medlem i EU, medan de EU-positiva ser det som ett viktigt skäl att bli medlem. I det förra fallet handlar det om att man måste ompröva en traditionell, framgångsrik och etablerad politik; i det andra om att man ser möjligheter att aktivt arbeta för fred i ett större, europeiskt perspektiv.

Värdeord som används är *unik chans, fred, frihet, välstånd* i EU-positiva ledare. *Alliansfrihet, självbestämmande, utförsäljning* är ord som används med uppenbar värdeladdning i de EU-kritiska ledarna.

Demokrati, överstatlighet, suveränitet, inflytande

En av de allra viktigaste frågorna som diskuterades under lång tid före folkomröstningen var frågan om demokratin. Motståndarna hävdade att demokratin skulle försämrats med ett allt längre avstånd även rent geografiskt mellan väljare och valda och att många frågor inte längre kan behandlas inom ramen för nationen, utan kommer att beslutas över svenskarnas huvuden i Bryssel, som ses som byråkratins högberg. Även förespråkarna för EU diskuterade demokratiproblemet och frågan huruvida närhetsprincipen, som tillkom efter den massiva kritiken mot Maastrichtavtalet, är tillräcklig för att garantera kraven på demokrati.

Federalism

Under perioden har folkpartiet sitt landsmöte där frågan om federalism diskuterades. Man fattar på mötet beslut om att förordna EU som en federalistisk statsbildning, inte en mellanstatlig. Detta beslut uppskattas inte av de EU-positiva ledarförfattarna. VK skriver i en ledare (1025) att folkpartiet har fattat ett beslut som kan tolkas på två sätt. Tolkningen att folkpartiet förordar

federal statsbildning är den korrekta, men tidningen finner beslutet olämpligt. VK förordar ett förbund av stater i stället för en förbundsstat. Man får inte tappa förankring i nationell identitet i jakten på den ideala modellen, menar tidningen. Även DN (1016) har samma uppfattning. VK (1016) erkänner utan omsvep att man anser att demokratin i EU är ett problem.

Det är egentligen besynnerligt att inte detta beslut av folkpartiet väcker mera upprördhet bland dem som är EU-kritiska. Beslutet är uppenbarligen kontroversiellt även i de egna leden.

Byråkrati

Byråkratin inom den stora organisationen har kritiserats starkt även av dem som är anhängare. I ledarmaterialet för oktober förekommer dock bara en artikel som behandlar detta ämne. Det är LT (1013) som skriver om den knaggliga vägen till Maastricht som är lång och plågsam. Tidningen menar att EU:s byråkratiska centralism strider mot sunt ekonomiskt tänkande och till och med Ingvar Carlsson tvivlar.

Demokrati

Frågan om demokrati är också en fråga som berörs i de ledare som diskuterar säkerhetspolitik och federalism. Det EU-motståndarna ser är att demokratin i Sverige kan bli lidande om man går med i ett säkerhetspolitiskt samarbete eller om man går in för federalism. De som förespråkar säkerhetspolitiskt samarbete ser inte alls detta som ett problem som har med demokrati att göra.

Demokrati tenderar att vara ett ganska vitt begrepp, som berör även begreppet suveränitet och självbestämmande. I SvD (1013) är detta mycket tydligt. Tidningen refererar där dels den tyska författningsdomstolen som har fattat beslutet att Maastrichtavtalet inte strider mot den tyska författningen, dels Sten Johansson, socialdemokratisk förgrundsgestalt inom nej-rörelsen, som anser att ett enhetligt språk och gemensamt forum borgar för ett folkligt deltagande i vår demokratiska beslutsprocess. Sten Johansson menar att demokratisk makt abdikeras till EU. Ledarförfattaren håller med om att vi avstår makt, men framhåller att vi även vinner makt. Utom EU blir vi en lydstat som har att följa de direktiv som EU anvisar utan att ha något inflytande över dem. Som EU-medlemmar blir vi en delstat som har inflytande över besluten. I en annan ledare fokuserar SvD (1002) på begreppet utanförskap och konstaterar kort och gott att det är bättre att vara inne än ute.

Även Bohuslänningen (1015) kommenterar den tyska författningsdomstolen och framhåller att det är otänkbart att acceptera tanken på att nationalstaterna skall vara delstater inom EU, samt att det har varit en katastrofal miss att inte förankra integrationen (Maastrichtavtalet). Nu gäller det, skriver tidningen, att stärka demokratin.

Ett något annat perspektiv uppvisar SDS (1013) som förklarar att det nu är grönt ljus i Karlsruhe. EU är nu politiskt lugnt och kommer inte att skena.

Vad man menar är väl att det som många uppfattat som politiskt vildsint agerande i Maastrichtavtalet nu har stillnat och att farten i utvecklingsarbetet har minskat.

Den aspekt av demokratin som SvD behandlar ovan kan också rubriceras inflytande. VK diskuterar (1026) om de små staternas inflytande som riskerar att minskas i ministerrådet. VK är kritisk till detta och menar att de rådande förhållandena borde behållas tills vidare. När Sverige har blivit medlem kan man också få ett reellt inflytande i denna fråga och andra.

I de ledare som på något vis behandlar demokratibegreppet handlar det när det gäller EU-förespråkarna om **hur** man kan få inflytande, makt i EU och/eller **att** man kommer att få det. I det senare fallet är detta dessutom ett argument för att bli medlem. När ledarna diskuterar hur man skall få inflytande i EU skrivs de inte som argument för eller emot medlemskap i EU; snarare *förutsätts* att Sverige blir medlem och att det är bra att man blir medlem.

Arbetslöshet, välfärd

Arbetslösheten i Europa i allmänhet och EU i synnerhet har använts som ett argument mot inträde i EU. I Arbetet (1022) uttrycks kritik mot EU:s satsning mot arbetslösheten, som man menar är alltför inriktad på åtstramning och inte tillräckligt stark. Artikeln innehåller inte någon argumentation om det är bra eller dåligt att bli medlem i EU, snarare förutsätts det att vi blir det.

VF skriver om arbetslöshet och nyfattigdom och att detta är begripliga skäl till att motståndet mot EU växer. (Även SkD 1025 ser arbetslösheten som ett skäl till varför motståndet mot EU växer.) Men, skriver VF, nyfattigdomen känner inga nationsgränser. Socialdemokraterna i EU har inlett en gränslös politik som syftar till att förmå hejda marknadskrafternas allt brutalare utslagning. Här nyttjas arbetslösheten i EU och politiken för att ta itu med problemen som argument för att gå med i EU. (Jfr ovan under rubriken "Skillnad i uppfattning om hur partierna ser på EU i politiskt avseende"!)

Ekonomi

Ekonomiska skäl som argument för att gå med i EU nyttjas bara i ett fall: SvD (1012). Däremot argumenterar LT (1013) för att byråkratin i EU är ett hinder för en sund ekonomisk utveckling.

Perspektiv

Ledarförfattarna antar under oktober 1993 nästan uteslutande ett nationellt eller övernationellt perspektiv. De mera näraliggande frågorna behandlas nästan inte alls. SkD anser att EU blir en jättechans för livsmedelsindustrin, även om medlemskapet innebär smärtsamma omställningar. VK diskuterar stödet till inlandet. Principerna läggs nu om för att anpassas till EU. Hur skall man i Bryssel förstå att de nuvarande stödområdena är i behov av särskilt stöd om de inte särbehandlas i svensk regionalpolitik?

Huvuddelen av artiklarna har ett nationellt perspektiv och behandlar

säkerhet, valdag, omröstningsfrågor, avtalet, förhandlingarna, demokrati, offentlighetsprincipen, arbetslöshet, välfärd och opinionsläget.

I några fall tar artiklarna sin utgångspunkt i Tyskland, men diskussionen som förs handlar om Sveriges relation till EU och om hur EU skall uppfattas. Men en fråga tycks ha väckt särskild uppmärksamhet: grekiska valet. Papandreou vann valet, vilket samtliga ledarförfattare ser som ett stort problem. Ordvalet är talande: *högröstat, okvädat, skrikande karneval, spåren förskräcker, valpopulism, hämningsfritt, ineffektivitet, vänsterretorik, löftessvek, farhågor, kollisionskurs, piskats upp, EU-arbetet förlamas, Papandreou spelar ohämmat på grekisk nationalism, ytterligt besvärlig situation*. Inte i några andra artiklar är språket så fullt av värdeord, inte i några andra ämnesområden är enigheten i fördömandena så entydiga och starka. Det är uppenbart att här ser samtliga ledarförfattare ett problem inom EU. Detta problem har två sidor: dels är det grekiska ordförandeskapet ett problem i samband med medlemsförhandlingarna och man ser risker för förseningar, dels ogillas den grekiska utrikespolitiken gentemot Makedonien, vilken ses som en potentiell krigsfara. Hela greklandsfrågan måste i detta ljus ses som en argumentation mot EU.

Ensidighet

Kan man anklaga ledarförfattarna för ensidighet. Talar kritikerna enbart kritiskt om EU och talar anhängarna enbart positivt? Av det som framgått av referatet ovan finns det områden där i grunden EU-positiva tidningar är kritiska mot EU. Man lyfter fram att EU har ett demokratiproblem, att arbetslösheten är stor, att inrikespolitiken kan förbättras, att det finns nyfattigdom och brister i välfärden, att det är viktigt att försvara offentlighetsprincipen (indirekt kritik att den saknas i EU) och att Frankrike saboterar Gattförhandlingarna. De i grunden EU-kritiska tidningarna framstår som mera ensidigt negativa. Lite generaliserande kan man kanske karakterisera de EU-positiva tidningarnas argumentation som argumentation för EU trots de problem som finns i EU. Inte i något fall framställs EU som ett problemfritt Schlaraffenland. De EU-kritiska tidningarna argumenterar mot ett EU som de enbart ser som ett problem.

Argumenten förutsätts

Många opinionsundersökningar visade att åtskilliga väljare hade uppfattningen att medlemskapet redan var avgjort. Oavsett hur man röstade i folkomröstningen skulle Sverige ändå bli medlem i EU. Etablissemangen, dvs alla de stora partierna, intresseorganisationer som SAF, LO, LRF, var praktiskt taget enigt för ett medlemskap. Dessutom hade man kanske kunskap om hur de tidigare folkomröstningarnas valresultat hanterats av politikerna. SvD (1020) har en ledare som tar upp denna fråga och kräver entydiga frågor och respekt för valresultatet, men i en annan ledare (1004) diskuteras Grekland och hur det grekiska valet kan komma att försvåra det svenska inträdet i EU. I denna ledare förutsätter SvD att omröstningsresultatet

tatet kommer att bli ja. I flera ledare argumenteras inte direkt för EU, men EU förutsätts vara något positivt och eftersträvansvärt. Vill man vara kritisk kan man hävda att detta sätt att argumentera och resonera ger ett intryck av att de kritiska väljarna som tror att saken redan är klar har rätt. Tidningarna ger implicit och indirekt budskapet att EU är positivt och ibland att folkomröstningsresultatet och därmed medlemskapet är självklart.

April 1994

Splittring i Norden, dag för folkomröstning och frågor

Finlands president Ahtisaari har uttryckt oro för att länderna i Norden skall gå skilda vägar i EU. Finland har den mest entydiga opinionen för ett ja. Av den anledningen bör Finlands valdag ligga först, Finland visar vägen. Ahtisaari har vidare i ett tal som kommenteras av DN (0415) uttryckt oro för att Sverige inte alls skulle bli medlem i EU. Detta skulle föra länderna mera i sår än de flesta vanligtvis skulle kunna föreställa sig. DN:s ledarskribent verkar dela presidentens uppfattning. Ett argument för EU-anslutning skulle således vara att behålla en enighet i Norden.

Några dagar senare diskuteras frågan åter. Nu har nej-sidan förordat en enda valdag, för att förhindra manipulation, taktiska manövrar och av respekt för demokratin. Denna uppfattning förs fram av ÖP i en ledare (0429). DN anser att detta är ett bekymmerslöst taktikspel som hotar att splittra Norden. Nej-sidan finner att ett nej till EU är viktigare än att Norden splittras, trots att man tidigare fört fram Norden som ett alternativ till EU.

Båda sidor anklagar således varandra för manipulation och taktikspel.

Frågan om folkomröstningen är manipulerad diskuteras även ur en annan aspekt. I oktober önskar sig SvD klara och entydiga frågor att ta ställning till. I april är dessa frågor formulerade och DN uttrycker sin glädje över att det är två klara alternativ som står mot varandra. Rubriken på ledaren är "Ingen manipulerad folkomröstning".

Splittring

Även under april förekommer anklagelser från moderaterna gentemot socialdemokraterna. De gäller som regel att socialdemokraterna engagerar sig alltför lite i EU-frågan. Ingvar Carlsson är inte tillräckligt tydlig och inte tillräckligt mycket ledare. Arbetet kommenterar detta och uppmanar parterna att avblåsa ordkriget. Det är bättre att söka övertyga dem som är negativa i stället för att kasta skit på varandra.

DN som ju är mycket EU-positiv tycker att det är glädjande att se hur socialdemokraterna nu mobiliserar. Den socialdemokratiska partistyrelsen har givit rekommendationer angående inställningen till EU. Däremot oroar tidningen sig för centerpartiet eftersom flera centerstämmor röstat nej till EU-anslutning.

Centerpartiets ställning kommenteras för övrigt mycket lite på ledarsidorna. De framträdande partierna i april likväl som i oktober är moderater

och socialdemokrater. SkD:s ledarsida är påfallande neutral. I en ledare som behandlar opinionsläget (0418) nämns att ja-sidan har problem: kostnaderna för medlemskapet blir stora, neutraliteten är ett problem liksom säkerhetspolitiken. Vidare nämner man överstatlighet och menar att fredsfrågan måste beaktas utan att man närmare går in på hur. Tidningen uttrycker faktiskt ingen som helst åsikt i EU-frågan, utom att ja-sidan får bereda sig på en hård match och att entusiasmen efter förhandlingsresultatet nu har lagt sig.

Den moderate riksdagsmannen Björn von der Esch är kritisk till EU. Moderaterna har därför från centralt håll uppmanat moderaterna i Sörmland att inte nominera honom till riksdagsvalet. Detta kommenteras och beklagas av såväl DN som SvD men av olika anledningar. DN finner det stötande att det är så lågt i tak hos moderaterna, SvD beklagar att man i Sörmland inte av egen kraft valde att ej nominera von der Esch.

Kampanjstöd

Ja-sidans kampanjorganisation bestod av stora delar av etablissemangen (jfr Jarlbro & Palm 1996). De pengar som staten tillsköt fördelades någorlunda lika mellan organisationerna: ja fick 22 miljoner, nej fick 26 miljoner. Nejsidans Hans Lindqvist menade att detta ändå var orättvist eftersom så starka organisationer stöder ja. Hela beloppet borde tillfallit nej. När LT skriver om detta gör man det under rubriken "Kamp på olika villkor" och det framgår av artikeln att det förhållandet att nej inte fått tillräckligt med resurser är ett argument att rösta nej. Nej skulle alltså bli en röst mot etablissemangen, överheten. SvD har som väntat en helt annan syn på fördelningen och raljerar med att de väljare som skulle betala stödet till nej-sidan ju inte är tillfrågade.

Kostnad

Några ledare kommenterar kostnaderna med ett EU-inträde. LT beklagar att kostnaderna redan för förhandlingsresorna har sprungit upp till 3 miljoner. Än dyrare blir förstås inträdesbiljetten. SvD konstaterar att EU-förhandlingarna har kostat 2,8 miljoner kronor. Än dyrare, raljerar man, har anslaget till Nej till EU varit. Något större problem tycks dock kostnaderna inte vara av de fåtaliga ledarkommentarerna att döma.

Säkerhetspolitik

I oktober var det ÖP som var mest avvisande när det gällde EU och säkerhetspolitiken. Detsamma är förhållandet i april. Man lyfter fram neutraliteten och finner den oförenlig med medlemskap i EU. Man finner också, mera förvånande att det är omöjligt att samtidigt säga ja till gemensam valuta och nej till egen säkerhetspolitik. Neutraliteten är så viktig att det finns en uppenbar risk för en farlig klyfta mellan väljare och valda. Man uppmanar centerstämman i Jämtland att utnyttja det förhållandet att det inte finns någon partipiska och att man därför kan fatta ett självständigt beslut som värnar neutraliteten och en egen säkerhetspolitik.

Att EU kan ses som en säkerhetspolitiskt stabiliserande kraft demonstreras av Bohuslänningen (0414) som diskuterar den växande kön av länder framför allt från öst som vill in i EU. Man framhåller vikten av att dessa ansökningar bemöts positivt. Görs inte det finns en risk för migration och extrempolitiska grupperingar

Demokrati

Även i april kritiseras EU för bristande demokrati. Nu är det framför allt de EU-kritiska tidningarna som står för kritiken. Bl a gisslas EU-parlamentet för att ledamöterna inte sköter sitt jobb; de är mest intresserade av sina rundliga arvoden och sin hemmavalkrets.

Bidrag

Bidrag till jordbruket och glesbygden diskuteras i april, liksom var fallet i oktober. Bo Dockered har varit i Östersund och framfört att det för bönderna inte finns minsta hinder för ett EU-medlemskap. Han uttryckte dessutom, till ledarförfattarens förvåning, respekt för oliktankande. I övrigt diskuteras glesbygdssöd och det intryck läsarna får är att det är oklart hur stort det blir.

Övrigt

I övrigt diskuteras bl a miljöfrågor, alkohol, handelspolitik, EU:s inrikespolitik, Grekland som ordförandeland kritiserar. Argumentationen i ledarna i EU-frågan i april 1994 liknar i allt väsentligt den som fördes i oktober 1993. De karakteristiska drag som iakttas för oktober, bl a den indirekta argumentationen, återfinns i ledarna även i april.

November 1994

Under sista veckan före folkomröstningen producerades nästan lika många ledarartiklar som under månaderna oktober och april tillsammans. Opinionsundersökningarna visade att ja och nej stod ganska lika, men att det fanns många osäkra som inte hade bestämt sig. Det är uppenbart att ledarskribenterna hade en viktig uppgift att stärka de övertygade och inrikta de osäkra på den egna linjen. Det är också tydligt bara av antalet artiklar att döma att de tog uppgiften på allvar.

De områden som man tidigare har behandlat och som finns behandlade under oktober och april återfinns också i novembermaterialet. Men det finns några nya frågeställningar: frågan om det är möjligt att gå ur EU berörs, liksom om det är möjligt att rösta nej nu för att återkomma senare om EU förändras till det bättre. Vidare berörs frågan om i vilken grad man känner tillit eller förtroende för olika politiker(jfr Jarlbro & Palm 1996).

Ekonomisk skönmålning eller skrämselfpropaganda

Det i särklass vanligaste argumentet som tas upp i ledarna är det ekonomiska argumentet. I 18 ledare framhålls att ett skäl att rösta för EU är att det gagnar Sveriges ekonomi, i tre ledare sägs att EU-medlemskap inte i väsentlig grad kommer att påverka Sveriges ekonomi. I en ledare (VF 1111) lyfts

både ja- och nej-sidans ekonomiska synpunkter fram och ledaren balanseras så att den måste betraktas som neutral.

Under de sista dagarna, när opinionen visade att nej-sidan hade övervikt gick statsminister Ingvar Carlsson och finansminister Göran Persson ut och framförde att ett uteblivet medlemskap i EU skulle komma att innebära en ännu hårdare åtstramningspolitik. Somliga uppfattade deras uttalanden som ett hot och kritik framfördes. Detta kommenteras i många tidningar. VF (1008) anser inte att det är tomta hot och skrämselfpropaganda utan ministrarnas skyldighet att tala om vad som är deras uppfattning. Arbetet (1108) har samma uppfattning, liksom VK samma dag. SvD, Barometern, DN, SDS är andra tidningar som framför budskapet att det uppstår ekonomiska problem om Sverige ej blir medlem i EU. Räntan kommer att ligga kvar på en hög nivå och investeringar kommer att minska om vi ej blir medlemmar. I flera fall har de nämnda tidningarna flera artiklar samma vecka med samma eller likartat innehåll.

Att Sverige kommer att dras med ekonomiska problem oavsett om vi blir medlemmar eller inte framförs av SvD - som citerar The Economist - Bohuslänningen, ÖP och LT. De tre senare tidningarna har inte någon gång argumentet att ett EU-inträde skulle kunna vara till fördel för svensk ekonomi. Deras resonemang går ut på att vi har problemen med vår ekonomi kvar även med EU (Bohuslänningen, ÖP), att EU är ett högerprojekt för de rika och att vi måste bevara vår beslutanderätt (LT).

VF sammanfattar de olika ståndpunkterna som framförs på ett intressant sätt (1111): Vissa tror på radikalt försämrade levnadsvillkor om Sverige går med i EU, andra tror att det blir omöjligt att behålla standarden om vi står utanför. Ett nej blir ett svidande nederlag för regeringen, men de kommer nog att sitta kvar. De kommer dock att få det svårt, inte minst om ja- och nej-sidans dystra profetior visar sig stämma, skriver tidningen. Inte minst det sista uttalandet är tänkvärt.

VK skriver (1108) att man ägnat sig åt skönmålning från ja-sidan och att detta nu blir en bumerang. Nu är det nej-sidan som idylliserar. Carlsson talar klarspråk om behovet av hårda besparingar och det borde fler göra.

Frågan är om tidningarna som har en i grunden EU-positiv inställning har ägnat sig åt ekonomisk skönmålning. Materialet från de tidigare månaderna tyder i vart fall inte entydigt på detta. När det gäller ekonomin har man snarare talat om vilka nackdelar ett uteblivet medlemskap kommer att medföra. Nej-sidan har knappt alls behandlat ekonomi. När man någon gång skriver om ekonomi har man en mera defensiv hållning, dvs man säger att problemen kvarstår vid ett ja, men man tror inte att uteblivet medlemskap innebär ekonomiska fördelar för Sverige. När det gäller ekonomi verkar båda parter följa Harry Scheins indirekta råd från DN 13 oktober 1993.

Harry Schein diskuterar EG-debatten och argumentationen. Han menar att de som är EG-motståndare har lättare att vara konkreta. Om de utmålar EG som ett helvete och det inte blir så, kommer de att förlåtas. De som är EG-

anhängare har svårare att utlova vad som blir bra i EG, eftersom de lätt kan ha fel och kommer att klandras för det i så fall. Han efterlyser konkretare uppgifter om konsekvenser av ett uteblivet medlemskap. Han säger det inte, men det är förstås i bilden av ett Sverige utanför EG som EG-anhängarna kan utmåla ett helvete; en helvetesbild som lätt förlätas om den visar sig alltför negativ.

Valet står alltså för ja-sidan mellan att tala om hur bra det kommer att bli om vi blir medlemmar i EU och riskera att skönmåla och få ett bakslag om den ljusa bilden inte blir sann, eller att tala om hur dåligt det blir om vi inte blir medlemmar och riskera att anklagas för skrämselfpropaganda. Nejsidan har det lättare eftersom ett nej ju lättare kan ses som att allt förblir som det är nu.

I tidningarna anklagar man under denna sista vecka varandra för skrämselfpropaganda eller skrämselftaktik. VF försvarar regeringen och likställer skrämselfpropaganda med tomma hot, VK försvarar likaså ja-sidan mot angreppet om skrämselfpropaganda, LT anser att de ekonomiska hoten är högerns skrämselfargument, och talar om en massiv skrämselfkampanj från ja under sista tiden före omröstningen. LT definierar skrämselfpropaganda som hot. Arbetet anklagar nej-sidan för att redan på ett tidigt stadium ha utnyttjat grova skrämselfartilleriet.

Uttrycken *skrämselfpropaganda, tomma hot, hot, negativa konsekvenser* är exempel på en serie ord med avtagande grad av emotiv betydelse eller värdeladdning. Så länge man inte definierat precis vilka kriterier som ett påstående skall uppfylla för att platsa i den ena eller andra kategorin får man betrakta dem som subjektiva, de demonstrerar vilken attityd användaren har till det uttalande som ordet syftar på. Den enkla tolkningen är att parterna anklagar varandra för ohederlighet i argumentationen. Motsvarande anklagelser förekommer tidigare under den tid som förflutit mellan att inträdesansökan lämnats in och folkomröstningen. Men frekvensen under sista veckan visar att en tydlig polarisering sker.

Värdeladdade uttryck som förekommer i artiklar som behandlar ekonomi är *välfärdsstatens kris, kovändning, vänsterextremistisk våldsorganisation, omfattande ekonomiska problem, den svenska ekonomiska sjukan, manipulation, hot, skrämselfpropaganda, imbecilla, skönmålning, idyllisera, utpressningsförsök, lång och plågsam period med ränteoro, krispaket, investeringsproblem, problem, fattigare Sverige, välstånd, hyggliga inkomster och hygglig levnadsstandard, utanförskap, lyft, återhämtning, katastrof, försämrade levnadsvillkor, omöjligt bevara standarden, Europas ruttnaste finanser, tyngre, svårare, högerkrafter, trams, brutalt klassamhälle, framtidshopp, uppgivenhet, beslutsvända, mental baksmälla, ansvarslöshet, verklighetsflykt, samarbete, ödesdigert misstag, utpressning, dra åt respektive lätta på svängremmen, samt tekniska uttryck som budgetunderskott, statsskuld, skattetryck, produktivetsproblem, låg tillväxt. Det är som synes en mängd uttryck, av vilka åtskilliga förekommer i flera ledare. Även denna mängd av värdeord demonstrerar att temperaturen under den sista veckan har stigit väsentligt jämfört med tidigare perioder.*

Någon ledare söker tona ner de upprörda känslorna och anför att det inte är någon katastrof om vi hamnar utanför EU och det är ingen riksolycka om det blir ja (ÖS 1109). Men att tona ned upprördheten och den ödesmättade stämningen kan också vara ett led i en argumentation för EU. Barometern (1111) skriver att EU egentligen inte är något revolutionerande. Det är att fortsätta ett samarbete som vi haft med många länder i hundratals år.

Arbetslöshet och välfärd

Nära knutet till ekonomi är arbetslöshet och välfärd. Till ekonomiska faktorer förs investeringar och frågan om jobben flyttar utomlands om man ej blir medlem i EU. I sju ledare förs risken för arbetslöshet fram som ett argument för att rösta ja till EU. Även möjligheten att behålla välfärden förutsätter att landet har en stark ekonomi, vilket påpekas i ett halvt dussin ledare. Nej-sidan behandlar inte sysselsättningen särskilt, utan, som nämns ovan, för man ett mera övergripande resonemang att ekonomin behöver man ta itu med oavsett valutagång. Läsarna av de EU-positiva tidningarna får alla ta del av argumentet att arbetslösheten är ett skäl att rösta för ett EU-medlemskap.

Inflytande, utanförskap, självständighet

Det andra stora argumentet som används för att motivera ett svenskt medlemskap i EU är att man i EU får inflytande eller möjlighet att påverka. I inte mindre än 17 ledare nämns detta som en viktig faktor för ett ställningstagande. Alternativet till att vara medlem av EU med inflytande och möjlighet att påverka beslut och utveckling är utanförskap, ett begrepp som förekommer ganska ofta under den sista veckan (jfr Säljö & Martinsson 1996). Utanförskapet, vilket också har som motsatsord *samarbete* (SvD 1112), förekommer i sex ledare som tema. Av dessa är fem EU-positiva och en EU-kritisk. Att ha inflytande ses uppenbarligen som något mycket positivt bland de EU-positiva. Nej-sidans motargumentation här är inte särskilt tydlig. Den tydligaste argumentationen mot det EU-positiva argumentet inflytande återfinns i ÖP (1110), där ledarförfattaren skriver att en allmän känsla av brist på inflytande stärks av att det geografiska avståndet till makten blir allt längre. Maktströmmarna går åt fel håll.

Motargumentet till inflytande skulle således kunna vara att inflytandet kanske ökar på vissa områden, men att för de enskilda medborgarna blir inflytandet genom den demokratiska processen sämre i EU (ÖP 1110). Inflytande som något positivt har ett massivt övertag bland ledarna totalt. Läsarna av de EU-kritiska tidningarna får dock inte se detta område diskuterat i ledarna i den egna tidningen.

Överhuvud taget är den relativt livliga debatten om EU:s demokrati-problem som fördes tidigare under den sista veckan praktiskt taget obefintlig i de EU-positiva tidningarna. Endast VK tar upp det mera ingående när man skriver att den demokratiska makten över vissa områden inskränks. Men, skriver tidningen, ett mindre inflytande tillsammans med andra är i det långa loppet säkrare och effektivare än inflytande på egen hand över allt

mindre väsentliga frågor. VK:s ledarförfattare implicerar att Sverige redan är så beroende av EU att vi inte kan ställa oss vid sidan av och då är det bättre att se till så att vi har ett inflytande. Detta är tankegången även i de flesta andra EU-positiva ledarna.

LT (1112) behandlar problemet ur en annan synvinkel: utanförskapet inträffar den dag vi saknar beslutanderätt över våra egna öden. Bland ja-politiker finns en brist på tilltro på våra egna möjligheter. Nej står för framtidshopp, ja för uppgivenhet, skriver tidningen.

Begreppet inflytande kan således ses som ett positivt begrepp, sammanhängande med demokrati, samarbete, samverkan, men det kan också ses som något negativt i den meningen att man har givit upp den egna suveräniteten och sålt sin självständiga demokrati för att uppnå en mycket begränsad möjlighet att påverka. Den positiva bilden överväger starkt i ledarna totalt och den bild som ges av demokratin i EU är mera entydigt positiv än tidigare.

Förtroende för politikerna, politikerförakt

Under oktober och april förekom beskyllningar mot politiker för partitaktiserande, för att de inte varit tillräckligt aktiva, för att de verkat splittrande. I november tillkommer ytterligare en dimension, ledarförfattarna diskuterar vilka politiker det är rimligt att ha tillit till. De gör det efter att Ingvar Carlsson och Mona Sahlin i AB sagt: "Om du litar på oss - rösta JA!" (Personifieringen av kampanjen diskuteras också av Jarlbro & Palm 1996).

Barometern uttrycker sig ganska utrerat (1112) när man frågar vilka vi hellreskall lita på: Ingvar Carlsson, Carl Bildt, Mona Sahlin m fl eller Gudrun Schyman, Per Gahrton, ordföranden i det antidemokratiska, stalinistiska partiet kpml(r) Frank Baude m fl. VF, VK, SvD, DN har liknande formuleringar. Nej-sidan har en annan uppfattning i denna fråga. LT:s ledarskribent (1112) skriver under rubriken "Sansa er nu Carlsson och Sahlin!" att han litar på Carlsson och Sahlin, men kommer att rösta nej. Det måste vara saksäl och inte förtroende som faller avgörandet.

I Finland har Paavo Väyrynen filibusterpratad i den finländska riksdagen för att tvinga riksdagen att senarelägga beslutet om inträde i EU tills efter den svenska EU-omröstningen. Flera svenska tidningar ser mycket kritiskt på detta. ÖP anser att det inte höjer politikernas anseende. Arbetet är mera oförblommerat kritisk och skriver om sabotagetaktik; fräckheten och demokratiföraktet är monumentalt. Det är det absoluta lågvattenmärket och visar brist på respekt för väljare. Nej-sidans nordiska alternativ har fått en intressant belysning. SvD har liknande formuleringar: *myglare, groteska uppvisningar i meningslöst babbel*.

Margareta Winberg får kritik av SvD för att "vettlöst ha varnat för påvens inflytande över EU". Nu har hon gjort något som är ännu mera häpnadsväckande: talat tillsammans med kpml(r). Tidningen citerar socialdemokraten Göran Johansson: fullständigt obegripligt och ovärdigt, omdömeslöst, totalitär sekt. Hon borde skämmas om hon ens har vett att kunna göra det.

DN skriver i liknande tongångar om en vänstersekt som öppet arbetar för att avskaffa demokratin. "Förstår hon inte vad hon gör? Eller ännu värre, förstår hon det?"

Under de sista dagarna anför man från nej-sidan att man kan ångra sig beträffande medlemskap. Dvs att om valresultatet har blivit nej till EU, och EU efter ett par år visar sig mera attraktivt än det gör just nu, kan man komma tillbaka och begära att på nytt få bli medlem. Man menar att en röst på nej ger handlingsfrihet, medan ett ja är mera kategoriskt, eftersom det inte finns någon utträdesklausul. Är man det minsta osäker till hur man skall rösta argumenterar nej-sidan för att man skall rösta nej. Detta resonemang ser flera ledarförfattare på ja-sidan som omoraliskt och det angrips massivt och hårt.

SvD talar om att folkomröstningskampanjen närmar sig kokpunkten och menar att om Sverige röstar nej är det EU som avgör om vi skall få en ny chans. Arbetet tycker att nej-sidan manipulerar med frågeställningen. SDS skriver att nej-sidan tycks vilja mixtra med folkviljan. Såväl konsekvens som moral saknas. Birger Schlaug vägrar uttala sig huruvida partiet skulle respektera ett ja. Orealistiskt att vänta eftersom Östeuropa nu kommer med stormsteg. DN talar om en häpnadsväckande saltomortal. Nej-sidan saknar respekt för folkviljan. Svenska politiker har dyrt och heligt lovat att respektera folkviljan. VK kommenterar att en ny chans kommer att bero av EU:s goda vilja. Arbetet igen: folkomröstningar är heliga för miljöpartiet när det gäller kärnkraft, men inte när det gäller EU. LT försvarar linjen och skriver att om man är det minsta tveksam bör man rösta nej, man kan återkomma senare om man ångrar sig. Bohuslänningen skriver om utträde och anser att det kan komma att kosta hundratals miljarder. Propagandamakarna bland förespråkarna för ett medlemskap vilseleder väljarna grovt. Vi kan inte lämna EU utan att alla medlemsländer är eniga. Allt annat är ett regelvidrigt avtalsbrott.

Eftersom opinionsläget dagarna före omröstningen var mycket jämnt med en stor andel osäkra väljare gällde det för de båda sidorna att inte bara hålla kvar de redan övertygade utan också föra över de tveksamma till sig. Ja-sidan valde taktiken att släppa fram Ingvar Carlsson, Mona Sahlin och Göran Persson, för att dels vädja om tillit, dels uttala att ett EU-nej skulle komma att kosta i form av ytterligare åtstramningar etc. Det verkar som att nej-sidans metod är att de osäkra bör rösta på det som de har, dvs icke-medlemskap, och hålla möjligheten öppen att ångra sig senare. Ja-sidan får klä skott för att man kommer med utpressning och skrämselfpropaganda. Nej-sidan gisslas för att inte respektera omröstningsresultatet och folkviljan; det som man själv tidigare har hävdad att ja-sidan skulle komma att göra. I många opinionsundersökningar har folk svarat att man tror att Sverige kommer att bli medlem i EU även om resultatet i folkomröstningen visar på ett nej. Man har alltså tvivlat på etablissemang och betraktat saken som redan avgjord. De olika sidorna använder alltså två olika sätt att försöka påverka de tveksamma väljarna; det är möjligt att ja-sidans sätt har varit effektivare.

Angreppen på politiker som inte håller på den egna linjen är som synes mycket kraftfulla, med ett starkt värdeladdat språkbruk. Det är en väsentlig skillnad i språkbruket här och under de tidigare undersökta perioderna.

Säkerhet

Säkerhet är ett annat kärt område. I 12 ledare diskuteras säkerhetspolitiska frågeställningar. Samtliga är EU-positiva. VK menar att det är större risk att Sverige som utanförstående tvingas in i en försvarsallians än som EU-medlem. Man skriver också att det är ren mytbildning att hävda att Sverige skulle bli en kärnvapenmakt i EU. DN skriver om kärnvapenfrågan att utrikesministern, försvarsministern och sakkunniga sagt att det är rent stolligt. DN upplyser också om att alla beslut som rör säkerhetspolitik måste fattas i enighet, varför Sverige mycket väl kan föra en egen linje. Gemensam försvarspolitik tycker DN är OK, men däremot ej gemensamt försvar. SkD påminner om att Finland, Österrike och Irland, som redan länge är EU-medlem, är neutrala länder. SDS anklagar nej-sidan för den metod de själva fördömer: kärnvapenavskräckning.

Efter den debatt som ägde rum i TV på kvällen den 11 november kommenteras resultatet. I dessa kommentarer lyfter flera ledare fram att EU är ett projekt för fred.

Miljö

Även miljön tycks ha blivit ett huvudargument för att bli medlem i EU. VF anser att Sverige tillsammans med Danmark i EU bör kämpa för bättre miljö i Europa. SDS ser öresundsbron, som kommer att få EU-stöd, som en möjlighet att lägga över trafik från bil till tåg. Barometern och Arbetet ser miljöfrågorna som gränsöverskridande. Dessutom är miljöpartierna i Europa för EU.

LT däremot varnar för sämre miljö med färger och tillsatser i maten, djurhållningen blir sämre, med rabies och tuberkulos etc. Detta är inget mardrömsscenario, menar tidningen, utan det är flera veterinärprofessorer som har uttalat sig på detta sättet i DN.

Eftervalsanalys

Egentligen är det lite förvånande att inte fler ledare diskuterar vilka politiska konsekvenser som blir följden om svenskarna röstar nej till EU. SkD påpekar (1107) att många inte har en beredskap för vad som händer om det blir ett nej. Bildt agerar som om saken redan är klar, vilket enligt tidningen gynnar ja-sidan. Massor av ledare diskuterar de ekonomiska och andra konsekvenserna, men bara någon enstaka gör en ordentlig analys av att väljarna vid ett nej faktiskt gått emot det politiska etablissemanget. Carl Bildt talade åratals före omröstningen om att motståndet mot EU var en konstitutionell kris eftersom det visade att väljare och valda har diametralt skilda uppfattningar i denna fråga.

Ingvar Carlsson deklarerade att han inte tänkte avgå vid ett valnederlag och ställde alltså inte upp omröstningen som en förtroendefråga. Han

menade att om han hade ställt förtroendefråga hade det vara liktydigt med utpressning från hans sida. Lika fullt träder han fram tillsammans med Mona Sahlin dagarna före och hävdar att om man litar på dem skall man rösta ja. Flera ledare som är EU-kritiska påpekar det som Carlsson tidigare hävdade att det inte är en fråga om vem man litar på och alltså inte en fråga om förtroende eller tillit utan en fråga om vilka sakskaäl som finns för att ta ställning för eller emot. Men LT (1107) undrar ändå hur Carlson kommer att känna sig efter ett nej. Och hur kommer man att känna sig på måndagen efter folkomröstningen om man tagit talet om förtroende på allvar. SDS behandlar frågan (1108) och hävdar att Carlsson måste avgå i händelse av ett nej. Situationen påminner om den som Tage Erlander hamnade i efter folkomröstningen om ATP, då Erlander utlyste nyval. Carlssons skyldighet nu är att klargöra att han tänker avgå vid ett nederlag, trots att han själv anser det vara utpressning.

Övrigt

Man diskuterar vidare droger, som man kommer att fortsätta att bekämpa i EU, priser på CD-skivor (!), som inte kommer att bli högre, jämställdhet, som är ett skäl att rösta ja, samarbete som blir möjligt i EU, handelsfriheten, som är bra i EU men som kan bli bättre.

EU inget nytt - EU ett steg ut i det okända

Ovan har diskuterats nej-sidans försök att få de osäkra att rösta nej. Det har dels varit fråga om att man vet vad man har, men inte vad man får, dels har det inneburit att man har haft handlingsfriheten kvar. Folkomröstningen, hävdar man från nej, gäller inte EU utan det aktuella förhandlingsresultatet. Det kan man förkasta. Kan man sedan få ett bättre förhandlingsresultat har man möjlighet att ompröva sitt nej. LT skriver (1110): med ett nej har vi kvar vår handlingsfrihet, med ett ja länkar vi vårt öde till en union med diffusa mål och klen utvecklad demokrati. Nästa dag skriver man att ett nej innebär handlingsfrihet, medan ett ja har en klang av slutgiltighet. SvD, DN, VK, VF m fl EU-positiva tidningar har precis motsatt uppfattning. Nej stänger dörren för lång tid; 10 år nämns på flera ställen. Båda sidorna nyttjar begreppet handlingsfrihet och båda hävdar att den egna ståndpunkten ger handlingsfrihet.

Barometern skriver (1111) att EU egentligen inte är något revolutionerande. Vi äventyrade inte något med ett medlemskap i FN och Nordiska rådet. EU blir en förtrolig samverkan med stater med vilka vi i århundraden har haft många kontakter och med vilka vi har mycket gemensamt. Arbetet kritiserar Hans Lindqvist och skriver att rådet att rösta nej för att man vet vad man har, men inte vad man får är enfaldigt och djupt konservativt. EU kan bli en politisk motvikt mot marknaden. Minimiregler för miljökrav och arbetsförhållanden finns redan. Progressiva krafter ute i Europa fortsätter att driva på. Vänstern måste vara med och skapa framtiden, inte passivt sitta och vänta på den.

Ett nej är inte ett steg ut i det okända, det är däremot ett ja, anser LT (1108). Några dagar senare (1112) för man följande resonemang under rubriken "Varning för nyisen":

Ska du lita på ärkebiskopen och Mona Sahlin? På LO:s ordförande och Svenska Arbetsgivareföreningens ordförande? Ska du lita på Carl Bildt? På Marit Paulsen och LRF:s ordförande Bo Dockered?

Valet är ingen förtroendeomröstning, det är inte meningen att man skall uttala sitt förtroende eller misstroende mot statsministern, centerpartiets ordförande eller Anne Wibble.

Ja-sidans försök att få folkomröstningen att handla om något annat än Maastrichtavtalet är givetvis ett utslag för desperation. När visionen inte höll, då investerades kampanjmiljonerna i en massiv offensiv om vem man ska lita på.

EU-frågan lyftes ju bort från partierna och riksdagen. Folket skulle avgöra. Men budskapet är nu att man ska rösta ja om man litar på etablissemang. Den vidfamnande generositeten ersattes av snipig intolerans: röstar ni fel, då avgår jag.

Vi tror inte på Europeiska unionen.

I det ligger inte en rädsla för det nya. Istället är det just bristen på djärvhet som skrämmer, bristen på visioner, detta övermått av inkrökt bokslutstänkande och koncentrationstankar.

Genom att välja att stå utanför kan vi, i bästa sämja med andra nationer, forma vår framtid i stället för att länkas in i ett mycket osäkert unionsprojekt.

Olle Svenning som till en början var stark EU-anhängare, har blivit alltmer tveksam. Så här skrev han i fredags:

"Maastrichtfördraget är en centralistisk kapitalistisk idé; den rymmer både planhushållningens inskränkthet och kapitalismens sociala likgiltighet."

I sak är det förödande kritik.

Om du inte är fullt övertygad om unionens nödvändighet, rösta då nej; det är lika naturligt som att rösta ja om du ser EU som en storslagen vision.

Man chansar inte och går ut på nyisen; det steget kan bli ödesdigert. I stället är det klokt att avvakta till dess man vet att isen bär.

Ledaren demonstrerar väl hur nej-sidan resonerar när det handlar om att möta argumentet att man skall lita på etablerade politikernas uppfattning att EU är något bra. Dessutom, vilket inte sägs i ledaren, har Ingvar Carlsson uttryckligen sagt att han inte tänker avgå om det blir ett nej. Flera borgerliga ledarskribenter kritiserar för övrigt Carlsson för detta beslut.

I ett annat avseende är ledaren mera svårbegriplig och resonemanget är inte konsistent. Ja-sidan anklagas å ena sidan för bristande djärvhet och brist

på visioner, å andra sidan visar man ju själv brist på djärvhet när man inte vill gå ut på nyisen, utan vill avvakta till dess man vet att den bär. Att ja-sidan vill gå in i ett osäkert unionsprojekt är knappast brist på djärvhet. EU:s vision kan kritiseras, men ledarförfattaren själv framför inte någon tydlig alternativ vision.

Den socialdemokratiska kollegan i Malmö skriver samma dag under rubriken "Vision eller uppgivenhet?":

Det var en positiv och visionär Carlsson vi såg i går kväll.

Nej-sidans argumentation präglades däremot av svartmålning och pessimism. Svartmålning, när Kenth Pettersson hävdade att EU-medlemskap skulle leda till massarbetslöshet. Ingvar Carlsson frågade om Pettersson verkligen trodde att 16 förbundsordförande i LO, samt TCO:s och SKTF:s ordföranden skulle rösta ja om det verkligen innebar massarbetslöshet. Pettersson blev svaret skyldig.

Pessimismen var också tydlig. Enligt nej-sidan kunde EU inte användas till något, organisationen var byråkratisk och tungrodd och nyliberalismens högborg.

Om socialdemokratin i början av seklet intagit en sådan passiv och pessimistisk attityd, hade vi varken haft rösträtt eller folkhem.

Om debatten verkligen hade en avgörande betydelse, vinner ja-sidan i morgon.

Här framgår ett av ja-sidans argument igen: man hänvisar till auktoriteter som väljarna skall lita på. I detta fallet LO:s förbundsordförande. Här framgår också att ja-sidan vill använda EU till något positivt. Tidigare i ledaren har författaren nämnt Ingvar Carlssons huvudargument: freden, sysselsättningen och miljön. Om nej-sidan har sett någon fördel med EU, nämns den i vart fall inte i ledaren. Ja-sidan har alltså en dynamisk och positiv vision, medan nej-sidan framställs som visionslösa och pessimistiska svartmålare. I denna ledare framgår att nej-sidan ser EU som något entydigt hotfullt och ja-sidan ser EU som något entydigt positivt. Den EU-kritik som ja-sidan tidigare har fört fram är i debatten dagen före omröstningen inte synlig.

Argumentation under oktober, april och november

Nej-sidans ledare har hela tiden anfört att EU inte är bra. I den mån några fördelar med EU har diskuterats på ledarsidorna av de i grunden EU-negativa tidningarna har det i vart fall inte gjorts så tydligt att det är klart märkbart. Fördelarna med att stå utanför är framför allt att man inte tvingas förkasta det man har i Sverige som är bra, demokrati, offentlighetsprincipen, miljö, djurskydd, neutralitet, jämställdhet, knarkbevakning vid gränserna. Någon vision av ett Sverige på väg i en ny riktning när man har valt att stå utanför EU har inte synliggjorts i ledarna. EU framställs framför allt som ett

hot mot den bestående ordningen. I slutskedet markerar man att den som är osäker bör rösta på det man har, nämligen ett icke-medlemskap.

De i grunden EU-positiva ledarna har delvis förändrat sin argumentation under tiden fram till omröstningen. För den tid som ligger före denna undersökning argumenterar man ibland för ett EU som man ser som lösningen på många problem som Sverige har. Efter att detta förhållnings-sätt kritiserats ser man en delvis annan modell. Man lyfter fram fördelar, men uttrycker sig också kritiskt. Detta är tydligt skönjbart i ledarna från oktober och april.

I vissa fall, när det gäller demokrati och enskilda EU-länders agerande, särskilt gäller det Grekland, har man uttryckt sig synnerligen kritiskt.

Under inledningen av den sista veckan före omröstningen har argumentationen förändrats så att man i ganska stor utsträckning talar om de negativa konsekvenserna av att inte gå med. Argumentationen är huvudsakligen inriktad på att ange nackdelar med ett nej. Nackdelarna med att ej gå med i EU är enligt ledarförfattarna i huvudsak två. För det första får man inget inflytande över beslut som fattas i EU och som i mycket stor utsträckning påverkar situationen i Sverige eftersom så stor del av vår handel sker med länder i EU. För det andra kommer ekonomin att försvagas om Sverige inte går med i EU, vilket i sin tur påverkar sysselsättning och välfärd.

I slutet av den sista veckan blir ledarna mera offensiva och diskuterar i större utsträckning fördelar med att gå med. Detta beror huvudsakligen på att man refererar den TV-debatt som ägde rum på kvällen den 11 november med ja-debattörerna Ingvar Carlsson, Carl Bildt och Marit Paulsen och nej-debattörerna Kenth Petterson, Agneta Stark och Eva Hellstrand.

Under hela tiden finns ytterligare en argumentationsmetod synlig i de EU-positiva ledarna och som kan ses som ett svar på EU-motståndarnas argumentation om att det vi har i Sverige är så bra att vi vill ha det kvar. Det är när man skriver att knarkbevakningen kommer att bli kvar eller kanske till och med intensifieras (SvD 1107), eller att EU:s regler om djurskydd är minimiregler som tvingar alla länder att i full utsträckning ta hänsyn till djurens behov av välfärd (DN 1109), eller att EU inte innebär att Sverige blir en kärnvapenmakt (DN 1111), eller att priserna på CD-skivor inte blir högre i EU (SvD 1111), eller när man skriver att ett EU-medlemskap inte innebär något revolutionerande (Barometern 1111).

Den indirekta argumentationen som är synlig i oktober och i april är frånvarande i november. Den förekommer när man diskuterar ett problem som finns i EU, och som kan vara nog så allvarligt, men där ledarförfattaren ändå tar sin utgångspunkt i att Sverige kommer att bli medlem. Typexemplet är när SvD skriver att Grekland som ordförandeland kommer att krångla till Sveriges inträde. Man kritiserar bl a den grekiska byråkratin och menar att Grekland inte har sitt intressefokus i den norra delen av EU. Hela tiden förutsätts att Sverige kommer att rösta ja. Eftersom opinionsundersökningarna visade att loppet var ytterst jämnt och att många osäkra lutade snarare mot nej än mot ja, var detta EU-kritiska förhållningsätt allt mer

omöjligt att anta. Inte för någon var det möjligt att den sista veckan förutsätta ett svenskt medlemskap.

Språket under oktober och april skiljer sig från språket i november. I oktober och april är det väsentligen sakligt. Då förekommer inte en så stor mängd av starkt värdeladdade ord. Undantaget är diskussionen om det grekiska valet. Då flödar de emotiva orden fritt. Det verkar närmast som om man har haft ett uppdämt behov att uttrycka sig emotivt och kritiskt. Grekland ligger så långt bort och alla är så entydigt mot Papandreou att man riskfritt kan låta känslorna flöda.

I november är det emotiva språket mycket tydligt. Stämningen är på kokpunkten anför en ledare. Det är nog sant. Språket är starkt värdeladdat, såväl när det gäller mängden av värdeord som när det gäller de starkt uttalade värderingar som ryms i dem. På många olika sätt visas att känslorna blir starkare, attityderna hårdnar och att motsatsförhållandena blir skarpare markerade under den sista veckan.

Perspektiv

Perspektivet i nästan alla ledare i november och den absoluta merparten av ledarna i oktober och april är nationellt eller övernationellt. Relativt få ledare diskuterar lokala bekymmer med EU-anknytning eller ens regionala. Att de stora rikstäckande tidningarna har ett nationellt perspektiv är kanske inte så egendomligt, men att även de mindre lokaltidningarna har det är mera oväntat. Det är tydligt att de har ambitionen att ge ett övergripande perspektiv på ledarplats. Lokaltidningens nyhetsdel innehåller ju en relativt stor del av lokala nyheter och nyheter med ett lokalt perspektiv (se ovan s 26f).

Det är också möjligt att ge begreppet perspektiv en annan innebörd: läsarperspektiv. När ledarna har diskuterats i detta kapitel har de betraktats med ett örnperspektiv. Knappt någon vanlig människa och absolut inte den vanlige prenumeranten av en tidning har möjlighet att skaffa sig en sådan överblick över ett tidningsmaterial som vi har haft. Analysen av ledarna i detta kapitel sveper över alla ledarna på en gång och beskriver hur en tidning har givit en problematik en viss vinkling och en annan tidning har demonstrerat en annan vinkling. Totalt sett har det givit en ganska god bild av hur ledarförfattarna har tänkt och problem har belysts på flera sätt. Ibland har detta skapat en ganska god känsla av klarhet, men ibland och ganska ofta förblir vissa problem oklara och vissa delproblem känns otillräckligt belysta. Genom att läsa så många olika tidningar har det också varit möjligt att se många olika problemområden och se dem behandlade på olika sätt. Alla tidningar behandlar inte alla problem. Vissa sorteras bort och man ger inte alla tänkbara dimensioner av ett problem, det är praktiskt omöjligt att ge allt även för de största tidningarna.

Det finns lite förenklat två vägar att med en kommunikationshandling komma fram till ett beslut. Antingen söker man övertyga mottagarna om att man själv har bästa möjliga lösning och att det bästa är att välja den, eller

också söker man efter bästa möjliga lösning. Dvs mottagarna görs delaktiga i sökandet efter den bästa möjliga lösningen, där talaren lägger ut problemet och själv har en del av svaret. Det förra sättet är det klassiska retoriska sättet. Retoriken har som ändamål att lära ut hur man formulerar sitt budskap så att det ger största möjliga effekt. Det senare sättet har blivit vanligare i vårt land t ex när beslut skall fattas på arbetsplatser.

Ledarna är som regel skrivna på det klassiska retoriska sättet. Det är lätt att göra analyser på dem med användande av en retorisk begreppsapparat. Fördelen med detta upplägg är kanske att de är tydliga, man vet att de uttrycker en uppfattning, det är klart vilken uppfattning det är. Rollfördelningen är också klar: läsaren vet att en uppfattning har uttryckts och kan ta ställning till om man gillar den eller inte. Man kan likna ledarna i detta avseende med reklam. Där är också argumentationssättet etablerat och rollfördelningen klar. Man vet att argumentationen är vinklad och argumenterandet ensidigt. Men som läsare accepterar man det just eftersom det är genremässigt bestämt att reklam fungerar så. Ledarna har dock, till skillnad från reklam, ett starkare krav på sig att inte bara argumentera ensidigt och att tydligt ange skäl till varför man har den ena eller andra uppfattningen.

Enstaka ledare har dock en annan ambition än den etablerat retoriska. De demonstrerar ett problem och presenterar olika sätt att se det på, utan att egentligen ta ställning. Olika meningsmotståndares uppfattning presenteras och olika sätt att lösa ett problem presenteras relativt lidelsefritt. Kanske har dessa ledarförfattare ambitionen att man med hjälp av deras ledare skall komma fram till bästa möjliga lösning. I det material som vi har använt oss av finns exempel på denna typ av ledare i SkD, t ex (1107) och (1112) och ÖS (1109) och (1112).

Den enskilde tidningsläsaren har alltså till viss del genom sitt val av tidning lämnat ut sig till denna tidnings åsiktsinriktning. Detta är inte något konstigt eller något nytt. Det har dock blivit oerhört tydligt vid behandlingen av materialet att det verkligen förhåller sig på detta vis. Man önskar sig bara och hoppas att väljarna har tillgång till, samt ork och förmåga att ta till sig många bedömares uppfattning innan de fattar ett så viktigt beslut som t ex att rösta ja eller nej till EU.

DEN PROBLEMATISKA INFORMATIONEN

När en medborgare i ett demokratiskt samhälle ställs inför en komplicerad valsituation, som exempelvis den svenska folkförklaringen om EU-medlemskap, förväntas hon i god tid samla på sig relevanta kunskaper från massmedierna och andra informationskanaler, sortera informationen, väga för och emot och fatta ett rationellt beslut efter moget övervägande. Sådan är i alla fall den teoretiska fiktionen. I verkligheten går det inte till på det sättet. Vi vet alla att beslutsprocessen är betydligt mer irrationell. Medborgarens val styrs många gånger av hennes förutfattade meningar, hennes allmänna politiska åskådning, kända personers ställningstaganden, släktingars och vänners åsikter osv (jfr Sjöberg 1996). Exakt vilken roll olika faktorer spelar kan man inte veta något om i det enskilda fallet, men komplikationerna måste på något sätt vägas in när man som vi försöker värdera ett visst medieutbud.

Utgångspunkten för vår studie har varit att försöka se hur dagspressen hanterar rollen som informationsspridare i och om en komplex samhällsfråga. Resultaten av undersökningen är i huvudsak nedslående. Det finns förvisso exempel både på ambitiösa insatser och på skicklig journalistik, men betraktar man dagspressen i sin helhet som en institution med samhällsinformerande uppgifter blir bilden problematisk. Problemen hänger samman både med dagspressens övergripande struktur, de redaktionella rutinerna och den journalistiska professionaliteten.

Den svenska pressstrukturen kan närmast beskrivas som de nervittrade resterna av en partipolitiskt organiserad press. Denna struktur fungerade bra under lång tid, när de viktiga opinionsfrågorna var partipolitiskt definierade och när olika åsiktsriktningar var företrädare i praktiskt taget alla delar av landet. Under de senaste decennierna har många tidningar frigjort sig från de partipolitiska bindningarna, och vi har fått en tydligare uppdelning i pressorgan med rikstäckande eller åtminstone regiontäckande ambitioner å den ena sidan och organ med begränsat lokala ambitioner å den andra. Som framgick av resonemangen i kapitlet *Teoretiska utgångspunkter* är det lokaltidningsläsningen som dominerar för flertalet människor. När det som i EU-frågan gäller ett fenomen som har övergripande nationell betydelse samtidigt som åsikterna skär rakt igenom de traditionella politiska grupperingarna blir det tydligt att den befintliga strukturen inte är helt ändamålsenlig. Skillnaderna mellan de olika tidningstyperna blir besvärande. Den som läser en stockholmstidning får både mer och mer djupgående information än den som bara läser en lokaltidning. Detta är mer än en geografisk skillnad, mer än en skillnad mellan storstad och landsbygd. Skillnaden kan tolkas som en skillnad mellan "livsvärld" och "systemvärld" i Habermas' mening (jfr sid 13f ovan). De bilder som storstadstidningarna erbjuder är bilder ur ett systemvärldsperspektiv, där organisationsfrågor

och övergripande politiska frågor spelar en stor roll. Lokaltidningarnas bilder går lättare att förena med ett livsvärldsperspektiv, där det konkreta och personligt näraliggande spelar en större roll. Vad som är orsak och verkan är inte lätt att veta. Intar man ett systemvärldsperspektiv därför att man läser storstadspress eller läser man storstadspress därför att man ser på världen ur ett systemvärldsperspektiv? Sannolikt är det frågan om en ömsesidig påverkan. Under alla omständigheter tycks det finnas ett samband mellan de olika tidningstypernas spridning och folkomröstningsresultatet som kan vara värt att studera vidare. (En diskussion som berör problematiken förs i Hadenius 1993.)

De redaktionella rutinerna tycks inte heller vara särskilt väl lämpade för att hantera en fråga av det slag som EU-omröstningen utgjorde. Det redaktionella arbetet är i normala fall starkt händelsestyrt, vilket är funktionellt i det vardagliga bevakningsarbetet. När det gäller EU-frågan har händelsestyrningen snarare blivit en belastning i och med att man lägger resurser på mer eller mindre ointressanta händelser i stället för att försöka beskriva och tolka de mer långsiktiga skeendena. Den rutiniserade bevakningen av det politiska etablissemanget ledde dessutom i det här fallet till en påtaglig snedvridning på nyhetsplats av redovisningen av de båda sidornas ståndpunkter. Ja-sidans företrädare fick dubbelt så stort utrymme som nej-sidans (se kapitlet *Aktörerna och deras yttranden*).

Det tredje problemområdet är alltså den journalistiska professionaliteten. Då journalisten tillägnar sig sin yrkesroll gäller det dels att internalisera de redaktionella rutinerna, dels att lära sig skriva texter av ett alldeles speciellt slag.

De redaktionella kravens tyngd påtalades av Bengt Nerman för mer än tjugo år sedan, och hans beskrivning förefaller fortfarande vara giltig: "Det är nu rimligt att säga, att den skribent som upplever sig som fullkomligt 'fri' på sin arbetsplats [...] i själva verket är en person som självklart har accepterat det rum i vilket han arbetar. Dess ramar är också hans. Han upplever dess grepp och modeller som tjänliga verktyg för sin verklighets- och publikkontakt, sin rums- och relationsbildning" (Nerman 1973:36). Som framgick ovan gynnar de redaktionella ramarna inte det långsiktiga informationsarbetet.

Det journalistiska skrivandet har också sina problem. Den textuella utformningen av de artiklar som ingår i materialet är inte alltid till så stor hjälp för läsarens vägval. Det övergripande resultatet av textanalyserna är väl snarast att den information som kommer fram i artiklarna är brokig, tillfällig och ofta perifer, vilket inte nödvändigtvis ska ses som en kritik mot de enskilda journalisterna. Många av de artiklar som vi har valt att analysera är ju inte sådana som i första hand är avsedda att ge grundläggande information, utan det är artiklar som på olika sätt speglar det evenemang som folkomröstningen utgjorde. I den mån dessa artiklar har haft någon betydelse för läsarnas ställningstagande har det sannolikt varit som för-

stärkning av den åsikt man redan har eller som en bekräftelse på att man kan få lov att känna sig osäker.

För att återknyta till det som var en av textundersökningens utgångspunkter kan man säga att bara ett fåtal av de analyserande artiklarna kan beskrivas som diskursiva i egentlig mening. De flesta artiklarna är ju inte skrivna för att ge översiktliga beskrivningar av EU-problematiken. Det är emellertid intressant att det faktiskt finns undantag. Det gäller dels de texter där journalisten inte känt sig alltför hämmad av medieestetikens krav på korthet och förenkling, dels de texter som har fått någotsånär stort omfång och beskriver de mer komplexa organisationsfrågorna. Det finns alltså möjligheter att skriva sammanhangsskapande också i den tillfälliga dagsjournalistiken, men möjligheterna tas tillvara i mycket varierande utsträckning. Man kan dessutom våga ett antagande att det främst är de redan informationsstarka som tar del av detta stoff.

Det mest påtagliga och genomgående draget i den textuella formen är den påtagliga journalistiska passiviteten. Både i debattreferaten och i personporträtten håller journalisten en mycket låg profil och döljer sig bakom debattörernas eller intervjupersonernas repliker, låt vara att journalisten har makt över replikernas utformning (jfr Palm 1996 kap 5). Tillvägagångssättet har naturligtvis sin förklaring i en allmänt utbredd uppfattning om att inte låta sina subjektiva ställningstaganden lysa igenom i nyhetstexter av den typ som det här är frågan om. Man kan emellertid fråga sig om inte läsarna ibland skulle vara betjänta av texter där den journalistiska professionaliteten fick påverka också innehållet, inte bara formen.

Resonemanget om passivitet gäller givetvis inte ledarna. Som framgår av kapitlet *Opinion och argumentation* framförs det mycket bestämda uppfattningar om för- respektive nackdelar med att rösta ja eller nej. För den som kan överblicka de olika rösterna i presskören är det möjligt att få en ganska god bild av båda sidornas ståndpunkter. Problemet är återigen att det är mycket få läsare som kan skaffa sig denna överblick. Den normale läsaren tar (i bästa fall) endast del av den egna tidningens ledarartiklar och får därmed bara en begränsad del av synfältet.

Den slutsats man kan dra av vår undersökning är alltså att de journalistiska ambitionerna och rutinerna inte så enkelt låter sig förenas med uppgiften att informera läsarna i en viktig samhällsfråga.

SUMMARY IN ENGLISH

The present study deals with the press coverage of the campaign and information flows before the referendum concerning Sweden's joining the European Union in November 1994.

The main purpose of the study is to discuss the extent to which the Swedish daily newspapers were able to provide information relevant to the voters' decisions.

The corpus comprises two newspapers located in Stockholm, with a fairly wide distribution among well-educated people in other parts of the country, three newspapers located in Malmö, and seven local newspapers from various parts of the country.

Chapter 3 describes the amount of EU-related articles and the distribution of different types of content. The results show that the Stockholm papers have far more articles than the other newspapers and that they to a larger extent deal with complicated issues like the organization of the EU and economic questions. The local newspapers are more dependent on concrete events such as official debates and meetings.

In chapter 4 fifteen articles of three different kinds are analysed in depth. The variation is rather great, even within each group, but articles that can be said to give coherent and elaborate descriptions are infrequent. Instead, most articles could be described as mainly non-discursive. The exceptions are mostly found in the Stockholm papers.

Chapter 5 deals with the description of the actors in the campaign. The data show very clearly that the actors on the yes-side got better coverage than the actors on the no-side. The former occurred twice as often as the latter. The explanation is probably to be found in the fact that the majority of the political establishment was engaged on the yes-side. The media obviously used their normal criteria for news assessment, and thus it was much easier for the pro-EU actors to make their voices heard.

In chapter 6, the argumentation in the editorials is investigated. The investigation shows that the tone gets harsher as the referendum draws nearer. It is also shown that the details presented in each paper are rather scattered. In order to get a reasonably complete grasp of the issues, you have to read quite a lot of newspapers.

In the last chapter the observations presented in the previous chapters are summarized. The role of the press is shown to be problematic on three different levels. Firstly, the structure of the modern Swedish press leads to an unequal distribution of information, depending on whether you read a Stockholm paper or not. Secondly, the editorial routines make it hard for the papers to cover a long-term issue like the EU-question. Thirdly, the normal journalistic way of writing articles is not suitable for handling complex information matters. Exceptions can be found, but they remain exceptions.

LITTERATUR

- Bergström, Hans, Hur medielogiken bidrar till den korta sikten. I: Janerik Larsson (red), Att granska makthavare - media i fokus. Näringslivets mediainstitut, 1994.
- Habermas, Jürgen, Strukturwandel der Öffentlichkeit. Neuwied 1962. (Svensk översättning: Borgerlig offentlighet 1984.)
- Habermas, Jürgen, The Theory of Communicative Action. Volume One. Reason and the Rationalization of Society. Boston: Beacon Press, 1984.
- Hadenius, Stig, Regementsdöden i medierna. SPF Rapport Nr 162. Stockholm 1993
- Hjarvard, Stig, Nyhetsmediernes rolle i det politiske demokrati. Rapport udarbejdet for Statsministeriets Medieudvalg. København 1995.
- Holmgren, Mia & Flodin, Bertil, Biblioteken och folkomröstningen om EU. En studie av lokal samhällsinformation. SPF Rapport 169-2. Stockholm 1996.
- Hvitfelt, Håkan, En redigerad bild. EU i medierna inför folkomröstningen. I: Janerik Larsson (red), Att granska makthavare - media i fokus. Näringslivets mediainstitut, 1994.
- Hvitfelt, Håkan, Nyheterna och verkligheten. Göteborg 1989.
- Jarlbro, Gunilla, & Palm, Lars, EU-kampanjernas anatomi. SPF Rapport 169-1. Stockholm 1996.
- Kivikuru, Ullamaija, From Public Opinion to Popular Sphere. Paper presented at the IAMCR Conference, Portoroz, Slovenia, 1995.
- Martinsson, Bengt-Göran & Säljö, Roger, Bilder av EU. Insändare och debatt i svenska tidningar. SPF Rapport 169-5. Stockholm 1996.
- Nerman, Bengt, Massmedieretorik. Stockholm 1973.
- Nordlund, Roland, Ett triangeldrama. Myndigheter, medborgare och medier i kris. SPF Meddelande nr 136a. Stockholm 1994.
- Nordlund, Roland, Projektplan. Informationskampanjerna, mediebetendet och opinionsbildningen inför folkomröstningen om ett svenskt inträde i EG. Stencil. SPF. Stockholm 1993.
- Palm, Göran, Mellan ideal och verklighet - journalister om EU-journalistik. SPF Rapport 169-3. Stockholm 1996.
- Pedersen, O K (red), Demokratiets lette tilstand. Köpenhamn: Spektrum, 1994.
- Pettersson, Olof & Carlberg, Ingrid, Makten över tanken. En bok om det svenska massmediesamhället. Stockholm: Carlssons, 1990.

- Roos, Annica, På lokalfronten litet nytt. Näringslivets mediainstitut. Rapport nr 5, 1994.
- Rothstein, Bo, Demokrati som dialog. Demokratirådets rapport 1995. Stockholm: SNS Förlag, 1995.
- Sekretariatet för Europainformation, Inför folkomröstningen - ett ovanligt informationsuppdrag. PM 3.6.1994. Utrikesdepartementet.
- Sjöberg, Lennart, Riskuppfattning och inställning till svenskt medlemskap i EU. En studie av attityder inför folkomröstningen. SPF Rapport 169-6. Stockholm, 1996.
- SOU 1975:79, Statlig presspolitik. Betänkande av 1972 års pressutredning. Stockholm.
- SOU 1994:94, Dagspressen i 1990-talets medielandskap. En expertrapport från Pressutredningen -94. Stockholm.
- Svensson, Jan, Den diskursiva texten. I: Claes-Göran Holmberg & Jan Svensson (red), Medietexter och medietolkningar. Nya Doxa, 1995.
- Svensson, Jan, Det offentliga samtalet - kommunikationsteoretiska utgångspunkter. I: Mårtensson & Svensson, Offentlighetsstruktur och språkförändring. Nordlund 14. Lund, 1988.
- Svensson, Jan, Språk och offentlighet. Lund 1993.
- Vagle, W & Sandvik, M & Svennevig, J, Tekst og Kontekst. En innføring i tekstlingvistikk og pragmatikk. Oslo: Cappelen, 1994.
- Vainionpää, Ingvar Carlssons tal och talskrivare. MINS 42. Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet. Stockholm 1995.
- Wallin, Ulf, Vad fick vi veta? En studie i svenska nyhetsmediers rapportering åren före folkomröstningen om EU. JMG, Göteborgs universitet, 1994.
- van Dijk, Teun A, Macrostructures. New Jersey, 1980.
- Weibull, Lennart (red), Svenska journalister: ett grupporträtt. Stockholm: Tiden 1991.

SPFs SENASTE RAPPORTER

- 163:1 Nohrstedt, Stig Arne & Tassew, Admassu: Communication and Crisis. An Inventory of Current Research. Stockholm 1993.
- 163:2 Flodin, Bertil: Myndigheters kriskommunikation. En kunskapsöversikt. Stockholm 1993.
- 163:3 Jarlbro, Gunilla: Krisinformation ur ett medborgarperspektiv. En kunskapsöversikt. Stockholm 1993.
- 163:4 Nohrstedt, Stig Arne & Nordlund, Roland: Medier i kris. En forskningsöversikt över mediernas roll vid kriser. Stockholm 1993.
- 164 Malešič, Marjan (red): The Role of Mass Media in the Serbian-Croatian Conflict. Stockholm 1993.
- 165 Stütz, Göran: Opinion 93. En opinionsundersökning hösten 1993. Stockholm 1993.
- 166 Stütz, Göran: Opinion 94. En opinionsundersökning hösten 1994. Stockholm 1994.
- 167 Stütz, Göran: Opinion 95. En opinionsundersökning hösten 1995. Stockholm 1995.
- 168-1 Larsson, Larsåke & Nohrstedt, Stig Arne: Det ser verkligen illa ut... Kommunikationsproblem i samband med Estoniakatastrofen. Stockholm 1996.
- 168-2 Raittila, Pentti: Mediernas Estonia- Myndigheter och massmedier som informatörer i Finland. Stockholm 1996.
- 168-3 Hadenius, Stig, Hedman, Lowe & Nowak, Kjell: Estonia i nyheterna- Tre studier av rapporteringen i press, radio och TV. Stockholm 1996.
- 168-4 Nordström, Gert Z: Bilder av en katastrof. Stockholm 1996.
- 168-5 Lauristin, Marju & Vihalemm, Peeter: The Disaster in Estonian Media. Stockholm 1996.
- 168-6 Hillve, Peter & Weibull, Lennart: Estoniakatastrofen, massmedierna och allmänheten - Resultat från en intervjuundersökning av den svenska allmänheten. Stockholm 1996.
- 168-7 Saar, Andrus, Stütz, Göran & Tubin, Eino: När nyheten nådde Estland. Stockholm 1996.

DEN PROBLEMATISKA INFORMATIONEN – Dagspressens bevakning av EU-frågan inför folkom- röstningen

I denna studie belyser och analyserar Jan Svensson, Lunds universitet och Rolf Hedquist, Umeå universitet hur EU-frågan har behandlats i ett antal riks- och regionala tidningar. Vilka sakfrågor är föremål för debatt i tidningarna och vilka aktörer deltar i debatten? Ikläder sig pressen rollen som medborgarens kritiskt granskande ombud, eller är den passiv speglare av kampanjerna eller to m "pläderare" för ja- eller nej-sidan? Finns det skillnader mellan de nationella och regionala/lokala tidningarnas förhållningssätt till EU-frågan? Detta är några av de frågor som Svensson och Hedquist belyser och diskuterar i sin studie.

Om författarna:

Rolf Hedquist; docent och universitetslektor vid institutionen för nordiska språk vid Umeå universitet.

Jan Svensson; docent i nordiska språk vid Lunds universitet. Hans forskning har främst rört det offentliga språket och dess utveckling.